Hermann Hesse

Knulp

ÖYKÜ

Çeviren: Kâmuran Şipal

5. baskı

YKY
Yapı Kredi

KNULP

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca yapıtları: *Peter Camenzind* (Afa, 1992), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Afa, 1990), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (İlk Gençlik Yıllarım; Say, 1984), *Siddharta* (Sidarta; E Yay., 1972), *Der Steppenwolf* (Bozkırkurdu; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (Narziss ve Goldmund; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (Boncuk Oyunu; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal 1926'da Adana'da doğdu. İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. TDK'nın açtığı öykü yarışmasında aldığı ödülle adını duyurdu (1953). Çağdaş Alman edebiyatından ve Franz Kafka'dan yaptığı önemli çevirilerle de tanındı; Alfred Adler, Ingeborg Bachmann, Wolfgang Borchert, Heinrich Böll, Alfred Brauchle, Bertolt Brecht, Max Brod, Elias Canetti, Sigmund Freud, Gustav Hans Graber, Günter Grass, C. G. Jung, Thomas Mann, R. M. Rilke, Robert Musil, Bernhard Zeller, Hans Zulliger ve Hermann Hesse'den çeviriler yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Öykü: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhûrumeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988), *Gece Lambalarının Işığında* (Toplu Öyküler, YKY, 2009). **Roman:** *Demir Köprü* (1998), *Sırrımsın Sırdaşımsın* (YKY 2010), 2011 Orhan Kemal Roman Ödülü. **İnceleme:** *Çağdaş Alman Hikâyesi / 1945'ten Sonra* (1962).

Hermann Hesse'nin
YKY'deki kitapları:

Narziss ve Goldmund *(2002)*
Boncuk Oyunu *(2002)*
Bozkırkurdu *(2003)*
Gertrud *(2003)*
Rosshalde *(2003)*
Knulp *(2004)*
Klingsor'un Son Yazı *(2005)*

Hermann Hesse / Bernhard Zeller *(2011)*

HERMANN HESSE

Knulp

Çeviren:
Kâmuran Şipal

Öykü

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 2036
Edebiyat - 602

Knulp / Hermann Hesse
Özgün adı: Knulp
Çeviren: Kâmuran Şipal

Kitap editörü: Ayça Sabuncuoğlu
Düzelti: Ayça Sezen

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Taschenbuch, 1988
1. baskı: İstanbul, Nisan 2004
5. baskı: İstanbul, Haziran 2011
ISBN 978-975-08-0789-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2001
Sertifika No: 12334
© 1949 by Hermann Hesse. Alle Rechte bei und vorbehalten
durch Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main.
Bu kitabın telif hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Knulp'un Yaşamından Üç Öykü

İlkbahar Başı • 9

Knulp'a İlişkin Anılarım • 44

Son • 62

Hesse'nin Ölümünden Sonra Bulunan Yazıları İçinde Knulp'la İlgili Fragmanlar

Göçebeler Üzerine • 93

Knulp'un Sonu • 95

KNULP'UN YAŞAMINDAN ÜÇ ÖYKÜ

İlkbahar Başı

Doksanlı yılların başıydı; bir ara rahatsızlandı dostumuz Knulp, birkaç hafta hastanede yattı. Taburcu edildiğinde şubat ortalarıydı, hava berbattı dışarıda, yollarda geçirdiği daha bir iki günün sonunda yeniden ateşlendi Knulp, başını sokup barınabileceği bir yer aramak zorunda kaldı. Dostlardan yana hiç sıkıntı çekmemişti şimdiye kadar, yöredeki hemen her kasabada kendisini güler yüzle karşılayıp evinde misafir edecek bir ahbap bulması işten değildi. Ama acayip derecede gururlu biriydi Knulp; öylesine gururluydu ki, bir dostunun bir lütfunu kabullenmesi, o dostunun kendisini onurlandırılmış hissetmesine yetiyordu.

Bu kez Lächstetten'daki Sepici Emil Rothfuß geldi Knulp'un aklına; yağmurun yağdığı ve batıdan rüzgârın estiği bir akşamüzeri dostunun evinin önüne gelip, şimdiden kilitlenmiş kapıyı çaldı. Sepici dostu üst kattaki pencerenin kepengini birazcık aralayarak sokağın karanlığından içeri seslendi: "Kim o bu vakit? Gündüzlere kıran mı girdi?"

Yaşlı dostunun sesini işiten Knulp bütün yorgunluğunu unuttu, canlanıp dirildi hemen. Bir şiircik geldi aklına; yıllar önce bir ara dostuyla dört haftalık bir geziye çıkmış, kona göçe dolaşıp durmuşlar, şiir de o sırada doğmuştu. Hiç durmayıp pencereye doğru yolladı şiiri, bir ezgi gibi okuyarak:

Yorgun bir yolcu göçebe
Bir restoranda oturur,
Başkası sanmayın sakın
Kaybolan oğuldur.*

Bunun üzerine sepici dostu, kepengi hızla açıp sarkabildiği kadar sarktı pencereden.

"Knulp! Sen misin bu, yoksa hayal mi görüyorum?"

"Benim!" diye seslendi Knulp. "İyi ama, merdivenleri inip aşağı gelsen nasıl olur ha? Yoksa pencereden mi gireceğim içeri?" Sepici dostu koşup geldi aşağı, kapıyı açıp elindeki tüten kandili dostu Knulp'un yüzüne tuttu. Knulp, kamaşan gözlerini kırptı.

"Ne duruyorsun, girsene!" dedi sepici dostu heyecanla. Knulp'u tutup kapıdan içeri çekti. "Sonra anlatırsın her şeyi. Akşam yemekten bir şeyler kalmıştır geride. Bir yatak da buluruz senin için. Aman Tanrım, bu Allahın cezası havada! Ayaklarında sağlam çizmeler var mı bari, ha?"

Knulp, şaşırmış dostunun soruları karşısında sustu. Pantolonunun kıvrılmış paçalarını merdivende özenle indirdi aşağı. Bu eve ayak atmayalı dört yıl oluyordu, öyleyken loşlukta emin adımlarla çıktı merdivenleri.

Holde, oturma odasına açılan kapı önünde bir an durdu, kendisini içeri girmeye buyur eden sepici dostunu elinden tutup çekti geriye. "Şey," dedi fısıldayarak, "artık evlisin, değil mi?"

"Evliyim, evet."

"Sormamın nedeni, biliyor musun, eşin beni tanımıyor. Bakarsın, benim bu ziyaretimden hoşlanmaz da. Sizi rahatsız etmiş olmayayım hani."

"Amma yaptın, ne rahatsızlığıymış!" diye yanıtladı sepici dostu. Kapıyı ardına kadar açarak Knulp'u aydınlık odadan itip içeri soktu. Büyük bir yemek masasının üstüne, üç zincirin ucun-

* İncil'de bir mesel kişisi (Luka, XV, 11-32). Meselde, babasının servetinden kendi hissesine düşecek evden çıkıp giden, bir süre zevk ve safa içinde yaşayarak sefalete düşen, hatta bir ara domuz çobanlığı yapan, sonunda gerek Tanrıya, gerek babasına karşı suç işlediğini görerek eve geri dönen, hiç beklemezken babası tarafından bayram sevinciyle karşılanan bir gencin öyküsü anlatılır. Babası için, kaybolmuş, sonra yeniden bulunmuş bir oğuldur. (Çev. n.)

da bir gaz lambası sarkıyordu yukarıdan. Havada süzülen hafif bir tütün dumanı ince yollar çizerek lambanın silindir şeklindeki sıcak camına akın akın yönelmekte, oradan çarçabuk uzaklaşarak döne döne tavana doğru yükselip gözden kaybolmaktaydı. Masanın üzerinde bir gazete ve domuz derisinden, içi tütün dolu bir kese duruyordu. Enlemesine duvarın dibinde duran küçük ve dar kanepeden evin genç hanımı, uyuklarken rahatsız edilmiş de bunu sezdirmek istemiyormuş gibi şen bir edayla doğrulup kalktı, ama biraz mahmur olduğu halinden belliydi. Lambanın keskin ışığında Knulp bir an şaşırıp kalarak gözlerini kırpıştırdı; kadının açık gri gözlerinin içine bakarak nazik bir iltifatla elini sıktı.

Sepici, "Evet, işte benim hanım," dedi gülerek. "Bu da Knulp, dostum Knulp; hatırladın mı, sana daha önce bahsetmiştim kendisinden. Tabii bizim konuğumuz; kalfanın yatağında yatacak. Yatak nasıl olsa boş duruyor. Ama ilkin bir kadeh şıra içelim de. Sonra, Knulp bir şeyler de atıştıracak. Evde bir ciğer ezmesi daha olacaktı sanırım, öyle değil mi?"

Bunun üzerine, kadın koşup çıktı odadan, Knulp arkasından baktı.

Usulcacık, "Yine de ziyaretim biraz ürkütmüş görünüyor kendisini," dedi. Ama sepici buna karşı çıktı.

"Çocuk yok mu henüz?" diye sordu Knulp.

O anda kadın dönüp geldi, kalaylı bir kapta getirdiği ciğer ezmesini masanın üzerine bıraktı, orta yerinde yarım kara somunla ekmek tepsisini de ciğer ezmesinin yanına koydu; ekmek, kesilmiş yeri aşağı gelecek gibi özenle tepsi üzerine yerleştirilmişti, ve tepsinin yuvarlak kenarında kabartma bir yazı okunuyordu: Bugün ver bize Rabbimiz günlük ekmeğimizi. "Biliyor musun, Lis, az önce Knulp bana ne sordu?"

"Sus, söyleme!" diyerek atıldı oradan Knulp. Ardından gülümseyerek evin hanımına döndü: "İzninizle, hanımefendi." Ama sepici susmamıştı.

"Çocuklarınız yok mu henüz diye sordu bana."

Kadın gülerek, "Aman sen de!" dedi ve durmayıp uzaklaştı odadan.

Kadın dışarı çıkınca, "Yok mu çocuğunuz?" diye sordu Knulp yeniden.

"Hayır, yok henüz. Acele etmiyor bizimki. Hem evlilikte ilk yılları çocuksuz geçirmek daha iyidir. Ama sen ne bekliyorsun, başla yemeğe. Haydi bakalım, afiyet olsun!"

Derken kadın gri ve mavi desenli şıra testisini alıp geldi ve masanın üzerine koyduğu üç kadehi hiç beklemeden doldurdu. Becerikli elleri vardı. Kadının hareketlerini izleyen Knulp gülümsemeden duramadı.

Sepici dostu kadehini Knulp'a doğru uzatarak, "Sağlığına, eski dost!" diye yükseltti sesini. Ne var ki, centilmence davranan Knulp, "Önce hanımlar," diye karşılık verdi. "Sağlığınıza, hanımefendi! Şerefe, ihtiyar dost!"

Kadehleri tokuşturup diktiler kafalarına. Sepicinin neşesinden yüzü gülüyordu. Karısına göz kırparak, "Fark ettin mi, Lis," dedi, "dostumuz ne centilmen biri." Ama karısı bunun çoktan farkına varmıştı.

"Anla işte," diye cevap verdi. "Bay Knulp senden daha nazik; görgü kuralları nedir biliyor."

"Aman rica ederim," dedi Knulp. "Herkes nasıl öğrendiyse öyle davranır. Görgü kurallarına gelince, bu bakımdan karşınızda kolaycacık mahcup duruma düşebilirim, hanımefendi. Sonra, nasıl da güzel servis yaptınız, en lüks otelde rastlanır ancak böylesine!"

"Değil mi ama," diye atıldı oradan sepici gülerek. "Ama bu onun öğrendiği bir şey."

"Ya? Nerede öğrendi peki? Yoksa babanız restoran mı işletiyor, hanımefendi?"

"Hayır. Babam öleli çok oldu. Kendisini tanımadım gibi bir şey. Ama ben birkaç yıl Ochsen Restoranı'nda çalıştım, müşterilere servis yaptım. Bu restoranı bilmem biliyor musunuz."

"Ochsen mı? Bir zaman Lächstetten'da en kibar restorandı," diye cevapladı Knulp övgüyle.

"Şimdi de öyle. Değil mi, Emil? Müşterilerimiz hemen sadece gezgin satıcılardan ve turistlerden oluşuyordu."

"İnanırım, hanımefendi. Herhalde restorandaki durumunuza diyecek yoktu, iyi de para kazanmış olmalısınız! Ama insanın kendi evinde çalışması sanırım daha iyidir, bilmem siz ne düşünüyorsunuz."

Knulp acele etmeden, ağzının tadını bilen biri gibi yumuşak ciğer ezmesini ekmeğin üzerine sürüyor, ezmenin güzelce soyduğu zarını tabağın kenarına koyuyor, arada bir sarı renkteki nefis elma şırasından bir yudum alıyordu. Dostu sepici, onun yemek yerken gereken işleri ince, uzun ve narin parmaklarıyla nasıl öyle oyun oynar gibi yapıp çıkardığını bir haz ve rahatlık duygusuyla izliyordu. Karısı da gözlerini hoşnutlukla ayırmıyordu Knulp'tan.

"Ama pek iyi göründüğün de söylenemez," diye başladı konuşmaya sepici dostu Rothfuß, paylayıp azarlar gibi. Bunun üzerine Knulp, geçenlerde sağlığının bozulduğunu ve bir süre hastanede yattığını itiraf etmek zorunda kaldı. Ne var ki, yaşadığı tatsız ve üzücü olayları kendine saklayıp açığa vurmadı. Derken dostu, şimdi ne yapmayı düşündüğünü anlamak istedi; yanlarında dilediği kadar kalarak kendi yiyip içtiklerinden yiyip içebileceğini can ve gönülden söylemesi tam da Knulp'un duymayı arzuladığı şeydi ve bunu beklemişti doğrusu; ama o anda üzerine çullanan bir sıkılganlıkla, yapılan öneriyi cevapsız bıraktı, şöylece teşekkür ederek, bu gibi şeyler üzerine konuşulmasını yarına erteledi.

"Bunu yarın ya da öbür gün de konuşabiliriz," dedi üşengeç bir tavırla. "Günler Allaha şükür tükenmedi ya. Nasıl olsa bir süre daha buradayım."

Knulp, uzun vadeli planlar yapmaktan, hayli ileriye yönelik sözler vermekten hoşlanmıyor, bir gün sonrasında keyfince davranabileceğini bilemedi mi kendini rahat hissetmiyordu. "Gerçekten bir süre burada kalacaksam," diye başladı yeniden söze, "yetkili makamlara beni kalfan olarak bildirmelisin."

"Neden olmasın!" diyerek güldü sepici dostu. "Sen benim kalfam ha! Hem sen sepici falan değilsin ki."

"Olsun. Anlamadın galiba demek istediğimi. Sepicilikle hiç işim yok benim. Gerçi güzel bir meslek olmalı. Sonra, bir işte çalışacak adam mıyım ben. Ama gezgin pasaportum için iyi olur böyle bir şey, anlatabiliyor muyum? Hastalık sigortası için gereken parayı kendim sağlayabilirim."

"Şu senin pasaportu görebilir miyim?"

Knulp, elini neredeyse yeni denecek giysisinin iç cebine sokup, mumlu muşambaya tertemiz sarılmış pasaportu çıkardı.

Sepici dostu pasaportu görünce güldü: "Temizliği de hiç bırakmazsın elden! İnsan der ki, sanki dün sabah annenden ayrılmışsın da yola düşmüşsün."

Ardından sepici pasaporttaki açıklamaları ve damgaları inceledi, büyük bir hayranlıkla başını sallayarak, "Düzen diye buna derler işte!" dedi. "Zaten senin her işin böyle kusursuz olmazsa için rahat etmez."

Gezgin pasaportunda düzenden şaşmamak Knulp'un hobilerinden biriydi kuşkusuz. Pasaport o mükemmelliği içinde tatlı bir hayal ya da bir şiir havası taşıyor, resmen onaylanmış yazılar dürüstlük ve hamaratlıkla sürdürülmüş bir yaşamın şeref ve şan dolu duraklarını belgeliyordu. Öyle bir yaşam ki, yayan sürdürülen göçebelik tutkusu sık sık yer değiştirmeler kılığında açığa vuruyordu kendini. Resmî pasaportla belgelenmiş göçebelik yaşamını Knulp kendine mal etmiş ve sık sık kopma tehlikesiyle yüz yüze gelen bu sözde yaşam ipliğini yüzlerce hünere başvurarak her seferinde kopma yerinden alıp ileriye taşımıştı. Gerçekte yasalara aykırı fazla bir iş yapmamışsa da, aylak bir serseri gibi yasal denemeyecek, herkesçe hor görülen bir hayat sürmüştü. Karşılaştığı jandarmalardan iyi davranış görmemiş olsa, o sevimli şiirsel yaşamını rahat rahat sürdürmenin üstesinden gelemezdi pek. Üstün zekâsına ve zaman zaman takındığı ağırbaşlılığa saygı duydukları bu şen ve hoş insana jandarmalar ellerinden geldiği kadar dokunmayarak onu rahat bırakmışlardı. Hemen hiç sabıkası yoktu Knulp'un, ne bir hırsızlık ne de dilencilik gibi bir şeyle suçlanmıştı şimdiye kadar. Dört bir yanda hatırı sayılır dostları vardı; bu yüzden de kimse ilişmiyordu kendisine. Bu haliyle tıpkı, bir ev halkı arasında yaşamasına izin verilen, herkes onun evdeki varlığına hoşgörüyle davranıp göz yumarken, kendisi ev halkının yaşam yükü altında ezilmiş çalışkan bireyleri arasında aylak aylak dolaşıp tasa ve kaygıdan uzak, beyler gibi lüks bir hayat süren sevimli bir kediye benziyordu.

Pasaportu sepici dostunun elinden geri alırken, "Ben olmasaydım, şimdi çoktan yatmış olacaktınız," dedi Knulp. Ayağa

kalkıp evin hanımına bir iltifatta bulunduktan sonra, "Gel haydi, Rothfuß, göster bana şu yatağımı," dedi.

Sepici dostu elinde kandille Knulp'un önüne düştü; dar merdiveni çıkıp tavanarasına geldiler, kalfanın odasından girdiler içeri. Duvar dibinde boş bir demir karyola duruyordu; yanı başında da üzerinde yatak yorganla ahşap bir karyola vardı.

Ev sahibi Rothfuß babacan bir tavırla, "Sıcak su torbası da ister misin?" diye sordu.

"Bir de sıcak su torbası oldu mu tamam," diye güldü Knulp. "Sepici ustamıza böyle bir şey gerekmez tabii, yanında böyle şirin, çıtı pıtı bir hanım olduktan sonra."

"Eh, gördün mü bak," diye atıldı hemen sepici dostu. "Şimdi sen kalfanın soğuk yatağına girip yatacaksın; bazen bundan da kötü olacak yattığın yatak, hatta kimi vakit yatak da bulamayacak, bir samanlıkta geceleyeceksin. Oysa bizim gibilerin bir evi vardır, sonra bir işyeri, sevimli bir de karısı. Diyeceğim, isteseydin, sen de çoktan benim gibi bir usta olur, hatta beni geçerdin."

Sepici dostu böyle konuşurken, Knulp çarçabuk giysilerini çıkarmış, üşüye üşüye soğuk yatağa girerek kıvrılıp yatmıştı.

"Anlatacağın daha çok şey var mı?" diye sordu. "Yerim rahat, seni dinleyebilirim."

"Dediklerimde ciddiyim ama, Knulp."

"Ben de ciddiyim, dostum. Ama sanma ki, evlilik denen şey senin bir icadındır. Eh, iyi geceler sana!"

Knulp, ertesi gün yataktan çıkmadı. Kendini henüz biraz halsiz hissediyordu, zaten hava da evden dışarı pek çıkılacak gibi değildi. Kuşluk vakti çıkıp geldi sepici dostu. Knulp da biraz daha yatmak istediğini açıkladı, öğleyin bir kâse çorba alıp getirmesini rica etti dostundan.

Böylece loş tavanarasında bütün gün halinden memnun yattı Knulp; soğuğu hissetmez olmuş, göçebe yaşamının şikâyetlerinden sıyrılıp sıcacık bir esenlik duygusunun hazzına bırakmıştı kendisini. Çatıyı hamaratlıkla dövüp duran yağmurun, kararsız hamleler halinde esip gelen tedirgin ve yumuşak lodosun sesini işitiyordu. Zaman zaman yarım saatlik sürelerle

uyudu, zaman zaman da, tavanarası yeterince aydınlanınca, gezici kitaplığından bir şey çıkarıp okudu; kitaplığı, başka yerlerden kopya ettiği şiirlerden ve hikmetli sözlerden, ayrıca gazete kupürlerini içeren küçük bir tomardan oluşmaktaydı. Birkaç resim de vardı aralarında, haftalık gazete ve dergilerden kesip almıştı. Resimlerden ikisini hepsinden çok seviyordu; sık sık çıkarılıp bakılmaktan hayli örselenmişlerdi. Birinde tiyatro oyuncusu Eleonora Duse, ötekisinde açık denizde şiddetli rüzgârda yol alan bir yelkenli görülüyordu. Kuzeye ve denize karşı çocukluk yıllarından beri bir düşkünlüğü vardı Knulp'un, ve birçok kez kuzeye doğru yola düşmüş, bir defasında Braunschweig'a kadar gelmişti. Ne var ki, ömrü yollarda geçen ve hiçbir yerde fazla kalamayan bu göçmen kuşu, her seferinde üzerine çullanan bir bungunluk ve memleket özlemi gerisingeri çekip Güney Almanya'ya getirmişti. Kim bilir, belki yabancı bir lehçenin konuşulup kendisini kimsenin tanımadığı, yabancı bir gelenek ve göreneğin yaşadığı, dolayısıyla o efsanevî gezgin pasaportunda düzeni korumanın güçleştiği yörelere gelir gelmez, tasa ve kaygılardan uzak yaşamının elinden kayıp gittiğini hissediyordu.

Öğle vakti, sepici dostu çorba ve ekmekle çıkıp geldi yukarı. Usulcacık yürüyordu; korkuyla karışık bir fısıltıyla konuşuyor, Knulp'a hasta gözüyle bakıyordu; sonra, çocuklukta geçirdiği hastalıklar sayılmazsa böyle güpegündüz yatakta yatmamıştı hiç. Kendini çok iyi hisseden Knulp herhangi bir açıklamada bulunma zahmetine girmeyerek, yarın yine sapasağlam ayağa kalkacağını kesin bir dille belirtmekle yetindi.

Akşamüstü oda kapısı vuruldu; uyur uyanık yatakta yatan Knulp cevap vermeyince, sepici dostunun hanımı sakına sakına kapıdan içeri girdi, boş çorba kâsesini alıp yatağın yanı başındaki taburenin üzerine bir sütlü kahve bıraktı.

Knulp kadının içeri girdiğini kuşkusuz fark etmişti, ama yorgunluktan mıdır, kapristen mi, gözlerini yumdu, uyanık olduğunu belli etmedi.

Elinde çorba kâsesiyle dostunun hanımı Knulp'a bir baktı şöyle; Knulp'un başı, mavi damalı gömleğinin yeniyle yarı örtülmüş kolunun üzerindeydi. Koyu saçlarındaki zarafet ve ta-

sasız yüzündeki adeta çocuksu güzellik dikkatini çekti kadının, bir süre oracıkta dikilerek, hakkında kocasının harikulade pek çok şey anlattığı Knulp'a baktı. Kapalı duran gözler üstünde, narin ve aydınlık alındaki kalın kaşlar, ince uzun ama esmer yanaklar, açık pembe narin dudaklar, endamlı boyun, bütün bunlardan pek hoşlandı, aklı Ochsen Restoranı'na gitti; orada garsonluk yaparken baharın esrikliğiyle Knulp gibi yabancı, onun gibi cana yakın bir delikanlıyla sevişiği zamanlar olmuştu.

Düşlere dalmış, gönlü hafif bir heyecanla kabararak biraz öne eğildi, Knulp'un bütün yüzünü göreyim derken, kalaylı kaşık elindeki tabaktan kayarak yere düştü, odanın sessizliğinde ve büyüleyici mahremiyetinde kadının yüreği yerinden oynadı.

Birden gözlerini açtı Knulp, derin bir uykudan uyanmış gibi usulcacık, olanlardan habersiz. Başını döndürüp elini bir an gözleri üzerine siper ederek baktı ve gülümseyerek, "Vay, sepici dostumun hanımı gelmiş, bir kahve getirmiş bana!" dedi. "Nefis, sıcacık bir kahve; ben de tam böyle bir kahve görmüştüm düşümde. Teşekkürler, Bayan Rothfuß! Saat kaç acaba, biliyor musunuz?"

"Dört," diye cevaplandı kadın hemen. "Haydi kahvenizi soğutmadan için. Ben sonra yine uğrar, alırım fincanı."

Ardından, bir dakika bile fazla zamanı yokmuş gibi seğirtip çıktı odadan. Kadının peşinden bakan Knulp merdivenlerden acele acele inen ayak seslerini duydu; derken sesler kesildi. Gözlerinde düşünceli bir ifadeyle birkaç kez başını salladı, kuşlar gibi, yavaşçacık bir ıslık öttürüp kahvesini içmeye koyuldu.

Ne var ki, ortalığın kararmasından bir saat sonra içi sıkıldı, kendini rahat ve bir güzel dinlenmiş hissediyordu; canı yine biraz insan arasına çıkmak istedi. Bir haz duygusuyla yataktan kalkıp giyindi; karanlıkta bir sansar gibi sessizce indi merdivenlerden, kimselere görünmeden evden dışarı süzüldü. Rutubetli bir rüzgâr hâlâ var gücüyle üfürüp duruyor, güneybatıdan esip geliyordu; ama yağmur dinmişti, gökyüzünde iri iri lekeler halinde bulutlar görülüyordu, aydınlık, saydam.

Knulp havayı koklayarak, akşamı yaşayan sokaklar içinde geze geze yürüdü. Tenhalaşmış pazar meydanından geçti, der-

ken bir nalbant dükkânının açık kapısının önüne gelip durdu; içerisini derleyip toplayan çırakları izledi, kalfalarla sohbete koyuldu, üşümüş ellerini ocakta yavaş yavaş sönen kıpkırmızı ateşe tuttu. Bir yandan da kasabadaki tanıdıklarına ilişkin sorular sordu şöylece, ölüm ve evlenme olaylarına ilişkin bilgi aldı, nalbantta bir meslektaşı olduğu izlenimini uyandırdı, çünkü bütün meslek dallarında konuşulan dillere ve kullanılan simgelere aşinaydı.

Bu arada akşam çorbasını ateşe vuran Bayan Rothfuß, küçük maltızı halkalarından tutup silkeledi; ardından patatesleri soydu, çorbayı hafif ateşte rahat rahat pişmeye bırakıp mutfak lambasını alarak yukarı çıktı, oturma odasına girip aynanın karşısına geçti. Ve aynada buldu aradığını: körpe yanaklarla dolgun bir yüz ve mavimsi-gri gözler. Saçlarındaki dağınık bazı yerlere hünerli parmaklarıyla kaşla göz arasında bir çeki düzen verdi. Yeni yıkanmış ellerini bir kez daha önlüğüne kuruladı, küçük lambayı alıp hiç beklemeden tavanarasına çıktı.

İlkin yavaşçacık vurdu kapıya, sonra biraz daha hızlı; bir cevap alamayınca, lambayı yere bıraktı, gıcırdamasını önlemek için iki eliyle sakınarak açtı kapıyı. Parmak uçlarına basarak içeri girdi; bir adım atar atmaz yatağın yanı başındaki sandalyeye dokundu eli.

"Uyuyor musunuz?" diye sordu biraz alçak sesle. Ardından bir kez daha: "Uyuyor musunuz? Kahve fincanını almaya gelmiştim de."

Her şey suskunluğunu koruyup bir nefes sesi bile işitilmeyince, elini yatağa doğru uzattı; ama dehşete kapılıp o saat geriye çekti, seğirtip lambayı aldı. Odayı boş, yatağı özenle toplanmış, yastık ve yorganı güzelce silkilip kabartılmış görünce afalladı, düş kırıklığıyla karışık bir korkuyla acele mutfağa döndü.

Yarım saat sonra sofra kurulup da kocası akşam yemeği için yukarı çıktığında, Bayan Rothfuß meraklanmış düşünüyordu; ama tavanarasında karşılaştığı manzaradan kocasına söz açmayı göze alamadı. Birden sokak kapısı açıldı aşağıda, taşlıkta hafif ayak sesleri duyuldu, sesler döner merdivende yankılandı derken. Az sonra, Knulp odadan içeri girdi. Kah-

verengi keçe şapkasını başından çıkarıp oradakilere iyi akşamlar diledi.

"Hey, sen nereden geliyorsun bakayım?" diye sordu sepici dostu, şaşırmış. "Adam hem hasta, hem de gece vakti dışarılarda dolaşıyor! Şifayı kaparsın sonra, karışmam!"

"Çok haklısın," dedi Knulp. "İyi akşamlar, Bayan Rothfuß. Tam zamanında gelmişim. Çorbanızın ta pazar yerinden aldım kokusunu, o nefis çorbanız varken sıkı mı ölüm yanıma yaklaşabilsin!"

Yemeğe oturuldu. Sepicinin gevezeliği üzerindeydi; ev yaşamından ve sepicilikteki ustalığından övgüyle söz açtı. İlkin takıldı konuk dostuna, sonra yine ciddi ciddi artık bu bitmez tükenmez göçebeliğe ve aylaklığa son vermesini öğütledi. Knulp dinledi hep, fazla cevap vermedi; sepici dostunun karısı ise hiç ağzını açıp konuşmadı. Centilmen ve sevimli Knulp'un yanında gözüne kaba görünen kocasına kızıp içerledi. Knulp hakkında iyi düşündüğünü, servis yaparken gösterdiği özenle belli etmeye çalıştı. Saat onu vurduğunda iyi geceler dileyen Knulp dostundan usturasını rica etti.

Usturayı verirken, "Temiz insan dediğin böyle olur işte!" dedi sepici dostu. "Çene kaşınır kaşınmaz, kesilip atılacak sakal. Eh, iyi geceler dostum. Geçmiş olsun!"

Knulp odasına girmeden, tavanarasına çıkan merdivenin üst başındaki küçük pencereye bir an yaslanıp havaya ve komşu evlere bir göz attı. Neredeyse yaprak kımıldamıyor, çatılar arasında nemli nemli ışıldayan yıldızlarla bezenmiş gökyüzünden bir kesit görülüyordu.

Başını tam içeri çekip pencereyi kapayacaktı ki, karşı komşunun evinde bir pencere aydınlandı ansızın. Knulp, kendisininkine tıpatıp benzeyen alçak tavanlı küçük bir oda gördü. Genç bir hizmetçi kız kapıdan girdi odaya, sağ elinde pirinç bir şamdan tutuyor, sol elinde büyük bir su testisi taşıyordu; testiyi yere bıraktı. Şamdanı daracık yatağına tuttu; mütevazı ve temiz yatak kırmızı renkte kaba bir yün battaniyeyle insanı adeta yatıp uyumaya davet ediyordu. Elindeki şamdanı Knulp'un göremediği bir yere bırakıp, bütün hizmetçi odalarında bulunan yeşile boyanmış alçak bir sandık bavula oturdu.

Karşı evdeki beklenmedik görüntüler karşısında, Knulp fark edilmemek için kendi ışığını söndürmüştü; küçük pencereden sarkmış, sessiz sedasız karşıyı gözetliyordu.

Karşı odadaki hizmetçi kız beğendiği bir tipti. On sekiz ya da on dokuzundaydı belki; öyle boylu boslu değildi, esmerimsi bir yüzü, kahverengi gözleri ve siyah gür saçları vardı. Sessiz, tatlı yüzü hiç de neşeli görünmüyordu. Sert ve yeşil sandık üzerinde oturan kızın bütün halinde bir üzüntü, bir hüzün okunuyordu; dolayısıyla dünyayı bilen, ayrıca kızları tanıyan Knulp, yanında bir bavulla gurbetin yolunu tutalı besbelli çok olmamış bu körpe yavrucağın evini özlediğini anlamakta kuşkusuz gecikmedi. Kara kuru, esmer elleri kucağında dinlenen kız, yatmadan küçük sandığı üzerinde biraz oturup, geldiği evdeki odasını düşünerek geçici bir süre kendisini avutmaya çalışıyordu.

Kız nasıl kendi odasında hiç kımıldamadan oturuyorsa, Knulp da küçük pencere önünde hiç hareket etmeden dikilmiş duruyor, şaşılası bir merakla karşısındaki tanımadığı ufak tefek kızın yaşamından içeri bakıyordu. Kız sevimli hüznünü mum ışığında işte öylesine yaşıyor, karşıdan birinin kendisini izlediğini hiç aklına getirmiyordu. Knulp, kızın iyilik taşan kahverengi gözlerinin bazen olduğu gibi, bazen uzun kirpiklerle örtülerek karşıdan, karanlıklar içinden kendisine baktığını, kırmızı mum ışığının çocuksu, esmer yanaklarında oynaştığını görüyor, kızın yorgun düşmüş, yapılacak son iş olan soyunmayı biraz daha geciktirerek koyu mavi keten giysi üzerinde dinlenen körpe ve cılız ellerini gözden geçiriyordu.

Sonunda genç kız göğüs geçirdi, bir firketeyle tutturulup toplanmış gür saç örgülü başını kaldırdı; düşünceli, ama öncekinden daha az mahzun denemeyecek gözlerini boşluğa dikip baktı. Sonra, eğilip iskarpinlerinin bağlarını çözmeye koyuldu.

Pencere önünden ayrılmayı Knulp'un gönlü hiç istemiyordu; ama zavallı yavrucağa soyunurken bakmak da yakışıksız ve neredeyse acımasız bir davranıştı. Ona seslenip kendisiyle biraz gevezelik etmeyi, yatağa yatmadan şakalarıyla onu biraz neşelendirmeyi ne çok isterdi. Gelgelelim, seslendiğini duyunca kızcağızın korkup hemen ışığı söndüreceğinden çekindi.

Ona seslenmek yerine pek çok hünerinden birine el attı. Uzaklardan gelir gibi alabildiğine ince ve narin bir ıslık tutturdu. "Serin ırmakta döner bir dolap" ezgisiydi bu. Islığı öylesine incelikli, öylesine narin bir sesle çalıyordu ki, kız uzun süre neler olup bittiğini pek bilmeden dinledi ezgiyi, ancak üçüncü dizesinde ağır ağır doğruldu, pencereye yürüyüp dışarıya kulak kabarttı.

Pencereden dışarı uzatmıştı başını, ama Knulp ıslığı kesmedi. Ezginin ritmine uyarak birkaç kez salladıktan sonra ansızın başını kaldırdı kız, ıslık sesinin nereden geldiği anlamıştı.

"Kim var orada?" diye sordu biraz kısık sesle.

"Sadece bir sepici kalfası," diye cevapladı Knulp yine öyle kısık sesle. "Sizi uyurken rahatsız etmiş olmayayım. Biraz evi özledim de bir ıslık çalayım dedim. Ama neşeli ezgiler de çalabilirim. – Yoksa sen de mi burada yabancısın benim gibi, küçükhanım?"

"Karaorman'dan geldim ben."

"Ya, demek Karaormanlısın! Ben de oralıyım. Hemşeri sayılırız. Nasıl buldun Lächstetten'ı? Ben hiç sevemedim doğrusu."

"Ne desem bilmem ki! Daha sekiz gündür buradayım. Ama benim de öyle pek hoşuma gittiğini söyleyemem. Siz çoktan beri mi buradasınız?"

"Yo, üç gündür sadece. İyi ama, hemşeriler birbirleriyle sen diye konuşurlar, öyle değil mi?"

"Olmaz, ben yapamam; birbirimizi hiç tanımıyoruz ki!"

"Tanımıyorsak tanırız. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. Siz Karaorman'ın neresindensiniz bakayım, Frolayn?"

"Bilebileceğiniz bir yer değil."

"Belli olmaz. Yoksa sır mı?"

"Achthausen'danım. Küçük bir köy anlayacağınız."

"Ama güzel bir köy, öyle değil mi? Girişte, köşede küçük bir kilisesi vardır, ve bir değirmeni ayrıca, ya da hızarı. Sonra, Bernhard cinsi sarı tüylü iri bir köpeği. Doğru mu?"

"Evet, ismi Bello. Nasıl da bildiniz!"

Kız, köyünü tanıdığını ve gerçekten orayı görmüş olduğunu anlayınca, Knulp'a karşı duyduğu güvensizlik ve sıkılganlığın büyük bir bölümü kaybolup gitti, coşkuyla konuşmaya başladı.

"Andres Flick'i de tanıyor musunuz peki?" diye sordu hemen.

"Hayır, köydekilerden hiçbirini tanımam. Sizin babanız olmalı, öyle değil mi?"

"Babamdır, evet."

"Demek öyle, demek öyle. O zaman sizin de soyadınız Flick'tir. Bir de isminizi öğrendim mi, bakarsınız bir gün yolum yine Achthausen'a düşer, oradan size bir kart atabilirim."

"Hemen gidiyor musunuz buradan?"

"Gittiğim yok, ama adınızı öğrenmek istiyorum, Frolayn Flick."

"Öğrenmeseniz olmaz mı! Ben de sizinkini bilmiyorum nihayet."

"Bağışlayın, söyleyeyim hemen. İsmim Karl Eberhard. Gündüz bakarsınız yeniden karşılaşırız, o zaman bana ne diyeceğinizi biliyorsunuz artık. Peki, ben ne diyeceğim size?"

"Barbara."

"Bak bu güzel! Çok teşekkür ederim. Ama söylenmesi kolay bir isim değil sizinki. Sizi evde Bärbele diye çağırdıklarına neredeyse bahse girebilirim."

"Doğru, öyle de çağırırlardı. Siz de madem her şeyi biliyorsunuz, ne diye o kadar çok soruyorsunuz? Ama artık bu kadarla kalsın. İyi geceler size, Bay Sepici."

"İyi geceler, Bayan Bärbele, güzel güzel uyuyun, olmaz mı! Hatırınız için ıslıkla bir ezgi daha çalacağım. Kaçıp gitmeyin hemen, karşılığında para almam."

Ve Knulp hiç durmayıp ikili sesler ve trillerle dağ şarkısı tarzında ustalıklı bir ezgiyi ıslıkla çalmaya başladı, bir dans müziği gibi ışıl ışıl parıldadı ezgi. Barbara hayretle kulak verip Knulp'un büyük bir maharetle çaldığı ezgiyi dinledi. Islık sona erip yerini sessizliğe bırakınca, kepenkleri usulcacık kapadı sımsıkı. Knulp da, karanlıkta yürüyüp odasına döndü. Sabahleyin zamanında kalktı yataktan, sepici dostunun usturasını eline aldı. Dostu yıllardır top sakalla dolaşıyordu; ustura o kadar bakımsız kalmıştı ki, yarım saat kadar pantolon askısına sürüp biledikten sonra tıraş olabildi ancak. Ardından ceketini sırtına geçirip çizmelerini eline alarak mutfağa indi; sıcacıktı mutfak, kahve kokuyordu.

Çizmelerini boyamak için sepici dostunun karısından fırça ve boya rica etti.

"Nasıl olur!" dedi kadın. "Bu, erkek işi değil, siz bana bırakın!"

Ama Knulp karşı çıktı, sonunda kadın acemi bir gülüşle boya ve cilayı getirip önüne bıraktı Knulp'un, o da hemen işe koyulup çizmeleri oyun oynar gibi bir güzel boyayıp cilaladı; gıcır gıcır oldu çizmeler. Ancak arada bir, canı istedi mi bir el işine soyunan, ama o zaman da bu işi titizlik ve zevkle yapıp çıkaran biriydi Knulp.

Kadın ona bakarak, "Beğendim doğrusu," dedi övgüyle. "Buradan dosdoğru sevgilinize gidecekmişsiniz gibi pırıl pırıl oldu çizmeleriniz."

"Ah, bir sevgiliye gitmek, nasıl istemem! Bundan güzel bir şey olabilir mi benim için."

"İnanırım. Mutlaka güzel bir sevgiliniz vardır." Kadın yeniden güldü, sırnaşık, sokulgan. "Hatta belki birden de çoktur."

"Yo, hoş olmaz öylesi," diye karşılık verdi Knulp şen bir edayla. "Sevgilimin bir resmini gösterebilirim isterseniz."

Knulp, iç cebinden muşambaya sarılı paketi çıkardı; Duse'nin resmini arayıp buldu içinden. Yanına yaklaşan kadın merakla resme baktı.

"Çok ince bir kadın," dedi ihtiyatı elden bırakmayarak, övgüyle. "Adeta toz kondurulamayacak bir hanımefendi. Doğru, biraz zayıf görünüyor. Sağlıklı biri mi bari?"

"Bildiğim kadarıyla, evet. Eh, şimdi bizim ihtiyara bir bakalım. Odadan sesi geliyor."

Karşıdaki odaya geçen Knulp, sepici dostuna iyi sabahlar diledi. Oda süpürülmüştü; açık renk duvar kaplamalarıyla, saatle, aynayla ve duvarlara iliştirilmiş fotoğraflarla, yüze gülen ve rahat bir görünümü vardı. Böyle temiz bir oda kışın hiç fena değildi; ama bunun için kalkıp evlenmeye de değmezdi doğrusu. Sepici dostunun karısının kendisine gösterdiği yakınlık hoşlanacağı bir şey değildi.

Knulp, sütlü kahveler içildikten sonra sepici dostunun peşine düşüp avluya ve sundurmaya indi; dostu işyerini gezdirdi ona, göstermediği yer bırakmadı. Bilmediği bir meslek dalı

yoktu Knulp'un; sepiciliğe ilişkin öylesine incelikli sorular sordu ki, dostu hayretler içinde kaldı.

"Bütün bunları nereden öğrendin kuzum?" dedi heyecanla. "Duyan sanır ki, gerçekten bir sepici kalfasısın ya da bir zaman böyle biriydin."

"İnsan gezip dolaşmayagörsün, neler öğreniyor neler. Hem sonra, güderi işinde ustam sendin, unuttun mu? Altı yedi yıl önce birlikte yollara düşüp orası senin, burası benim gezip dolaşırken, güdericiliğe ilişkin her şeyi sorup öğrenmiştim senden."

"Ve öğrendiklerinin hepsi daha aklında, öyle mi?"

"Sadece birazı, dostum Rothfuß. Ama şimdi seni daha fazla rahatsız etmeyeyim. Yazık, sana biraz yardımım dokunsun çok isterdim. Gelgelelim, senin bu aşağısı öyle rutubetli, öyle havasız ki, yine öksürük nöbeti yapışacak yakama. Eh, şimdilik hoşça kal, ihtiyar. Şu sıra yağmur yağmıyorken biraz kasabaya doğru uzanayım."

Knulp evden çıkıp, başında biraz arkaya yıkılmış keçe şapka, sırtında güzelce fırçalanmış ceket, yağmur birikintilerinden titizlikle kaçarak, hafif ve şen adımlarla Sepiciler Sokağı'ından kasabaya doğru ağır ağır ilerlerken, Rothfuß kapıda durmuş arkasından bakıyordu.

Hafif bir kıskançlık duygusuyla, ona göre hava hoş, diye geçirdi içinden. Derilerin yatırıldığı çukurlara inerken, antika dostu üzerine düşüncelere daldı; yalnızca baksın, seyretsin, hayattan başka şey beklemiyordu dostu Knulp; onun bu tutumunu iddialı mı, yoksa alçakgönüllü mü diye niteleyeceğini bilemiyordu. Çalışıp ilerlemek için uğraşıp didinen birinin durumu pek çok bakımdan dostu Knulp'unkinden iyiydi kuşkusuz; ama böyle birinin de dostununki gibi narin ve sevimli elleri olmaz, onun gibi öyle uçarı adımlarla, endamlı endamlı yürüyemezdi. Hayır, yaradılışının gerektirdiği gibi davranmakta haklıydı dostu; pek çok kişinin öykünemeyeceği gibi davranmakta haklı, bir çocuk gibi konuşarak herkesin gönlünü kazanmakta haklı, kızlara ve kadınlara hoşa gidecek sözler söylemekte ve her Allahın gününe pazar günü gözüyle bakmakta haklıydı. Onu nasılsa öyle yaşamaya bırakmaktı en iyisi; kötü bir duru-

ma düşüp de başını sokacak bir dam altı aradı mı, ona kapısını açmak insan için bir zevk, bir onurdu; hatta bu yüzden şükran bile duymak gerekiyordu kendisine, çünkü konuk edildiği evi şenlendiriyor, aydınlığa boğuyordu.

Bu arada misafiri Knulp, meraklı ve memnun, kasaba içinden yürüyüp gidiyor, dişlerinin arasından ıslıkla bir asker marşı mırıldanıyor, eskiden tanıdığı yerleri ve insanları acele etmeden dolaşıyordu. İlkin kasabanın dik bir yokuşla çıkılan kenar semtine yöneldi, burada tamir işleri yapan, yoksul bir terzi vardı tanıdığı, ne yazık ki adam yeni bir giysi siparişi almıyor, eski pantolonları yamayıp onarmakla vaktini geçiriyordu; oysa elinden iş gelen biriydi ve bir zamanlar seçkin atölyelerde çalışmış, geleceğe ilişkin güzel güzel umutlar beslemişti içinde. Gelgelelim erkenden evlenmişti, şimdiden birkaç çocuğu vardı. Karısı da evi öyle doğru dürüst çevirecek beceriden yoksundu.

Knulp aradığı terzi Schlotterbeck'i kenar mahallede, yolun arka tarafına bakan bir evin üçüncü katında buldu. Küçük atölye bir kuş yuvası gibi toprak üstünde boşlukta duruyordu, ev bir vadinin hemen kıyısındaydı çünkü. Pencereden dikine aşağı bakıldı mı, sadece alttaki üç kat görülmekle kalmıyordu; evin altında zengin sayılmayacak dik bahçeleri ve otlarla kaplı yamaçlarıyla dağ, insanın başını döndürerek dikine iniyor, evlerin arka cephelerinin boşluktaki çıkıntılarından, tavuk kümeslerinden, keçi ve tavşan ağıllarından oluşan gri bir karmaşayla sonlanıyordu. Aşağılarda görülen en yakın ev çatıları, bu bakımsız alanın karşı yakasında, vadinin derinliklerinde ufacık ufacık yer alıyordu. Ne var ki, atölye apaydınlık ve havadardı, pencere dibindeki geniş masa üzerinde hamarat Schlotterbeck sanki bir deniz feneri nöbetçisi gibi aydınlık içinde ve yüksekte oturuyordu. Atölyeye giren Knulp, "Günaydın, Schlotterbeck," dedi. Schlotterbeck usta, ışıktan kamaşmış gözlerini kısarak kapıdan yana baktı.

"Bak sen, Knulp!" diye sesini yükseltti sevinçle ve dostuna elini uzattı. "Yine göçebeliğe devam mı? Peki, nasıl oldu da benim buraya düştü yolun bakayım?"

Üç ayaklı bir tabureyi çekip oturdu Knulp.

"Sen bana oradan bir iğne ver bakayım, biraz da iplik, ama kahverengi olsun, en incesinden. Şu sırtımdakilere bir göz atayım."

Ardından ceketini ve yeleğini çıkardı, iplikler arasından birini seçip aldı; iğneye geçirip giysisini baştan aşağı dikkatle gözden geçirdi, giysisi henüz çok iyi durumdaydı, yeni gibiydi adeta. Hamarat elleriyle yırtık söküklerini dikip onardı, gevşemiş düğmelerini sağlamlaştırdı.

"Ee, daha ne var ne yok bakalım?" diye sordu Schlotterbeck. "Öyle pek iç açıcı bir mevsim değil. Ama insanın sağlığı yerinde olur da çocuk çocuğu bulunmazsa –"

Knulp, dostuyla bir tartışmaya girmek ister gibi hafifçe öksürdü.

"Evet, evet," dedi bir kayıtsızlıkla. "Tanrı iyilerin de kötülerin de üzerine yağdırıyor yağmurlarını; bir tek terzilerdir ki, yağmurdan ıslanmıyorlar. Bu durumda hâlâ sızlanıp yakınıyor musun, dostum Schlotterbeck?"

"Ah, Knulp, ne diyeyim bilmem ki! Bitişikte çocukların bağrışmalarını işitiyorsun sanırım. Beş oldular şimdi. Oturuyorsun tezgâhın başına, geç vakitlere kadar çalışıyorsun. Öyleyken bir yerde bir gedik kalıyor hep. Oysa sen durmadan gezip dolaşıyorsun!"

"Bilemedin, ihtiyar dostum. Buraya gelmeden, dört beş hafta Neustadt'taki hastanede yattım. Hastanede çok gerekmedikçe fazla tutmuyorlar adamı, kimse de çok gerekmedikçe fazla kalmak istemiyor. Tanrının işlerine akıl sır ermez, dostum Schlotterbeck."

"Aman, bırak bu dindarca sözleri Allah aşkına!"

"Sen dindar biri değil miydin, ha? Ben de şimdi senin gibi olmak istiyorum. Onun için de kalkıp sana geldim. Anlat bakalım bana bu konuda bildiklerini."

"Şu dindarlık lafıyla başımı ağrıtmasan iyi edersin. Hastanede yattım demiştin galiba. Üzüldüm bak."

"Üzülme, geçti. Şimdi sen anlat bana, nasıl şeydir şu Sirach kitabı*, şu vahiy dedikleri şey? Biliyor musun, hastanede bol

* Hıristiyanlığın ilk dönemine ait, genel olarak davranış kurallarını içeren bir kitap. (Ed. n.)

vakit buldum, hazırda bir İncil duruyordu; içindekileri neredeyse baştan sona okudum, artık bu konuda eskisinden daha iyi konuşabilirim seninle. Acayip bir kitap şu İncil!"

"Bunda haklısın. Öyledir, acayiptir; yarı yarıya da uydurma. Bir parçası bir parçasına uymaz çünkü. Belki senin daha iyi aklın alıyordur okuduklarını, ne de olsa Latince eğitimi gördün."

"Ama öğrendiklerimden belleğimde fazla bir şey kalmadı ki."

"Bana sorarsan, Knulp –" Terzi Schlotterbeck açık pencereden bir tükürük attı aşağıya; gözlerini iri iri açarak, yüzünde kızgın bir ifade, tükürüğün arkasından baktı. "Bana sorarsan, Knulp, boş şey şu dindarlık. İler tutar yanı yok. Beş para etmez diyorum sana. Bence beş para etmez!"

Knulp, düşünceli düşünceli dostuna baktı.

"Demek öyle, demek öyle. Ama fazla ileri gittin böyle konuşmakla, ihtiyar dostum. Öyle sanıyorum ki, İncil'de çok akıllıca şeyler var."

"Öyle. Ama sayfaları biraz çevirdin mi, daha önce söylenenlerin tersi bir yer çıkar karşına hep. Hayır, hayır, benim İncil'le falan bir işim kalmadı artık."

Ayağa kalkan Knulp'un eli bir ütüye uzandı.

"Şunun içine birkaç kömür parçası koyar mısın," dedi bir rica tonuyla.

"Niyeymiş o?"

"Yeleğimi biraz ütüleyeceğim de; sonra biraz ütü şapkama da iyi gelecek, az yağmur yemedi çünkü."

Schlotterbeck, biraz içerlemiş, "Şıklığı da hiç bırakmazsın elden!" dedi. "Açlıktan nefesi kokan birisin nihayet, ne diye hep bir kont gibi giyinip kuşanmak istersin bilmem."

Knulp, sakin sakin gülümsedi. "Daha iyi görünüyorum böyle; ayrıca hoşuma gidiyor. Dindarlıkla ilgili sözlerime kızıp ricamı yerine getirmek istemiyorsan, nezaketten yap bunu hiç değilse; eski bir dostun hatırı için, olmaz mı?"

Kapıdan çıkıp gitti Schlotterbeck; çok geçmeden elinde kızgın ütüyle döndü.

"Ha şöyle!" dedi Knulp övgüyle. "Eksik olma!"

Ardından keçe şapkasının kenar kısımlarını özenle ütülemeye koyuldu; onun bu konuda dikişteki kadar becerikli olmadığını gören Schlotterbeck ütüyü kaptı dostunun elinden, şapkayı kendisi ütülemeye koyuldu.

"Beğendim," dedi Knulp minnettar bir edayla.

"Yine bayramda seyranda giyilecek bir şapkaya döndü. Ama bak, benim terzi dostum; diyeceğim, sen İncil'den fazla şey bekliyorsun. Neyin gerçek olduğunu, yaşamın aslında nasıl bir düzene uygun olarak akıp gittiğini herkesin kendi kafasından bulup çıkarması gerekiyor, kimse kitaplardan öğrenemez bunu, ben böyle düşünüyorum. İncil eskidir; bugün bilinen pek çok şey bir zaman bilinmiyordu; ama bunun içindir ki, pek çok güzel ve değerli, ayrıca pek çok doğru şey içeriyor İncil. Yer yer bana tıpkı resimli bir kitap gibi göründü, biliyor musun. Tarlada dolaşıp anızları toplayan o kız gibi, Ruth gibi örneğin; ince bir şey bu, alabildiğine gönül okşayıcı, sıcacık bir yazın varlığını duyumsar gibi oluyor insan. Küçük çocuklar arasına oturan İsa'nın, sizler bana o büyüklenmeleriyle bütün yetişkinlerden çok daha yakınsınız, diye düşünmesindeki gibi ya da. Bana sorarsan, böyle düşünmekte de haklı İsa; bu bakımdan pek çok şey öğrenebilir insan kendisinden."

"Orası öyle," diye cevapladı Schlotterbeck; ama dostunu haklı çıkarmak niyetinde değildi. "Ne var ki, başkalarının çocuklarıyla ilgili olarak böyle düşünmek kolay. Senin beş çocuğun olsun, çocuklarının karınlarını nasıl doyuracağını bilme de o zaman düşün böyle!"

Dostu Schlotterbeck'in yine suratı asılmış, canı sıkılmıştı. Onu bu halde görmeyi içi götürmedi Knulp'un. Gitmeden, kendisine hoşlanacağı birkaç söz söylemek istedi. Biraz düşünüp taşındı; eğilip açık renk gözleriyle yakından, ciddi ciddi terzi dostunun yüzüne bakarak usulcacık, "Peki, çocuklarını sevmiyor musun?" diye sordu.

Dehşetle irkilen Schlotterbeck iri iri açtı gözlerini. "Şu söylediğin şeye bak! Tabii seviyorum onları, hepsinden çok da en büyüklerini."

Knulp, dostunun sözlerini doğrular gibi ciddi ciddi başını salladı.

"Eh, ben gideyim artık. Sana çok, çok teşekkür. Yeleğimin değeri bir kat arttı. – Çocuklarına sevgiyle, güler yüzle davran. Böyle yapmakla yarı yarıya yedirip içirmiş olursun onları. Kulağını aç, şimdi de sana kimsenin bilmediği, başkalarına da anlatmaman gereken bir şey söyleyeyim." Terzi Schlotterbeck dikkatle, önceki keyifsizliğini yenerek dostu Knulp'un gözlerinin içine baktı; dostunun gözlerini pek ciddi bir ifade bürümüştü. Knulp öylesine alçak sesle konuşmaya başladı ki, Schlotterbeck onun ne dediğini anlamakta zorlandı.

"Bak! Bana imreniyorsun, onun tuzu kuru, diye geçiriyorsun içinden; çoluk çocuk yok başında, dert tasa diye bir şey bilmiyor, diyorsun. Ama doğru değil bu, benim de bir çocuğum var, iki yaşında bir oğlan; yabancı kimseler alıp evlat edindi, babasını tanıyan yok çünkü, annesi ise loğusa yatağında gözlerini kapadı bu dünyaya. Oğlanın şimdi bulunduğu kenti bilmen gerekmez; ama ben biliyorum, oraya yolum düştü mü, barındığı evin çevresinde kimselere görünmeden dolanıyor, bazen de bahçe çitinin önünde durup bekliyorum; şansım yaver gitti de benim küçük adamı görebildim diyelim, elimi uzatıp onunla tokalaşamam, tutup öpemem onu, bilemedin ayak üstü ona ıslıkla bir ezgi çalıp geçer giderim. – Evet, böyle işte, dostum; şimdi hoşça kal! Çocukların olduğuna şükret!"

Knulp, kasaba içinde yeniden dolaşmaya koyuldu; bir tornacı atölyesinin penceresinin önünde bir süre durup kıvrım kıvrım talaşların hızlı oyununu izledi. Yolda bir polis memuruna rastladı; Knulp'tan hoşlanan polis, kayın ağacından enfiye kutusunu çıkarıp uzattı, Knulp da içinden biraz enfiye alıp burnuna çekti. Her gittiği yerde kasabadaki ailelerin ve esnafın yaşamlarına ilişkin küçük, büyük pek çok olay konusunda bilgi edindi. İşittiğine göre, vergi memurunun eşi erken yaşta ölmüş, belediye başkanının oğlu hayırsız çıkmıştı. Knulp da kendisine anlatılanlara karşılık kasabadakilere başka yerlerde olup bitenlere ilişkin haberler iletti; onu bir tanıdık, bir dost ve sırdaş bir kimse olarak kasabada oturan dürüst insanlara bağlayan güçsüz, kaprisli bağları düşünüp bundan memnunluk duydu. Günlerden cumartesiydi, bir bira imalathanesinin girişinde fıçı-

cı kalfasıyla karşılaştı, o akşam ve ertesi gün bir danslı eğlence nerede var, sorup öğrendi.

Böyle birden çok eğlenecek yer söz konusuydu, ama en güzeli kasabaya sadece yarım saat uzaklıkta bulunan Gertelfingen'daki "Aslan" lokaliydi. Knulp komşu evden Bärbele'yi alıp oraya gitmeyi kafasına koydu.

Neredeyse öğle vaktiydi, sepici dostunun evine gidip merdivenlerden çıkan Knulp'u mutfaktan gelen burcu burcu bir koku karşıladı. Durup çocuksu bir haz ve merakla, o cana can katan kokuyu hassas burun deliklerinden içeri çekti. Merdivenleri o kadar sessizce çıkmış, yine de geldiği evden işitilmişti. Mutfak kapısını açan sepici dostunun karısı, yemeklerden yükselen buğular ortasında, aydınlık eşikte dikiliyordu.

"Günaydın, Sayın Knulp," dedi sevecen bir tonla. "İyi ki tam zamanında geldiniz, bugün ciğer kızartması var çünkü; belki, diye düşündüm, ciğer yemek isterseniz size de bir parça kızartırım. Ne dersiniz?"

Sakalını sıvazlayan Knulp, kadının önünde centilmence eğildi.

"Ama ne diye özel bir yiyecek hazırlayacaksınız benim için. Bir tas çorba bana yeter."

"Amma yaptınız! Hasta biri adamakıllı beslenmeli ki, güçlenip toparlasın kendini. Yoksa ciğer sevmez misiniz? Böyleleri vardır çünkü."

Knulp, alçakgönüllü bir tavırla güldü.

"Yo, ben onlardan değilim. Ciğer kızartması pazar günleri yenecek bir yemektir benim için. Ömür boyu, her pazar ciğer kızartması yesem bıkmam doğrusu."

"Yanımızda kaldıkça canınız ne istiyorsa yiyebilirsiniz. Biz ne diye yemek pişirmesini öğrendik! Ama söyleyin şimdi bakalım; bir parça ciğer daha var, sizin için ayırmıştım, size iyi gelir."

Kadın, Knulp'a sokulup, haydi durmayın, kabul edin, der gibi yüzüne baktı. Knulp, kadının meramını iyi anlamıştı. Pek de şirindi kadın, ama hiçbir şey fark etmemiş gibi yaptı Knulp. Yoksul terzi dostunun ütülediği sevimli keçe şapkasıyla oynayıp gözlerini kadından kaçırdı.

"Eksik olmayın, Bayan Rothfuß. İyi niyetiniz için çok teşekkür ederim. Ama hamur köftesini gerçekten daha çok severim. Zaten yeterince şımarttınız beni."

Kadın gülümseyerek, karışmam sonra der gibi işaretparmağını salladı Knulp'a.

"Bu kadar çekinmeniz gereksiz. Nasıl olsa inandığım yok söylediklerinize! Demek hamur köftesi; yanına da şöyle güzel bir soğan salatası, oldu mu?"

"Buna hayır diyemem doğrusu."

Kadın mutfağa dönüp ocağın başına geçti. Knulp da yemek odasına girip oturdu; çoktan kurulmuş bekliyordu sofra. Bir gün önceki gazeteyi alıp göz gezdirmeye başladı. Derken sepici dostu geldi. Çorbalar kâselere kondu, yenilip içildi, ardından bir çeyrek saat kadar üçlü iskambil oynandı. Bu arada Knulp oyundaki yeni, atak ve zarif hünerleriyle sepici dostunun karısını hayretler içinde bıraktı. Ayrıca, kartları oyunsu bir kayıtsızlıkla öylesine ustalıkla karıyor, öylesine baş döndürücü bir çabuklukla dağıtıyordu ki! Elindeki kartı zarif bir edayla masanın üzerine atıyor, zaman zaman başparmağını kartların kenarları üzerinde gezdiriyordu. Sepici, karın doyurmayan hünerlerden hoşlanan bir işçi ve vatandaş gibi hayranlık ve hoşgörüyle Knulp'a bakıyordu. Karısına gelince, centilmenlik taşan bir yaşam sanatının bu dışavurumlarını uzmanca bir ilgiyle izlemekteydi. Dikkatli gözlerini, Knulp'un ağır işlerle şekli bozulmamış uzun ve narin parmaklarından ayıramıyordu.

Küçük pencere camlarından içeri dolan ince, kararsız bir güneş ışığı, masanın ve iskambillerin üzerine vuruyor, yerdeki gölgelerle kaprisli ve güçsüz oynaşıyor, odanın mavi badanalı tavanına titreşen halkalar çiziyordu. Knulp, gözlerini kırpıştırarak algılıyordu hepsini: şubat güneşini, evdeki sessiz huzuru, sepici dostunun ciddi ve hamarat sanatkâr yüzünü, şirin kadının buğulu bakışlarını. Bir hoşnutsuzluk duygusu vardı içinde, bütün bunlar onun için bir amaç ve mutluluk oluşturmaktan uzaktı. Yazık ki sağlığıma kavuşamadım henüz, yaz mevsimi de değil, yoksa bir saat daha durmazdım burada, diye geçirdi içinden.

Sepici dostu kartları toplayıp saatine bakarken, "Ben biraz güneşe çıkıyorum," dedi Knulp. Sepici dostuyla merdivenler-

den indi, onu sundurmada kuruyan derilerinin yanında bırakarak, otlarla kaplı ıssız ve dar bahçeye dalıp gözden kayboldu. Derilerin suya yatırıldığı havuzlarla kesintiye uğrayan bahçe, aşağılardaki küçük ırmağa kadar uzanıyordu. Irmakta sepici dostu ahşap bir iskele çatmıştı, burada derilerini yüzdürebiliyordu. İskele üzerine oturdu Knulp, ayaklarını sessizce ve hızlı hızlı akan suya sarkıttı; altındaki suyun karanlığında ordan oraya koşuşan balıkları izledi keyifli keyifli. Derken merakla çevreyi incelemeye başladı, karşı evdeki küçük hizmetçi Bärbele'yle konuşmak için bir fırsat kolluyordu.

Bahçeler yan yanaydı, zamanla sağlamlığını yitirmiş latadan çitlerle birbirinden ayrılıyordu. Kazıkların çoktan çürüyüp kaybolduğu aşağıdaki su kenarında, elini kolunu sallaya sallaya bir bahçeden bir bahçeye geçilebilmekteydi. Komşu bahçe, sepici dostunun otlarla kaplı dağınık bahçesinden daha bakımlıydı. Dört sıra çiçek tarhı yer alıyordu burada; tarhlar kıştan sonra görüldüğü gibi otlarla kaplanıp toprağa gömülmüştü. Tarhlardan ikisinde biraz marul ve kışı atlatmış ıspanak yetişiyordu. İçeri göçmüş doruklarıyla gül ağaçları yere eğilmişti. Daha ilerde birkaç sevimli çam, komşu evi gözlerden saklıyordu.

Yabancı bahçeyi gözden geçirdikten sonra, ses etmeden çam ağaçlarına kadar sokuldu Knulp ve ağaçlar arasından evi gördü, arkada da mutfağı. Çok beklemeye kalmadan kızı da gördü mutfakta; kollarını sıvamış, çalışıyordu. Evin hanımı da oradaydı; boyuna emirler veriyor, şöyle yap böyle yap deyip duruyordu. Ustalaşmış hizmetçilere fazla para vermeye yanaşmayan, her yıl değişen acemi hizmetçiler bir yıl sonra evden ayrılıp gidince onları öve öve göklere çıkaran kadınlar gibiydi tıpkı. Ne var ki, talimatlar verip yakınmasında kötülükten uzak bir ses tonu seziliyordu. Küçük hizmetçi Bärbele de onun bu tutumuna alışmıştı anlaşılan, bildiğinden şaşmaksızın sakin sakin işini görmeye bakıyordu.

Gizlice eve sokulan Knulp, bir ağacın gövdesine yaslanıp başını ileriye uzatmıştı; bir avcı gibi merakla ve tetikte bekliyor, bol zamanı olan ve bir seyirci ile dinleyici konumunda yaşamı paylaşan biri gibi, hizmetçiyle hanımı arasındaki konuşmaya keyifli bir sabırsızlıkla kulak veriyordu. Kızı pencereden gör-

dükçe sevinçten gülüyordu yüzü; evin hanımının şivesinden, Lächstetten'ın yerlilerinden olmadığını, birkaç saat yukarıdaki ovadan buraya geldiğini anlamıştı. Hiç istifini bozmadan, ağzında burcu burcu bir çam dalını çiğneyerek yarım saat kadar kulak verip evdeki konuşmayı dinledi; beklemeye başladığından bu yana tam bir saat geçmişti, sonunda kadın gözden kayboldu, mutfak da sessizliğe gömüldü.

Knulp biraz daha durduktan sonra çekine çekine ilerledi, kuru bir dal parçasıyla mutfağın penceresini tıklattı. Kız dikkat etmedi sese, bunun üzerine Knulp pencereye iki defa vurdu. Bu sefer işitti kız; yarı aralık pencereye yaklaştı ve pencereyi olduğu gibi açıp dışarıya baktı.

"Siz miydiniz, ne arıyorsunuz burada?" dedi biraz alçak sesle. "Az kalsın yüreğim ağzıma gelecekti!"

"Benden korkmanız için neden yok," diye cevapladı Knulp gülümseyerek. "Size bir merhaba demek istemiştim, bir hatırınızı sormayı düşünmüştüm, o kadar. Sonra, bugün cumartesi biliyorsunuz, yarın öğle üzeri boş vaktiniz var mı acaba? Birlikte ufak bir gezinti yapabilir miyiz?"

Kız, Knulp'u süzüp başını iki yana salladı. Bunun üzerine Knulp öylesine çaresiz, üzgün bir yüz takındı ki, onun bu hali kıza pek dokundu.

"Hayır," dedi dostça bir edayla. "Yarın izinli değilim, yalnız öğleden önce kiliseye gideceğim."

"Demek öyle, demek öyle," diye mırıldandı Knulp. "O zaman bu akşam gelebilirsiniz pekâlâ."

"Bu akşam mı? Doğru, bu akşam işim yok. Ama oturup bir mektup yazacaktım bizimkilere."

"Canım, mektubu da bir saat sonra yazarsınız; nasıl olsa bu akşam postaya veremeyeceksiniz. Sizinle yine biraz konuşup sohbet ederiz diye öyle sevinmiştim ki! Bu akşam yağmur yağmazsa, ne güzel gezip dolaşabilirdik. Lütfen! Benden korkmanız için neden yok sanırım."

"Genellikle korkmam ben. Hele sizden, hiç. Ama olmaz işte. Bir erkekle gezdiğimi görürlerse –"

"Aman Bärbele! Burada sizi kim tanıyacak. Ayrıca, kötü bir şey yapmayacağız ki! Kimi ilgilendirir sonra. Bir okul çocuğu

değilsiniz nihayet. Unutmayın sakın, saat sekizde aşağıda, jimnastik salonunun yanı başında bekliyorum; hayvan pazarını çeviren bariyerler var ya, orada. İsterseniz daha önce geleyim, ha? Ona göre durumu ayarlayabilirim hani."

"Yok, yok, daha önce olmaz. Hiç beklemeyin, hiç olmaz, gelemem –"

Knulp'un yüzünde yeniden çocuksu, mahzun bir ifade belirdi. "Ne yapalım, madem istemiyorsunuz!" dedi üzgün üzgün. "Ben düşünmüştüm ki, burada yabancısınız, yalnızsınız sonra, zaman zaman evinizi özlüyorsunuz. Bu bakımdan ben de sizin gibiyim. Böyle olunca, biraz konuşur, dertleşiriz diye geçirmiştim içimden. Hem bir kez Achthausen'da bulunduğuma göre, sizden oraya ilişkin daha çok bilgi edinmek de doğrusu sevindirirdi beni. Eh, sizi zorlayamam elbet. Siz de bu davetim için bana darılmayın, olmaz mı."

"Yok canım, neden darılacakmışım! Ama ne yapayım, gelemiyorum işte."

"Bu akşam izinlisiniz, Bärbele. Sadece gelmek istemiyorsunuz. Ama belki düşünürsünüz daha. Şimdi gideyim ben. Akşam jimnastik salonunun yanı başında bekleyeceğim. Baktım gelen giden yok, ben de tek başıma gezerim. Bir yandan da sizi düşünür, bu akşam oturmuş Achthausen'a mektup yazdığınızı geçiririm kafamdan. Eh, hoşça kalın şimdi, sakın bana gücenmeyin!"

Knulp, başıyla kısaca selam verip, Bärbele'nin bir şey demesine meydan bırakmaksızın oradan uzaklaştı. Onun ağaçların arkasında gözden kaybolduğunu gören Bärbele'nin yüzünü bir çaresizlik kapladı. Derken mutfaktaki işinin başına döndü, ve birden –hanımı evden çıkıp gitmişti– yüksek sesle güzel bir şarkı söylemeye başladı.

Knulp, Bärbele'nin şarkı söylediğini işitmişti kuşkusuz. Yeniden gelip sepici iskelesinin üzerine oturdu; sofradan kalkarken alıp cebine soktuğu bir ekmek parçasından küçük küçük yuvarlaklar yapıyor, birbiri ardından usulcacık suya bırakıyordu. Onların akıntıyla biraz sürüklenip sonra nasıl suya gömüldüğünü, suyun karanlık dibinde hayaletleri andıran sessiz balıklarca nasıl yutulduğunu düşünceli düşünceli izliyordu.

"Evet," dedi sepici dostu akşam yemekte. "Cumartesi akşamını yaptık. Bütün bir hafta canını dişine takıp çalıştıktan sonra, bu akşamın insana ne hoş geldiğini bilemezsin sen."

"Yo, ama düşünebilirim," diye cevapladı Knulp gülümseyerek. Bunun üzerine sepici dostunun karısı da gülümsedi, şuh bir bakışla Knulp'un yüzüne baktı.

Sepici Rothfuß görkemli bir edayla, "Bu akşam," diye sürdürdü konuşmasını, "bu akşam seninle bir testi dolusu bira içeceğiz, benim hanım gidip getirecek şimdi, tamam mı? Baktık ki yarın hava güzel, üçümüz birlikte bir gezinti yaparız. Ne diyorsun, eski dost?"

Knulp, var gücüyle omzuna vurdu sepicinin.

"Senin yanında rahatına diyecek yok insanın; yarınki gezintiye şimdiden seviniyorum. Ancak, bu akşam görülecek bir işim var, burada bir dostumla buluşacağım; kendisi yukarıdaki demircinin yanında çalıştı, yarın buradan gidiyor. – Gerçekten üzgünüm, ama nasıl olsa yarın bütün gün beraberiz. Öyle olmasa, bu akşam dostumu görmeye gitmezdim."

"Henüz yarı hasta sayılırsın, gecenin bu vakti dışarılarda dolaşman uygun kaçar mı bilmem."

"Aldırma, fazla da şımarmaya gelmez. Geç kalmam. Anahtarı koyacağın yeri söyle de döndüğüm zaman sokakta kalmayayım."

"Amma da inatçısın, dostum. İlle gitmek istiyorsun, git peki. Anahtarı bodrum penceresinin kepengi arkasında bulacaksın. Neresi olduğunu biliyorsun sanırım?"

"Evet, biliyorum. Eh, ben şimdi gideyim. Siz de yatarsınız erkenden. İyi geceler, dostum. İyi geceler, hanımefendi."

Knulp gitti; sokak kapısına varmıştı ki, sepici dostunun karısı acele koşup geldi arkasından. Elindeki şemsiyeyi Knulp'a uzattı, Knulp da ister istemez aldı.

"Kendinize dikkat etmelisiniz, Bay Knulp," dedi kadın. "Gelin şimdi benimle de, döndüğünüzde anahtarı bulacağınız yeri göstereyim."

Karanlıkta Knulp'u elinden tutup evin bir köşesine götürdü, tahta kepenklerle kapatılmış küçük bir pencerenin önünde durdu.

"Anahtarı kepengin arkasına koyarız," diye açıkladı heyecanla fısıldayarak ve Knulp'un elini okşadı. "Siz sadece aralıktan elinizi uzatın, anahtarı pervazın üzerinde bulacaksınız."

"Peki, çok teşekkür ederim," dedi Knulp; biraz şaşırmış, elini kadının elinden çekip aldı.

"Size bir bardak bira ayıracağım, döndüğünüzde içersiniz," diyerek yeniden başladı kadın konuşmaya, bu arada Knulp'a hafifçe yaslandı.

"İstemez, teşekkür ederim. Çok seyrek bira içen biriyimdir. İyi geceler, Bayan Rothfuß, çok teşekkür."

Sepicinin karısı, "Ne diye bu kadar acele ediyorsunuz bilmem," diye fısıldadı sevecen bir tonla ve Knulp'un kolunu çimdikledi. Yüzünü, Knulp'un yüzüne iyice yaklaştırmıştı. Apışıp kalmıştı Knulp. Bir an bir sessizlik oldu; kendinden itip uzaklaştırmak istemediği için, okşayarak kadının saçlarında gezdirdi elini.

"Ama artık gitmem gerekiyor," diye sesini yükseltti birden ve kendini geriye çekti.

Kadın yarı açılmış ağzıyla Knulp'a gülümsedi; Knulp, karanlıkta kadının dişlerinin ışıl ışıl parıldadığını gördü. Kadın usulcacık, "Dönene kadar uyumayıp seni bekleyeceğim," dedi. "Çok tatlısın."

Kadından ayrılan Knulp, koltuğunun altına sıkıştırdığı şemsiyeyle hemen oracıktaki karanlık sokağa saptı. İlk köşe başında, içindeki o aptalca bunaltıcı duygudan kurtulmak isteyerek ıslıkla bir ezgi tutturdu:

Sanırsın alacağım seni,
Sil bunu aklından,
İnsan içine çıktın mı,
Bilirim utandırırsın beni.

Hava ılıktı, zaman zaman siyah gökyüzünde ışıldayan yıldızlar görülüyor, gazinonun birinden pazarı karşılayan gençlerin şamatası geliyordu. "Tavuskuşu" gazinosunda yeni bowling salonunun pencerelerinden bakınca, kollarını sıvamış beylerin, ellerindeki gülleleri tartarak, ağızlarında purolar, yan yana dikildiklerini gördü.

Jimnastik salonunun yanı başına gidip durdu Knulp, sağına soluna bakındı. Kel kestane ağaçlarında nemli rüzgâr hafiften ezgiler söylüyor, koyu karanlıklar içinde sessiz sedasız akıp giden ırmak aydınlık birkaç pencereyi sularında yansıtıyordu. Yumuşak gece göçebe Knulp'a çok iyi geldi, bütün damarlarında bunu hissetti Knulp. Ilık geceyi duyumsayarak soluyor, baharın, sıcaklığın, kuru sokakların ve göçebeliğin sezgisini içinde taşıyordu. O zengin belleği kasabayı, ırmak vadisini ve bütün çevreyi kuş bakışı görebiliyor, her yeri tanıyor, her yeri biliyordu; cadde ve sokaklara, ırmak kenarındaki yollara, köylere, çiftliklere, o güler yüzlü gece barınaklarına aşinaydı. Kafa yorup bundan sonraki ilk göçebelik planını hazırlamaya koyuldu; burada, Lächstetten'da sürekli kalamazdı. Kadın işini zorlaştırmazsa, sepici dostunun hatırı için pazarı da burada geçirmeyi düşünebilirdi.

Sepici dostuna, karısıyla ilgili bir uyarıda bulunabileceğini geçirdi içinden. Ama başkalarının işine burnunu sokmaktan hoşlanmayan biriydi; insanları olduklarından daha iyi, daha akıllı kimselere dönüştürmek gibi bir gereksinim duyduğu yoktu. İşin böyle gelişmesine üzgündü doğrusu. Ochsen Restoranı'nın eski garsonuna ilişkin izlenimleri hiç de iç açıcı değildi; beri yandan, sepici dostunun ev bark sahibi olmak üzerine yaptığı konuşmayı belli bir alay duygusuyla geçirdi içinden. Bilmediği şey değildi, biri kalkıp mutluluğuyla ya da erdemliliğiyle böbürlenip büyüklendi mi, bunun arkasında bir bit yeniği olurdu hep, terzi dostunun bir zamanki dindarlığında da durum aynıydı. İnsanların bu budalalıklarına seyirci kalabilirdi, onlara gülüp geçebilirdi ya da acıyabilirdi, ama onları izledikleri yoldan döndürmeyi doğru saymıyordu.

Düşünceli düşünceli göğüs geçirdikten sonra, içindeki kaygı ve tasaları bir yana bıraktı. Köprü karşısındaki eski bir kestane ağacının kovuğuna sırtını dayayıp bundan sonraki yolculuğu üzerine düşünmeye koyuldu. Aslında Karaorman üzerinden vurup gitmeyi isterdi daha çok, ama oralar şu sıra soğuktu, bakarsın bir hayli de kar vardı, çizmelerinde hayır kalmazdı artık, geceyi geçireceği yerler de birbirinden hayli uzaktı. Yo yo, çıkar yol değildi bu, en iyisi vadi güzergâhını izlemek, köyler-

den, kasabalardan kendini uzak tutmamaktı. Buraya dört saat uzaklıkta, ırmak kenarındaki Hirschen Değirmeni ilk mola vereceği emin yerdi, kötü havada oradakiler bir iki gün konuk edebilirlerdi kendisini.

Knulp böyle düşünüp oracıkta dikilmiş durur, birini beklediğini hiç aklına getirmezken, karanlıkta ve esintide ince uzun, çekingen biri göründü, duraksaya duraksaya yaklaştı köprüden. Knulp bu kimseyi tanıdı hemen, sevinerek ve gönlünde şükran duygusuyla karşıladı onu, bir yandan da şapkasını sallıyordu.

"Ne iyi ettiniz de geldiniz, Bärbele; neredeyse ümidimi kesmiştim geleceğinizden."

Knulp, Bärbele'nin soluna geçmiş, ağaçlıklı yolda yürüyor, onu ırmaktan yukarı götürüyordu. Ürkek bir hali vardı kızın, utanıp sıkılır gibiydi.

Dönüp dolaşıp, "Gelmem doğru değildi," diyordu. "Bir gören olmasa bari!"

Ne var ki, Knulp kıza soru üzerine soru yöneltiyordu. Derken daha sakin ve düzenli adımlar atmaya başladı kız, sonunda şen ve hafif adımlarla Knulp'un yanında yürümeye koyuldu, Knulp'un soru ve tasarılarıyla şevke gelerek yurdunu, anne ve babasını, erkek kardeşini ve ninesini, evlerindeki ördekleri ve tavukları, yağan doluları, köylerindeki hastalıkları, evlenmeleri, yeni açılan kilisenin kutsama törenlerini harıl harıl anlatmaya koyuldu. O küçük yaşantı hazinesinin kapağı aralanmıştı ve kızın kendisinin sandığından daha büyüktü bu hazine. En sonunda, evinden ayrılışına ve şimdiki ailenin yanına kapılanışına, şimdiki işine, onu yanlarına hizmetçi alan hanım ve beyefendinin evlerindeki duruma geldi sıra. Çoktan kasaba dışına çıkmış, kasabadan bir hayli uzaklaşmışlardı, ama Bärbele yürüyüp geldikleri yola pek dikkat etmemişti; yabancılık duygusuyla, suskunluk ve sabırla geçen uzun bir haftanın kasvetli havasından sıyrılmış, iyice neşelenip coşmuştu.

Birden hayretle sordu: "Nereye geldik biz böyle? Nereye gidiyoruz kuzum?"

"Sizin için bir sakıncası yoksa, Gertelfingen'a gidiyoruz, az sonra da ordayız."

"Gertelfingen'a mı? Ne işimiz var orada? En iyisi dönelim biz, geç oluyor."

"Ne zaman evde olacaksınız, Bärbele?"

"Saat ona kadar izinliyim. Dönme zamanı artık. Güzel bir gezintiydi."

"Saat ona daha çok var," dedi Knulp. "Siz işi bana bırakın, vaktinde eve döneceksiniz. Ama ikimiz de gençliğimizde bir daha böyle bir araya gelemeyeceğimize göre, doğrusu bir yere gidip biraz dans etmeyi göze alabilirdik. Yoksa dansı sevmez misiniz?"

Bärbele, meraklı ve şaşırmış gözlerle Knulp'a baktı.

"Ne münasebet, dansı severim her zaman. Ama nerede dans edeceksiniz şimdi? Gecenin bir yarısı sokakta mı?"

"Unutmayın ki, az sonra Gertelfingen'dayız. Aslan'da müzik vardır şimdi. Girer içeri, topu topu bir defa dans eder, sonra da eve döneriz, güzel bir akşam geçirmiş oluruz."

Bärbele, kuşkuyla durdu olduğu yerde.

"Fena olmaz," diye cevapladı yavaşça. "Ama ne düşünürler hakkımızda sonra? Herkesin bana, işte öyle kızlardan biri gibi bakmasını istemem; sizinle aramızda bir ilişki olduğunu da düşünmelerini arzulamam ayrıca." Birden taşkın bir gülüşle ekledi: "Biliyor musunuz, ileride seveceğim kimse bir sepici olmayacak. Sözüme alınmayın ama, sepicilik temiz bir meslek değil."

"Belki de haklısınız bu konuda," dedi Knulp hoşgörüyle. "Benimle de evlenecek değilsiniz nasıl olsa. Benim bir sepici, sizin de böyle gururlu bir olduğunuzu burada kimse bilmez. Sonra, ellerimi yıkadım, gönlünüz benimle bir defacık olsun dans etmek istiyorsa, buyrun davet ediyorum sizi. Yoksa dönebiliriz."

Derken köyün ilk evi, solgun üçgen çatısıyla gecenin içinden, çalılar ağaçlar arasından boy gösterdi. Knulp ansızın, "Dinle!" dedi parmağını havaya kaldırarak. Köyden bir dans müziği geliyor, bir akordeon ve bir kemanın sesi yankılanıyordu.

"Pekâlâ, dans ediyoruz!" dedi Bärbele gülerek. Bunun üzerine adımlarını açtılar.

Aslan'da yalnızca dört beş çift dans etmekteydi, hepsi de Knulp'un tanımadığı genç insanlardı. İçerisi sessizdi, bir taşkınlık gözlenmiyordu. Yeni gelen yabancı çifte takılıp sataşan olmadı. Knulp'la Bärbele de bir sonraki dansta salondakiler arasına karıştılar. Bir halk dansı yapıldı ilkin, ardından müzik topluluğu bir polka, sonra da bir vals çaldı. Ama Bärbele vals bilmiyordu, dans edenleri seyredip bir bardakçık bira içtiler. Knulp'un cebindeki para bundan ötesine yetecek kadar değildi.

Dans Bärbele'yi terletmişti; ışıl ışıl gözlerini küçük salona dikmiş, bakıp duruyordu.

Saat dokuz buçuğa gelmişti. "Doğrusunu isterseniz artık eve dönmenin zamanı geldi," dedi Knulp.

Bärbele yerinden sıçrayıp kalktı, biraz üzgün görünüyordu.

"Ah yazık!" dedi usulcacık.

"İsterseniz biraz daha kalabiliriz."

"Yo yo, eve dönmeliyim. Güzel bir geceydi doğrusu."

Kalktılar, ama kapıda kızın aklına geldi birden: "Çalgıcılara bir şey vermedik."

"Doğru," diye cevapladı Knulp, bozulmuş. "Bir yirmi fenik hak etmişlerdi, ama yazık ki yanımda o kadar para yok."

Bunun üzerine hemen çantasından örme para cüzdanını çıkardı Bärbele.

"Ne diye hiçbir şey söylemiyorsunuz peki? Buyrun yirmi fenik, götürüp verin."

Knulp parayı alıp çalgıcılara götürdü, sonra da lokalin dış kapısından çıktılar. Ancak zifiri karanlıktı dışarısı, yolu görmek için bir an durdular. Rüzgâr sert esmeye başlamıştı; tek tük yağmur damlalarını yanında sürükleyip getiriyordu.

"Şemsiyeyi açayım mı?" diye sordu Knulp.

"Bu rüzgârda mı? Olmaz, bir adım bile ilerleyemeyiz sonra. İçerisi ne güzeldi. Neredeyse bir dans öğretmeninden kalır yeriniz yok, Sepici Bey!"

Bärbele, neşeli neşeli sürdürdü gevezeliği. Ama dostu Knulp'un sesi çıkmıyordu; yorulmuştu belki. Ama belki de, az sonra veda edip birbirlerinden ayrılacak olmalarının hüznü çökmüştü içine.

Ansızın Bärbele bir ezgi tutturdu: "Bazen Neckar kıyısında uzanıp yatarım otlara, bazen Ren kıyısında." Sesi sıcak ve temiz yankılanıyordu. Ezginin ikinci dizesinde Knulp da katıldı Bärbele'ye; ikinci sesi öylesine içten ve güzel söyledi ki, Bärbele büyük bir keyifle kulak verip onu dinledi.

"Eh, artık sıla özleminden kurtulmuşsunuzdur," dedi Knulp.

"Ah evet," diye cevapladı Bärbele ve çın çın güldü. "İleride yine böyle bir gezinti yapalım sizinle."

"Üzgünüm," dedi Knulp yavaşçacık. "Sanırım bu son gezintimiz olacak."

Birden durdu Bärbele; Knulp'un ne dediğini iyi işitememiş, ama sesteki mahzun eda dikkatinden kaçmamıştı.

"Ne var, bir şey mi oldu?" diye sordu, biraz ürkmüş. "Benden hoşlanmadınız mı yoksa?"

"Amma yaptınız, Bärbele. Yarın buradan gidiyorum da onun için. Ev sahibime söyledim çıkacağımı."

"Ne diyorsunuz Allah aşkına! Doğru mu bu? Üzüldüm."

"Benim için üzülmeniz gereksiz. Uzun zaman kalamazdım nasıl olsa, üstelik bir sepiciyim alt tarafı. Siz de çok geçmeden bir sevgili bulursunuz kendinize; pek yakışıklı biri; o zaman evinizi özlemezsiniz artık. Göreceksiniz!"

"Böyle konuşmayın, ne olur! Benim sevgilim olmasanız da, sizden hoşlandığımı biliyorsunuz."

İkisi de sustu, rüzgâr ıslık çalarak karşıdan yüzlerine vuruyordu. Knulp yürüyüşünü yavaşlattı, iyice yaklaşmışlardı köprüye. Sonunda da durdu.

"Size artık veda edeceğim burada. Bundan sonraki birkaç adımlık yeri tek başınıza gidersiniz."

Bärbele, içten üzülerek Knulp'un yüzüne baktı.

"Demek ciddisiniz. O zaman teşekkür ederim size. Bu gezintiyi unutmayacağım. Her şey gönlünüze göre olsun!"

Bärbele'nin elini tutan Knulp onu kendine doğru çekti. Bärbele, ürkek ve şaşırmış, gözlerinin içine bakarken, Knulp onun yağmurdan ıslanmış saç örgülü başını iki elinin arasına aldı; fısıldayarak, "Elveda, Bärbele," dedi. "Birbirimizden ayrılmadan bir öpücük verin ki, beni büsbütün unutmayasınız."

Bärbele silkindi, diretip kendini geriye çekecek oldu. Ama Knulp'un bakışı iyilik ve hüzün doluydu; ancak o anda Knulp'un gözlerinin ne kadar güzel olduğunu fark etti Bärbele. Gözlerini yummadan Knulp'un öpücüğünü ciddi ciddi kabullendi. Öpücükten sonra Knulp hafif bir gülümsemeyle duraksayınca, Bärbele'nin gözleri dolu dolu oldu, dayanamayıp Knulp'un öpücüğüne yürekten karşılık verdi.

Hızlı hızlı yürüyüp gitti ardından. Bir solukta köprüye vardı. Köprüde birden dönüp yeniden Knulp'un yanına geldi. Knulp, hâlâ olduğu yerde duruyordu.

"Ne oldu, Bärbele?" diye sordu. "Artık eve dönmelisiniz."

"Tamam, tamam, gidiyorum. Hakkımda kötü düşünmeyiniz, olmaz mı!"

"Elbette düşünmem."

"Peki, nasıl olacak, Sepici Bey? Hiç paranız kalmadığını söylemiştiniz sanırım. Herhalde buradan gitmeden, çalışmanıza karşılık hak ettiğiniz ücreti alacaksınız?"

"Hayır, ücret falan almayacağım artık. Ama önemli değil, bir yolunu bulup ayakta kalırım ben. Siz bu konuda kafanızı yormayın."

"Ama nasıl olur! Cüzdanınızda birkaç kuruş bulunmalı. Alın şunu!"

Bärbele iri bir para tutuşturmak istedi Knulp'un eline; Knulp bunun bir taler olduğunu anladı.

"Günün birinde bana geri verebilir, olmazsa yollayabilirsiniz; ileride bir gün."

Knulp, Bärbele'nin eline yapışmıştı.

"Olmaz! Paracığınızı böyle çarçur etmemelisiniz. Bütün bir taler bu. Alın geri! Hayır, almalısınız! İşte böyle. Akılsızca bir şey sizinkisi. Yanınızda ufak para olsaydı, elli fenik ya da ona yakın bir şey, eh, seve seve alırdım o zaman, elim çok dar şu sıra. Ama fazlasını almam."

Böylece bir süre daha tartıştılar; bir talerden başka parası olmadığını söyleyen Bärbele, Knulp'a para cüzdanının içini göstermek zorunda kaldı. Ama doğru değildi söylediği, cüzdanda bir mark ve henüz tedavülden kalkmamış gümüş bir yirmi fenik daha vardı. Knulp bu yirmi feniği istedi, Bärbele az

buldu bunu. Knulp da başka bir para almaya yanaşmadı ve çekip gidecek oldu. Ama sonunda bir markı kabul etti. Bärbele de koşa koşa evin yolunu tuttu.

Yolda aklına bir şey takıldı, neden Knulp'un az önce kendisini bir kez daha öpmediğini düşünüp durdu. Bazen üzüldü, bazen de pek sevimli ve centilmence bir davranış gözüyle baktı buna. Nihayet bu ikinci olasılıkta karar kıldı.

Bundan dolu dolu bir saat sonra dönüp eve geldi Knulp. Yukarıda, oturma odasında hâlâ ışık yandığını gördü; anlaşılan sepici dostunun karısı yatmamış, kendisini bekliyordu. İçerlemiş, bir tükürük attı yere, neredeyse koşup evden uzaklaşmayı düşündü, hemen şimdi gecenin koynuna kendini atmayı geçirdi aklından. Ama yorgundu; sonra, yağmur yağacağa benziyordu. Ayrıca, sepici dostuna böyle bir davranışı reva görmedi. Öte yandan, bu akşam kadına şöyle masum bir oyun oynama hevesi uyandı içinde.

Elini uzatıp anahtarı saklandığı yerden aldı; bir hırsız gibi kollayarak sokak kapısını açtı, arkasından çekip dudaklarını birbirine bastırarak gürültüsüzce kapadı, anahtarı titizlikle eski yerine koydu. Ayakkabılarını çıkarıp eline alarak çoraplarla merdivenlerden çıktı; odanın aralık bırakılmış kapısından dışarı ışık sızıyor, divanın üzerinde hayli zamandır beklemekten uyuyakalmış kadının uzun aralıklarla derin derin nefes alıp verdiği işitiliyordu. Sessizce odasına çıkıp kapıyı içeriden sımsıkı kilitledi, sonra da gidip yattı. Sabahleyin de, önceden kararlaştırdığı gibi evden ayrılıp yola düştü.

Knulp'a İlişkin Anılarım

Şen, cıvıl cıvıl gençlik çağının ortalarındaydı, henüz yaşıyordu Knulp. Bir ara ikimiz birlikte yayan bir yolculuğa çıktık, yaz mevsiminin yakıp kavurucu bir zamanıydı; bereketli bir yöreden geçiyor, tasa ve kaygı nedir bilmiyorduk. Gündüzleri sarı buğday tarlaları boyunca aheste aheste yürüyor ya da serin bir ceviz ağacı altında, bazen de bir orman kenarında uzanıp yatıyorduk; akşamları ise Knulp'un köylülere anlattığı öyküleri dinliyor, çocuklar önünde sergilediği gölge oyunlarını izliyor, kızlar için söylediği ezgilere kulak veriyordum. Kızlar arasında dikilip de esmer yüzünde şimşekler çakmaya başladı mı, keyifle onun ezgilerini dinler, içimde hiç kıskançlık duymazdım. Kızlar bol bol güler, Knulp'u alaya alır, bir yandan da gözlerini ondan ayırmazlardı. Böyle zamanlar bana öyle gelirdi ki, dostum Knulp seyrek rastlanan çok şanslı biridir ya da ben tersiyim onun. Kimi vakit kalabalık etmek istemeyip bir kenara çekilir ya da rahibin evine gidip ona merhaba der, onunla güzel güzel sohbete koyulur, gece için bize yatacak bir yer sağlamasını rica eder, bazen de bir meyhanede soluğu alıp bir kadeh şarabı sessizce yudumlardım.

Anımsadığım kadarıyla, bir ikindi vakti, bir gömütlüğün yanından geçiyorduk; küçük kilisesiyle tarlalar arasında terk edilmiş duruyordu gömütlük, en yakın köyün hayli uzağındaydı; duvarlarını karanlık çalılıklar kaplamıştı, sıcak arazide dinleniyor, çevresine alabildiğine huzur ve sıcaklık yayıyordu. Parmaklıklı kapısının önünde kocaman iki kestane ağacı dur-

maktaydı, ama kapı kilitliydi, ben de önünden geçip gidecek oldum. Ne var ki, Knulp durdu, duvara çıkıp gömütlüğe inmeye davrandı.

"Mola mı veriyoruz yine?" diye sordum.

"Mola ya," dedi Knulp. "Yoksa çok sürmez, ağrı sızılar yapışır tabanlarıma."

"Peki ama, mola vereceğimiz yerin ille bir gömütlük olması şart mı?"

"Buradan güzel yer olmaz. Gel sen de haydi! Köylüler kendilerine her şeyi çok görürler. İyi bilirim bunu; ama toprağın altında da rahatlarına düşkündürler. Onun için de zahmetten kaçmaz, mezarların üzerine ve çevresine güzel güzel şeyler ekerler."

Bunun üzerine ben de duvara tırmanıp indim gömütlüğe. Gördüm ki Knulp haklıymış; duvara tırmanmak zahmete değmişti doğrusu. Gömütlükte düz ve eğri sıralar halinde mezarlar görülüyordu, çoğu tahtadan beyaz bir haçla donatılmıştı, her yer yeşil, her yer çiçeklerle renk renkti. Bir yanda kahkaha çiçekleri ve sardunyalar neşe içinde alev alev parıldıyor, ayrıca koyu gölgeli yerlerde geç açan şebboylar görülüyor, gül ağaçları güllerle dolup taşıyor, leylaklar ve mürverler yaprak ve dallardan geçilmiyordu.

Bütün bunları biraz seyrettikten sonra, yer yer çiçeğe durmuş yüksek otlar içine uzandık, dinlenip serinledik, keyfimiz yerine geldi, yüzümüz güldü.

Knulp kendisine en yakın haç üzerindeki ismi okudu: "Adı Engelbert Auer'miş, altmışın üzerindeymiş öldüğünde. Şimdi ise güzelim muhabbet çiçeklerinin altında yatıyor, huzur içinde. Benim de ileride mezarımın üstünde muhabbet çiçekleri olsun isterdim, ama şimdilik buradakilerden bir tane yanıma alacağım giderken."

Ben, "Muhabbet çiçeklerini bırak da başka bir çiçek al, onlar çabuk solar," dedim.

Knulp beni dinlemedi; oradan bir muhabbet çiçeği koparıp, yanı başında otlar içinde duran şapkasına iliştirdi.

"Ne hoş, sessiz burası!" dedim ben.

Knulp, "Evet öyle," diye cevapladı. "Sessizlik biraz daha fazla olsa, altta yatanların konuşmalarını da işitebilirdik."

"Sanmam. Onlar konuşacakları kadar konuştular."

"Kim bilebilir? Hep derler ki, ölüm bir uykudur, uykuda ise sık sık konuşur insan, hatta şarkı bile söyler bazen."

"Sende böyledir belki."

"Ama neden olmasın? Bir gün ölürsem, bekleyeceğim, pazar olsun da kızlar gelsinler gömütlüğe, sağımda solumda dikilip dursunlar, eğilip mezarın birinden bir çiçek koparsınlar; işte o zaman usulcacık bir ezgi mırıldanacağım."

"Demek öyle. Nasıl bir ezgi olacak bu bakayım?"

"Nasıl mı? Bir ezgi işte, hangisi olursa."

Bunun üzerine, Knulp boylu boyunca yere uzanıp gözlerini yumdu; çok geçmeden yavaşçacık, çocuksu bir sesle mırıldanmaya başladı:

Ölümüm erken oldu çok,
Ezgiler söyleyin kızlar bana,
Bir veda ezgisi söyleyin.
Yeniden gelirsem dünyaya,
Yeniden gelirsem bir gün,
Yakışıklı bir delikanlıyım, bilin.

Ezgiyi sevmiştim, yine de gülmeden duramadım. Knulp tatlı ve narin bir sesle söylemişti ezgiyi, bazen sözcükler bir anlam taşımasa bile melodisi pek hoştu, ezgiyi güzelleştiriyordu.

"Knulp," dedim, "kızlara o kadar fazla şey vaat etme, sonra çok sürmez, seni dinlemez olurlar. Yeniden bu dünyaya dönüp gelmene bir diyeceğim yok, ama kuşkusuz kimse bilmez bunu; hem bakalım yakışıklı bir delikanlı olarak mı döneceksin, burası hiç de kesin değil."

"Kesin değil, doğru. Ama yakışıklı bir delikanlı olarak dönsem sevinirdim hani. Aklında mı önceki gün yanında bir inekle gördüğümüz o küçük oğlan, hani kendisine yolu sormuştuk? İşte öyle bir oğlan kılığında dönmeyi çok isterdim. Sen istemez miydin peki?"

"Hayır, istemezdim. Bir ara yaşlı bir adam tanımıştım, sanırım yetmişini aşkındı; öylesine sessiz ve iyiliksever bir bakışı vardı ki, adeta iyilikten, akıllılıktan ve sessizlikten başka bir şey

barındırmıyordu kendisinde. O gün bu gün, arada bir düşünürüm, keşke ben de ileride onun gibi biri olsam, diye geçiririm içimden."

"Evet, öyle biri olmana da çok bir şey kalmadı zaten, biliyor musun. İnsanın gönlünden geçen dilek işinde de bir komiklik var aslında. Tutalım ki, hemen şu an başımı salladığım gibi güzel bir oğlan olup çıkıyorum; sen de başını bir sallıyorsun, şöyle efendi, halim selim bir ihtiyar oluyorsun; o zaman hiçbirimiz başını sallamaz, nasılsak öyle kalmaya can atardık."

"Yalan da değil."

"Elbette. Sonra bak, başka bakımdan da değişik değil durum. Sık sık düşünürüm: En güzel, en sevimli şey, endamı yerinde şöyle sarı saçlı körpecik bir kızdır, derim. Ama doğru değildir bu, çünkü çok sık öyle olur ki, siyah saçlı bir kız neredeyse daha güzel görünür gözüme. Ve sonra, yine öyle olur ki, yükseklerde tam bir özgürlük içinde süzülen güzel bir kuş görür, en güzel, en sevimli şey bu kuştur, derim. Bir başka sefer de, diyelim kanatlarında göz göz kırmızı beneklerle bir kelebekten ya da her şeyin parıldadığı ama göz kamaştırmadığı, her şeyin işte öylesine şen ve masum göründüğü bir akşamüzeri gökyüzündeki bulutlara vurmuş güneş ışığından daha harikulade bir şey olamaz, diye geçiririm içimden."

"Çok haklısın, Knulp. Her şey güzeldir kısaca, yeter ki uygun saati yakalayıp bakalım ona."

"Evet. Ama benim daha başka şeyler de geçiyor kafamdan. Benim düşünceme göre, en güzel şey öyledir ki, bizde hazdan ayrı hüzün de, hatta korku da uyandırır."

"Nasıl yani?"

"Bunu şöyle açıklayayım: Belli bir zaman sonra yaşlanıp kocayacağını ve sonunda ölüp gideceğini bilmesek, dünya güzeli bir kızı hiç de o kadar güzel bulmazdık belki. Güzel bir şey güzelliğini hiç yitirmese, hep güzel kalsa, bu kuşkusuz sevindirirdi beni; ama öte yandan ona soğuk bir şey gözüyle bakar, içimden şöyle geçirirdim: Bugün onu görmen şart mı, nasılsa bir yere kaçtığı yok. Oysa yıkılıp gidecek, her zaman aynı kalmayacak bir şeye baktım mı, haz duyduğum gibi acıma da hissederim."

"Orası öyle."

"Bu yüzden de benim için bir donanma gecesinden güzel şey yoktur. Böyle bir gecede mavi ve yeşil maytaplar görürsün, gece karanlığına dalıp yükselir havada; en güzel olduğu an ufak bir eğri çizer, yok olup gider; seyrederken sevinç de duyarız, korku da. Derken ikisinden de eser kalmaz geride. Donanma fişeklerinin havada yükselip kaybolması daha uzun sürse, o kadar güzel olmazdı. Sence de öyle değil mi?"

"Öyle. Ama bu her şey için geçerli değildir."

"Neden?"

"Diyelim, birbirinden hoşlanan iki kişi kalkıp evleniyor ya da iki kişi bir dostluk kuruyor. Bunlarda güzel bir taraf varsa, süreklilik taşıması, hemen yine son bulmamasıdır."

Knulp dikkatle bana baktı, sonra siyah kirpikli gözlerini kırpıştırarak düşünceli düşünceli şöyle dedi: "Doğru. Ama bir gün gelir, senin sözünü ettiğin şeyler de her şey gibi sona erer. Bir dostluğun belini bükecek pek çok şey vardır, sevgide de durum farklı değildir."

"Evet, ama dediğin durum gerçekleşmeden de kimse aklına getirmez böyle bir şeyi."

"Bilmem. – Bak dostum, ben hayatımda iki kez sevdim, ama gerçekten sevdim. İkisinde de, bu ilişkinin hep öyle sürüp gideceğine, ancak ben ölünce son bulacağına kesinlikle inanmıştım; bir an geldi, ikisi de son buldu, ama ben hayattayım henüz. Bir defasında da bir dostum vardı, ben henüz evden ayrılmamıştım; sağ kaldıkça aramızdaki dostluğun sona ereceğini aklımdan geçirmezdim. Ama dostluğumuz yine de sona erdi, hem de çok zaman önce."

Knulp sustu, ben söyleyecek bir şey bulamadım. İnsanlar arasındaki ilişkilerde saklı acıyı henüz tatmamış, kendilerini birbirine bağlayan bağ ne kadar sıkı olursa olsun iki insan arasında her zaman bir uçurumun var olduğunu, bunu ancak sevginin, o da zaman zaman oluşturacağı geçici bir köprüyle aşabileceğini henüz yaşamamıştım. Dostumun az önceki sözleri üzerine düşündüm, en çok o donanma fişekleri örneği hoşuma gitmişti, çünkü daha önce birçok kez aynı duygu bende de uyanmıştı. Karanlığa dalıp havada yükselen ve çok geçmeden suda boğu-

lur gibi bu karanlıkta boğulan o biraz ayartıcı renkli alev, güzelliği ölçüsünde doyuruculuğu az olan ve o kadar çabuk sönüp giden tüm heves ve tutkuların bir simgesi gibi geldi bana. Bunu Knulp'a da söyledim. Ama üzerinde durmak istemedi.

"Öyle, öyle," dedi sadece. Aradan epey bir zaman geçti; kısık bir sesle, "Düşünmelerin, kafa yormaların hiçbir anlamı yok," diye başladı konuşmaya. "Çünkü düşündüğü gibi davranmıyor kimse, attığı her adımı aslında hiç düşünüp taşınmadan, o anda canı nasıl istiyorsa öyle atıyor. Ama dostluk ve sevgi konusunda durum belki yine de benim dediğim gibidir. Nihayet herkesin kendine özgü bir yaşamı vardır, bunu başkalarıyla paylaşmaya yanaşmaz. Biri öldüğünde de görürüz bunu. Ölen için ağlanıp sızlanılır, yas tutulur, bir gün, bir ay, belki bir yıl; ama sonra ölen ölmüş, aradan çıkıp gitmiştir; yattığı tabutta onun yerine pekâlâ yersiz yurtsuz, tanımadık bir zanaatkâr oğlan da yatabilirdi, bir şey fark etmezdi."

"Bak, Knulp, bu söylediklerinden hoşlanmadım. Çünkü hayatın bir anlamı olması gerektiğini sık sık konuşmuştuk seninle. Bir kimsenin gönlünde kötülük ve düşmanlık duyguları yerine iyilik ve dostluk duyguları beslemesinin bir değer taşıması gerektiğinden sık sık söz etmiştik. Ama şimdiki dediklerine bakılırsa, aslında hepsi bir bunların; rahatlıkla çalıp çırpabilir, gidip bir başkasını öldürebiliriz."

"Hayır, böyle bir şeyi yapamayız, sevgili dostum. Sen kalk, yolda karşılaşacağımız birkaç kişiyi öldür bakalım! Ya da gördüğün sarı bir kelebekten mavi olmasını iste. Kelebek güleceksin sana."

"Ben böyle demek istememiştim. Ancak, her şey birse, o zaman iyi ve dürüst bir insanın hiçbir değeri kalmaz. Maviyle sarı, iyiyle kötü arasında bir fark yoksa, o zaman iyilik diye bir şey de yok demektir. O zaman herkesin ormanda yaşayan bir hayvandan ne farkı kalır, o zaman herkes kendi doğasının gereğini yapar, ne üstün bir hizmet ne de suç oluşturan bir eylemden söz açılabilir."

Knulp göğüs geçirdi.

"Evet, bu konuda ne denebilir! Belki senin söylediğin gibidir durum. O zaman, istemenin bir değer taşımadığını ve her

şeyin bizden bağımsız kendi yolunda yürüyüp gittiğini görmesi de yine çokluk üzüntüye boğacaktır insanı. Ama kötü olmaktan başka bir şey elinden gelmese de, kimse suçtan kurtaramaz yakasını; çünkü içinde onu hissedecektir. Bu yüzden de en doğrusu iyi olmaktır, çünkü insan hoşnutluk duyar o zaman, vicdanı rahat eder."

Yüzüne bakınca anladım ki, bu tür konuşmalardan bıkıp usanmıştı dostum Knulp. Çokluk böyle davranırdı zaten; durup dururken felsefe yapmaya başlar, ortaya birtakım kurallar koyar, bunların lehinde ve aleyhinde konuşur, bakarsın ansızın yine susardı. Önceleri benim yetersiz cevap ve itirazlarımdan bıktığı için böyle davrandığını düşünmüştüm, ama bu doğru değildi; dostum, içindeki spekülasyon eğiliminin kendisini çekip bilgi ve sözcük dağarcığının yetersiz kaldığı alanlara sürüklediğini hissettiğinden böyle bir yola başvuruyordu. Çünkü çok okumuş, bu arada Tolstoy'u da okumaktan geri kalmamışsa da, doğru ve yanıltıcı sonuçları her zaman tam bir isabetle birbirinden ayıracak güçten yoksundu, kendisi de seziyordu bunu. Yetenekli bir çocuk nasıl büyüklerden söz açarsa, o da bilginlerden öyle söz açıyordu. Onların kendisinden daha büyük gücü ve olanakları ellerinde bulundurduklarını kabul ediyor, ama doğru dürüst bir şey yapmayıp bütün o hüner ve marifetleriyle hiçbir muammayı çözemeyişlerini küçümsüyordu.

Şu anda yine, başı iki elinin üzerinde, oracıkta uzanmış yatıyor, siyah mürver yaprakları arasından mavi ve sıcak gökyüzüne bakıyor, Ren ırmağı üzerine eski bir halk ezgisini mırıldanıyordu. Son dörtlük hâlâ aklımdadır:

Çıkardım üzerimden al giysimi,
Artık karalar giyineceğim,
Altı yedi yıl sürekli,
Çürüyene kadar toprak altında sevgilim.

Akşam geç vakit, bir ağaçlığın karanlık kıyısında karşı karşıya oturmuştuk; her birimizin elinde iri bir dilim ekmekle yarım sucuk vardı, bir yandan karnımızı doyuruyor, bir yandan akşamın çöküşünü izliyorduk. Daha birkaç dakika önce karşı tepe-

ler akşam göğünün sarı yansımalarıyla ışıl ışıl parıldamış, tüy gibi yüzen ışık dumanı içinde dağılıp çözülmüştü; şimdi ise kararmış ve belirgin kenar çizgileriyle öne çıkmış, ağaçlarını, kayalıklarını ve çalılıklarını, henüz biraz aydınlık gündüz mavisini içeren, ama artık koyu bir gece mavisine bürünen gökyüzüne kara kara resmediyordu.

Ortalık henüz aydınlıkken, birbirimize küçük bir kitapçıktan komik şeyler okumuştuk; kitapçık *Almanya'nın Laternasından Nefis Ezgiler* ismini taşıyor, baştan aşağı küçük gravürlerle saf, eğlenceli ezgileri içeriyordu. Ama okumalar gün ışığıyla birlikte son bulmuştu. Yemeğimizi yedikten sonra Knulp'un canı biraz müzik dinlemek istedi, ben de cebimden mızıkayı çıkardım; delikleri içine dolan ekmek kırıntılarını temizleyip, o günlerde sık söylenen birkaç ezgi çaldım. Bir süredir içinde oturduğumuz karanlık, önümüzde kat kat kubbeler yapan arazide çok ilerilere kadar uzanıp gidiyordu; ayrıca, sarı soluk parıltısını yitiren gökyüzü karanlığa bürünürken yıldızlarını yavaş yavaş çıkarıp bir bir yakmaya başlamıştı. Mızıkamızın sesi kırlardan, tarlalardan içeri hafif ve ince uçup gidiyor, çok geçmeden uzaktaki boşluklara karışarak kayboluyordu.

"Nasıl olsa daha uyuyacağımız yok," dedim Knulp'a. "Bana bir şeyler anlatır mısın? Gerçek olmaları gerekmez hani, bir masal da olabilir."

"Olur," dedi Knulp. "Bir öykü, bir de masal, ikisi bir arada. Bir düş anlatacağım. Geçen sonbaharda görmüştüm, iki defa daha gördüm aynı düşü, anlatayım bak: Bir kasabada, bizim evin oradaki gibi bir sokakta bulunuyordum; bütün evlerin çatıları sokağa doğru uzanmıştı, ama evler normaldekinden daha yüksekti. Ben sokakta yürüyordum. Sanki uzun, çok uzun bir ayrılıktan sonra yeniden yurduma yuvama dönmüştüm, ama içimdeki sevinç tam değildi, çok şeyde bir düzensizlik görüyordum çünkü, memleketimde mi bulunuyordum, yoksa yanlış bir yere mi gelmiştim, pek emin değildim. Bazı yerleri tanımıştım hemen, ama pek çok ev vardı ki bana yabancıydı, görmeye alışık değildim bunları; ayrıca, köprüyü ve pazar meydanına çıkan yolu da bulamamış, oraya gitmek isterken bir bahçeyle bir kilisenin önünden geçmiştim. Köln'de ya da Basel'deki gibi

bir kiliseydi, koca koca iki kulesi vardı. Oysa bizim kasabadaki kilise kulesizdi, sadece üzeri geçici bir çatıyla örtülmüş bir kulenin başlangıç bölümü vardı, çünkü eskiden inşasındaki bir hata nedeniyle kuleyi tastamam yapıp çıkaramamışlardı.

Kasabadakiler bakımından da farklı değildi durum. Uzaktan gördüğüm bazı kişileri çok iyi tanıyor, isimlerini biliyordum; isimleri hemen dilimin ucuna geliyor, kendilerine isimleriyle seslenecek oluyordum. Ama kimileri, ben seslenmeden önce bir evden içeri giriyor ya da bir yan sokağa sapıp gözden kayboluyorlardı. İçlerinden biri ileriden yaklaşıp da yanımdan geçerek giderken ansızın değişiyor, bana yabancı birine dönüşüyordu; ancak epey uzaklaştıktan sonra, o olacak mutlaka, benim tanıdığım kimse, diyordum kendi kendime. Bir ara bir dükkânın önünde gözüme birkaç kadın ilişti, hatta aralarından biri benim ölmüş teyzemdi; ama yanlarına yaklaşınca kadınları tanıyamaz oldum, pek anlayamadığım, bana büsbütün yabancı bir lehçe konuşuyorlardı.

Sonunda, keşke kasabanın dışına çıksaydım yine, diye geçirdim içimden; bu hem bizim kasaba, hem değil. Öyleyken dönüp dolaşıp aşina bildiğim bir eve ya da bir yüze doğru koşuyor, ama evler de, insanlar da beni yine soytarı yerine koyuyorlardı. Ne var ki, hiç kızıp suratımı asmıyordum; sadece üzülüyordum, içim korkuyla dolup taşıyordu. Bir ara dua edeyim dedim, belleğimi ne kadar zorladımsa da aklıma işe yaramaz aptalca sözlerden başka bir şey gelmedi. "Saygıdeğer beyefendi" ve "Mevcut koşullar altında" gibi sudan sözler örneğin. Kafam karışmış, bu sözleri mahzun mahzun yineleyip duruyordum.

Sanırım birkaç saat sürdü, sonunda sıcaktan bunalıp yorgun düştüm; kendimi kaybetmiş, tökezleye tökezleye yürümeye başlamıştım. Derken akşam olmuştu; karar verdim, karşıma çıkacak ilk kişiye geceyi geçirecek bir yer nasıl bulabileceğimi ya da şoseye nasıl çıkacağımı soracaktım. Ama kimseye seslenemiyordum, ve sanki ben ortada yokmuşum gibi herkes önümden geçip gidiyordu. Az kalsın yorgunluk ve umutsuzluktan oturup ağlayacaktım.

Derken yine bir köşe başında buldum kendimi, önümde bizim eski sokak duruyordu, biraz bozulmuş, çirkinleşmişti, ama

yaşadığım durumda bu beni fazla rahatsız etmedi. Sokaktan içeri daldım, çapraşık düşe karşın tek tek, açık seçik tanıdım evleri. Sonunda bizim eski baba evine geldim. Ev, ötekiler gibi aşırı derecede yüksekti, ama başka bakımlardan eskiden nasılsa yine öyleydi. Sevinç ve heyecanın dehşet verici bir ürperti gibi sırtımda aşağıdan yukarıya doğru tırmandığını hissettim.

Baktım, gönlümü ilk kaptırdığım kız eşikte dikilmiş duruyordu, ismi Henriette'ydi. Ancak şimdi eskisinden daha boylu, biraz daha değişmiş geldi bana, daha bir güzelleşmişti. Hatta yanına yaklaşınca gördüm ki, güzelliğine toz kondurulacak gibi değildi, bir meleğe benziyordu adeta. Sonra, benim Henriette gibi esmer değildi, açık sarı saçları da dikkatimi çekmişti, ama biraz güzelleşmiş de olsa yine baştan aşağı Henriette'ydi.

"Henriette!" diye seslenip şapkamı çıkardım; çünkü öylesine zarif görünüyordu ki, beni hâlâ tanıyacak mı bilmiyordum.

Bütün vücuduyla arkasına döndü Henriette, gözlerimin içine baktı. Ama o böyle gözlerimin içine bakınca şaşırdım, utanıp sıkıldım, çünkü karşımdaki benim sandığım gibi Henriette değil, ikinci sevgilim Lisabeth'ti; uzun sürmüştü Lisabeth'le ilişkimiz. "Lisabeth!" diyerek elimi uzattım.

Lisabeth bana baktı, Tanrının bir insana bakışı gibiydi adeta, içime işledi; sert ve kibirli değil, pek serinkanlı ve aydınlık bir bakıştı, ama öylesine ilâhî ve üstün bir bakıştı ki, karşısında kendimi bir köpek gibi alçalmış hissettim. Bana bakarken ciddi ve üzgün bir ifade kapladı yüzünü, sanki küstah bir soru karşısında kalmışçasına başını sallayıp, uzattığım eli tutmaya yanaşmadı, eve girip kapıyı sessizce çekerek kapadı arkasından. Kilidin tık diyen sesi geldi kulağıma.

Bunun üzerine dönüp oradan uzaklaştım; gözlerimdeki yaştan ve üzüntümden bir şey görecek durumda değildim; ne tuhafsa, kasabanın yeniden bir değişiklik geçirdiği dikkatimden kaçmadı. O anda bütün sokaklar, evler, kasabadaki her şey eskiden nasılsa yine öyle bir görünüme büründü, iblisçe oyun son bulmuştu. Binaların çatıları artık o kadar yüksek değildi ve eski renklerine yeniden kavuşmuştu, insanlar da gerçek insanlara dönüşmüşlerdi; beni tanıyanlar sevinçli ve şaşırmış gözlerle bana bakıyor, hatta bazıları ismimle bana sesleniyorlardı.

Ama ben kendilerini ister istemez cevapsız bırakıyor, hatta yürüyüşüme ara vermiyordum. Çok iyi bildiğim yolda var gücümle koşup köprüden geçerek kasaba dışına attım kendimi, yüreğime bir sızı çökmüştü, her şeye ancak nemli gözlerle bakabiliyordum. Nedendir bilmem, bizim kasabada benim için artık her şey yitip gitmiş gibi geldi bana, sanki bir utanç duygusuyla buralardan hemen uzaklaşmam gerekiyordu.

Kasaba dışındaki kavaklara varıp altlarında çaresiz biraz mola verdim; o sıra aklıma geldi ancak, memleketimde bulunup evimizin önüne kadar gelmiş, ama ne annemi, ne babamı, ne kardeşlerimi ne de dostlarımı görmeyi düşünmüştüm. Yüreğime öyle bir şaşkınlık, keder ve utanç çökmüştü ki, böylesini daha önce hiç yaşamamıştım. Geriye dönüp de hatamı düzeltemezdim artık, çünkü düş sona ermiş, ben de uykudan uyanmıştım."

Knulp, "Her insanın kendine özgü bir ruhu var," dedi. "Onu başka bir ruhla karıştıramaz. İki insan birbirine yaklaşabilir, birbiriyle konuşabilir, birbirinin hemen burnunun ucunda olabilir, ama ruhları bulunduğu yere kök salmış çiçeklere benzer, hiçbiri kalkıp ötekisinin yanına gelemez, bunun için kökünü terk etmesi gerekir, böyle bir şeyi de başaramaz. Çiçekler kokularını ve tohumlarını yollar birbirine, çünkü birbiriyle konuşmaya can atar; ama bir tohumun istenilen yere ulaşması konusunda çiçeğin elinden bir şey gelmez, rüzgârın işidir bu, rüzgâr da canı istedi mi bu, canı istedi mi öbür yönden eser."

Daha sonra konuşmasını şöyle sürdürdü Knulp: "Sana anlattığım düşte de belki aynı anlam saklıdır. Ne Henriette'ye bile bile haksızlık ettim, ne de Lisabeth'e. Ama bir zaman ikisini de sevmem, ikisinin de benim olmasını istememle gerek Henriette, gerek Lisabeth düşsel bir kişiye dönüştü, her ikisine de benzeyen, ama ne bu, ne ötekisi olan bir düş kişisine. Bu kişi benim olmaya benimdir, ama artık canlı bir varlık olmaktan çıkmıştır. Sık sık anne ve babam hakkında da yine böyle düşünmüşümdür. Onlar sanırlar ki, ben kendi çocuklarıyım ve kendileri gibiyim. Ama her ne kadar kendilerine sevgi beslemem gerekse de, gerçekte onlara yabancı, onların anlayamayacağı biriyim. Be-

nim başlıca önemli gördüğüm şeyi, yani ruhumu fazla önemsemez, buna verdiğim önemi gençliğime sayar, yahut benim bir kaprisim gözüyle bakarlar. Öte yandan beni sever, benim uğruma hiçbir özveriden geri kalmazlar. Bir babadan çocuğuna burnu, gözleri, hatta zekâsı kalıtım yoluyla geçebilir, ama ruhu asla. Her insan yeni bir ruh taşır kendisinde."

Ben bir şey bulup söyleyemedim, o zamanlar böyle düşüncelere, en azından kendim gereksinmediğimden, aşina değildim henüz. Bu gibi düşüncelerden hoşlanıyordum aslında, çünkü beni fazla etkilemiyordu, dolayısıyla Knulp için de onların bir savaştan çok, oyun niteliği taşıdığını sanıyordum. Sonra, yanımda biriyle kuru otlar içine uzanıp yatmak, gecenin ve uykunun yolunu gözleyip gökte ilk yıldızların doğuşunu izlemek güzeldi, huzur veriyordu insana.

"Knulp," dedim, "sen bir filozofsun. Öğretmen olmalıydın aslında."

Knulp güldü ve başını salladı.

"Öğretmenlikten çok, bakarsın günün birinde yine Selamet Ordusu'nda* soluğu alırım," diye cevapladı düşünceli düşünceli.

Benim için bu kadarı da fazlaydı. "Baksana bana," dedim. "Ne numara yapıyorsun! Belki ermiş biri de olmak istersin, ha?"

"İstemez olur muyum! Her insan ermiş biridir, yeter ki düşünceleri ve eylemleri gerçekten ciddi nitelik taşısın. İnsan bir şeye doğru gözüyle bakıyorsa, onu yapmaktan geri kalmamalıdır. Ben de Selamet Ordusu'na katılmayı bir gün kendim için doğru görürsem, umarım katılırım."

"Hep Selamet Ordusu, hep Selamet Ordusu!"

"Evet. Nedenini de söyleyeyim sana. Şimdiye kadar pek çok insanla konuştum, ayrıca pek çok konuşma dinledim. Rahiplerin, öğretmenlerin, belediye başkanlarının, sosyal demokratların ve liberallerin konuşmalarına kulak verdim; ama ko-

* Londra'nın doğusunda yaşayan yoksul halka yardım için 1865'te William Booth tarafından kurulan ve daha sonra bütün dünyaya yayılan; yoksulların, yersiz yurtsuzların, alkoliklerin, cezaevlerinden salıverilenlerin yardımına koşan dinsel bir örgüt. Askerî bir yapılanma gösterir. (Çev. n.)

nuştuklarının ciddiliğini yüreğinin derinliklerinde duyan, gerektiğinde bilgece sözler için kendini ateşe atacağına inandığım birini görmedim aralarında. Oysa şarkılı müzikli, gürültülü patırtılı Selamet Ordusu'nda üç dört kez öyle kişilere rastladım ki, işi gerçekten ciddiye alıyorlardı."

"Peki ama, nereden biliyorsun böyle olduğunu?"

"Gözleriyle görüyor insan. İçlerinden biri köyün birinde bir konuşma yapmıştı örneğin, günlerden pazardı, açık havada toz toprak içinde kavurucu bir sıcakta konuştu; öyle ki çok geçmeden iyice kısıldı sesi. Zaten güçlü kuvvetli birine benzemiyordu. İyice konuşamayacak duruma gelince, yanındaki üç arkadaşına bir ilahiden bir parça okuttu, kendisi de bu arada bir yudum su içti. Köyün yarısı, çocuklar, büyükler çevresini sarmışlardı, bir soytarı gözüyle bakıp olmadık şeyler söylediler kendisine. Arkalarda genç bir uşak duruyordu, elinde bir kamçı vardı; konuşan adamı kızdırmak için ikide bir kamçıyı var gücüyle şaklatıyor, her seferinde de oradakiler gülüşüyorlardı. Ama zavallı adam kızmadı, oysa hiç de aptal birine benzemiyordu, onca şamataya karşın cılız sesini etrafındakilere duyurmaya savaştı, gülümsedi sadece. Yerinde başka biri olsaydı, ağlayıp sızlar, sağa sola lanetler savurmaktan geri kalmazdı. Biliyor musun, bir kimse boğaz tokluğuna ya da zevk için böyle bir işe soyunmaz; böyle bir işe kalkışanın hayli mübarek biri olması, yaptığı işin doğruluğuna yürekten inanması gerekir."

"Öyle olsun. Ama verdiğin örnek herkes için geçerli sayılamaz. Senin gibi ince ve duyarlı biri o gürültü patırtıya katlanamazdı."

"Belki de katlanırdı. Yeter ki bütün incelik ve duyarlılıktan çok daha değerli bir şey biliyor, böyle bir şeyi kendisinde barındırıyor olsun. Elbette tek bir örnek herkes için geçerli sayılamaz. Ama doğrular herkes için geçerlidir."

"Ah şu doğrular! Nereden bileceksin başkalarının değil de Tanrıyı öven kişilerin doğruyu ele geçirdiğini."

"Bilemezsin, çok haklısın. Ama ben yalnızca diyorum ki, şayet onların doğruyu dile getirdiklerine inanırsam, peşlerinden gitmek isterim."

"İnanırsan! Gelgelelim, sen her Allahın günü yeni bir bilgelikle ortaya çıkıyor, ertesi gün ona yine sırt çeviriyorsun."

Knulp, şaşkın şaşkın bana baktı.

"Senin bu söylediğin şeyi beğenmedim."

Bunun üzerine kendisinden özür dilemek istedim. Ne var ki, Knulp dinlemeye yanaşmadı özrümü ve sustu. Çok geçmeden de usulca iyi geceler diledi ve gönül rahatlığıyla uzanıp yattı. Ama uyuduğunu sanmıyorum. Benim de henüz hiç uykum yoktu; bir saati hayli aşkın bir süre dirseklerimi yere dayayıp uzandım öylece, geceye bürünmüş kırlara, bayırlara baktım.

Sabah oldu derken, Knulp'un iyi bir gününde olduğunu hemen anlamıştım. Kendisine de söyledim bunu; Knulp ışıl ışıl parıldayan çocuksu gözleriyle bana bakarak, "İyi bildin," dedi. "Peki, bir kimsenin böyle iyi gününde olması nereden kaynaklanıyor, onu da biliyor musun?"

"Hayır, nereden kaynaklanıyor?"

"Gece iyi uyumasından ve rüyasında hoşa gidecek pek çok şey görmesinden. Ancak, o bunların nasıl şeyler olduklarını bilemez asla. Bugün bende de böyle bir durum söz konusu. Rüyamda birbirinden güzel, birbirinden keyifli şeyler gördüm, ama hiçbiri aklımda kalmadı; tek anımsadığım şey, gördüklerimin şahane şeyler olduğu."

Henüz bir sonraki köye varıp da midemize sabah sütü indirmemişken, sıcak, hafif, kendini hiç sıkmayan sesiyle, o erken sabah vaktinin sakin koynuna el değmemiş üç dört ezgi yolladı Knulp. Yazıya geçirilip de basılmış olsa, belki fazla önem taşımayacak ezgilerdi. Ne var ki, büyük denemese de küçük bir şairdi Knulp, kendi ağzıyla söylediği için ezgileri alabildiğine güzel başka ezgilere çokluk benzerlik gösteriyordu, sevimli kardeşler gibiydiler adeta. Aklımda kalan tek tük yerler ve dizeler gerçekten nefis ve hâlâ da benim için değerini koruyor bunlar. Ezgilerden hiçbir şey yazıya geçirilmiş değil. Ezgiler doğdu, kendi halinde yaşadı ve sorumluluktan uzak ölüp gitti. Esen rüzgârlar gibi tıpkı; ne var ki, yalnızca Knulp'un kendisine ve bana değil, diğer pek çok kişiye, çocuklara ve yaşlılara bazı güzel ve hoş dakikalar yaşattı.

Işıl ışıl, üstünde yabanlık giysi
Kapıdan çıkan bir genç kız adeta
Kırmızı, ama burnu havada
Çam ormanı üstünde gösteriyor yüzünü.

O gün işte böylece güneşin ezgisini söylemişti; ezgilerinde hemen hiç eksik olmazdı güneş, övgülere konu yapılırdı. Ve ne ilginçtir, konuşmalarında filozofluğu pek seyrek elden bırakmasına karşın, ezgileri işte öylesine doğal bir hava taşır, ince yaz giysileri içinde eli yüzü temiz çocuklar gibi sekip dururdu. Çokluk da anlamsız bir şaklabanlığı içerir, sadece gönüldeki coşkuyu dışa vururdu.

O gün Knulp'taki hava tümüyle bana da yansıdı. Yolda karşımıza çıkan kimseyi selamlamadan geçemedik, takıldık herkese, bazen arkamızdan gülenler, bazen kötü kötü söylenenler oldu. Bütün gün bir bayram havası içinde geçti. Knulp'la karşılıklı birbirimize okul günlerine ilişkin muzipliklerimizi ve şaklabanlıklarımızı anlattık, yanımızdan geçip giden köylülere birtakım lakaplar yakıştırdık, hatta çokluk atları ve öküzleri için de yaptık aynı şeyi. Yoldan görülmeyen bir bahçe çitinin yanı başında durarak çalıntı yeşil frenk üzümlerimizi yedik, karnımızı doyurduk, gücümüzü kuvvetimizi gözeterek hemen her saat başı mola verip dinlendik.

Bana öyle geldi ki, daha erken yaştaki tanışıklığımızdan beri Knulp'u hiç böylesine nazik, sevimli ve konuşkan görmemiştim; asıl birlikteliğimizin, göçebe yaşamımızın ve keyifli saatlerin ancak bugünden başlayacağını düşünerek seviniyordum.

Öğleyin hava boğucu, bunaltıcı bir hal aldı, yolda yürümekten daha çok, otlara uzanıp yatıyorduk; akşamüzeri fırtınayı müjdeleyen buğulu ve basık hava bir araya geldi, biz de geceyi geçirecek bir dam altı aramaya koyulduk.

Knulp yavaş yavaş sessizleşmiş, biraz da yorgun düşmüştü, ama yorgunluk zor fark ediliyordu halinden, çünkü hâlâ yürekten gülüyor, çokluk söylediğim ezgiye kendisi de katılıyordu. Bana gelince, coştukça coşuyordum; içimde sevinç ateşinin biri sönüp biri yanıyordu. Belki Knulp'ta başkaydı durum,

onun gönlünde yanan şenlik ışıkları artık sönmeye başlamıştı. O zamanlar hep böyle olmuştu bende; neşeli günlerde akşamüzerleri daha da coşuyor, nerede duracağımı bilemiyordum. Hatta geceleri bir eğlencenin ardından, başkaları çokluk yorgun düşmüş uyurlarken, saatlerce tek başıma sağda solda dolanıp duruyordum.

Akşamlara özgü sevinç nöbetleri o zaman da çullanmıştı üzerime; vadinin aşağısındaki görkemli bir köye doğru inerken, geçireceğimiz eğlenceli geceyi düşünürken seviniyordum. İlkin kenarda kıyıda, kolay ulaşılabilir bir samanlık belirledik, geceyi orada geçirmeyi kararlaştırdık, sonra köyden içeri girdik. Bahçeli güzel bir gazinoya gelince, dostum Knulp'u akşam misafirim olmaya davet ettim, kendisine bir omletle birkaç şişe bira ısmarlayacaktım, çünkü neşeli bir gündüzü geride bırakmıştık.

Knulp da davetimi seve seve kabullendi. Ne var ki, bahçede güzel bir çınarın altındaki masaya oturur oturmaz, yarı mahcup, "Bak," dedi Knulp, "öyle içip içip sarhoş olmak yok, tamam mı! Bir şişe bira seve seve içerim, iyi gelir bana, bundan keyif alırım, ancak fazlasını kaldıramam pek."

Sesimi çıkarmadım; hele bir başlayalım da, çok mu içeriz, az mı, orasını keyfimiz bilir, diye geçirdim içimden. Yanında besleyici ve taze çavdar ekmeğiyle sıcak omletimizi yedik. Ancak ben az sonra bir şişe bira daha getirttim. Knulp ise şişesini henüz yarılamıştı. Yeniden zengin bir masada oturmak gönlümü şenlendirmişti; ben, bu akşamın biraz daha tadını çıkarmayı düşünüyordum.

Önündeki şişeyi bitiren Knulp, ne kadar rica ettimse de bir şişe daha içmeye yanaşmadı, kalkıp köy içinde biraz dolaşalım, dedi, sonra erkenden gidip yatmamızı önerdi. Oysa benim hiç böyle bir niyetim yoktu, ama Knulp'un yüzüne karşı da olmaz diyemedim. Önümdeki şişe henüz boşalmamıştı; beni beklemeyip gitmesini, sonra dışarıda yine buluşabileceğimizi söyledim.

Knulp da kalkıp gitti. Arkasından baktım; bir tatil akşamının tadını çıkara çıkara atılan rahat adımlarla, kulağının arkasında bir yıldız çiçeği, birkaç basamak merdivenden inip geniş sokağa attı kendini, geze geze köyün içerilerine doğru uzandı.

Benimle bir şişe daha bira içmeye yanaşmayışına alındımsa da, arkasından bakarken yine de neşe ve sevecenlikle, benim sevgili dostum, diye içimden geçirmekten kendimi alamadım.

Bu arada güneş çoktan batmış, öyleyken havadaki sıkıntı giderek artmıştı. Böyle havalarda akşamleyin rahat rahat oturup serinletici içkimi yudumlamaktan hoşlanıyordum. Knulp gittikten sonra masada biraz daha kalmaya karar verdim. Müşteri olarak gazinoda hemen hemen tek ben kalmıştım, garson kız benimle sohbet için bol vakit buldu. Bira dışında iki puro da getirmesini istedim; birini Knulp için ayıracaktım, ama sonradan aklımdan çıktı bu, ikisini de kendim tüttürdüm.

Aradan yaklaşık bir saat geçmişti ki Knulp dönüp geldi, beni masadan kaldırıp götürmek istedi; ama ben yerimi sevmiştim, Knulp ise yorgundu, uykusu vardı. Derken anlaştık; Knulp, geceleyeceğimiz yere önden gidip yatacaktı. Ve gitti de. Bunun üzerine garson kız hemen bana Knulp hakkında sorular sormaya başladı, çünkü dostum yakışıklılığıyla bütün kızların dikkatini çekiyordu. Doğrusu benim bir itirazım yoktu buna, nihayet dostumdu Knulp, garson kız da sevgilim falan değildi. Hatta Knulp'u öve öve bitiremedim, keyfim yerindeydi çünkü, içim herkese karşı iyilikle dolup taşıyordu.

Sonunda gök gürlemeye, çınar ağacında yavaş yavaş bir rüzgâr gezinmeye başlamıştı ki, kalktım masadan. Vakit geç olmuştu. Hesabı ödeyip kızın eline on fenik bahşiş tutuşturdum, aheste aheste yola koyuldum. Birayı biraz fazla kaçırdığımı hissettim, çünkü son zamanlarda hiç fazla içki içmemiştim. Ama beni sadece memnun etmişti bu, demek içkiyi biraz kaldırabiliyordum. Bütün yol boyunca kendi kendime şarkılar söyledim, nihayet geceyi geçireceğimiz yeri bulup usulcacık girdim içeri. Knulp, gerçekten yatmış uyuyordu. Kahverengi ceketini yere yaymış, gömleğini çıkarmadan üzerine uzanmıştı, düzenli olarak nefes alıp veriyordu. Alnı, çıplak boynu ve vücudundan uzakta duran bir eli bulanık boşlukta soluk soluk parıldıyordu.

Ben de giysilerimle olduğu gibi uzandım oracığa, ama içimdeki uyarılmışlık ve başımdaki sersemlik uzun süre uyutmadı beni; ancak dışarıda sabahın alacakaranlığı kendini belli etmeye başlamıştı ki, derin, mışıl mışıl bir uykuya daldım. Hiç-

bir şey hissetmeden uyudum. Derin olmaya derin, ama sağlıklı bir uyku değildi; vücudumda bir ağırlık, bir yorgunluk vardı, karmakarışık, tatsız düşler görmüştüm.

Sabahleyin ancak geç vakit uyandım, ortalık güpegündüzdü, parlak ışıl gözlerimi acıttı. Başımın içinde bir boşluk ve bulanıklık vardı, her tarafım kırılıyordu. Uzun uzun esneyip gözlerimi ovdum, kollarımı gerip uzattım, eklem yerlerim çatır çatır etti. Yorgunluğuma karşın dünkü neşeli halimden hâlâ biraz kalmıştı, yankısı sürüyordu. Üzerimdeki biraz mahmurluğu, yakındaki ilk çeşmenin berrak sularıyla silip atmayı düşündüm.

Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Çevreme baktım, Knulp ortada yoktu. Seslendim, ıslık çaldım. İlkin kötü bir şey gelmedi aklıma. Tüm aramalar sonuçsuz kalınca, içimde ansızın bir sezgi belirdi, onun beni bırakıp gittiğini anladım. Evet, gitmişti Knulp, gizlice çekip gitmişti, artık benimle kalmak istememişti. Belki de dün akşamki içki içişimden hoşlanmamıştı; belki bugün kalkınca dünkü taşkınlığından utanmış, belki sadece canı öyle istemiş, belki benim dostluğumdan kuşku duymuş, belki de ansızın bir yalnızlık gereksinimi hissetmişti içinde. Ama herhalde, benim dünkü içki içişim kendisini böyle davranmaya yöneltmişti.

Bütün neşem uçup gitti, utanç ve hüzün doldu gönlüme. Neredeydi şimdi benim dostum? Konuşmalarına kulak asmayıp dostumun ruhunu biraz anladığımı ve bu ruhla bir paylaşım içinde bulunduğumu sanmıştım. Oysa şimdi başını alıp gitmişti Knulp, ben de tek başıma ve düş kırıklığına uğramış olarak geride kalmıştım. Suçu Knulp'tan çok kendimde görüyordum, artık yalnızlığı tek başıma yudumlayacaktım, Knulp'a göre herkesin yaşamakta olduğu, benimse asla tümüyle inanamadığım yalnızlığı. Acıydı bu yalnızlık ve sadece ilk günle sınırlı kalmadı, arada kuşkusuz biraz hafifler gibi olduysa da, o günden sonra bir türlü sona ermedi.

Son

Ekim ayında aydınlık bir gündü; güneşe doymuş, hafifçecik hava kaprisli bir rüzgârın kısa süreli esintileriyle kıpırdıyor, tarla ve bahçelerde yanan sonbahar ateşlerinden kalkan açık mavi duman incecikten yollar çizerek duraklaya duraklaya yükseliyor, ışıl ışıl kırları keskin ve bayıltıcı kokusuyla dolduruyordu. Köy bahçelerinde açan koyu renkli yıldız çiçekleri, geç açan soluk renkli güller, ayrıca dalyalar görülüyor, çit kenarlarındaki donuk, beyazımsı bir renge bürünmüş otlar arasından yer yer ateş kırmızısı bir latin çiçeği boy veriyordu.

Bulach'a giden şosede Doktor Machold'un tek atlı arabası yavaş yavaş ilerliyordu. Yumuşak bir yokuşla yukarı çıkan yolun solunda, biçilmiş buğday tarlalarıyla henüz hasat işi sona ermemiş patates tarlaları, sağında ise havasızlıktan neredeyse boğulmuş, fazla büyük denemeyecek genç bir çam ormanı yer alıyor, yan yana sıkışmış gövdeleri ve kuru dallarıyla kahverengi bir duvar oluşturuyordu. Ormanın kuru esmer renkte zemini, koca koca yığınlar halinde bir araya toplanmış solgun iğne yapraklardan geçilmiyordu. Yol dosdoğru açık mavi güz göğüne uzanıyor, sanki dünya yukarıda sona eriyordu.

Dizginleri ellerinde gevşecik tutuyordu doktor; yaşlı hayvancağızı kendi haline bırakmıştı. Bu dünyadan göçüp giden bir kadın hastasından dönmekteydi; kendisine artık yardım elini uzatamayacağı kadar ağır hastalanmıştı kadın, yine de ölmemekte diretmiş, son ana kadar hayatta kalmak için savaşmıştı. Yorgundu doktor, böyle sevimli bir gündeki sessiz yolculuğun

tadını çıkarmaya çalışıyordu; uykuya dalmış düşünceleri birazcık uyuşuk ve istemsiz, tarlalarda yanan ateşlerin dumanından yükselen seslenişleri izliyor, öğrencilik yıllarındaki güz tatillerine ilişkin, hoş bir belirsizlik içindeki anılara uzanıyor, hatta daha da gerilere gidip çocukluğunun ahenk dolu, henüz belli bir biçimden yoksun loş mekânında dolaşıyordu; taşrada büyümüştü Doktor Machold, mevsimlerin taşra yaşamını anımsatan tüm belirti ve etkinliklerine, görmüş geçirmiş birinin istekli duyularıyla kucak açıyordu.

Tam uyudu uyuyacakken, arabanın durmasıyla ayılıp kendine geldi. Yağmur suyu bir dere yapmış, yolun bir yanından öbür yanına uzanıyordu, arabanın ön tekerlekleri de bu suya gömülüp kalmıştı; hayvanın canına minnetti bu durum; olduğu yerde durmuş, başını eğip beklemeye, bu molanın keyfini çıkarmaya koyulmuştu.

Tekerlek seslerinin birden susmasıyla ayılıp kendine gelen Machold, dizginlere sıkıca sarıldı; uyur uyanık geçirdiği birkaç dakikanın ardından ormanın ve gökyüzünün eskisi gibi saydam güneş ışığında yattığını görerek gülümsedi, aşina bir dil şaklatışıyla yaşlı hayvanı yeniden bayırı tırmanmaya çağırdı. Sonra da dimdik oturdu olduğu yerde, gündüz uyuklamayı sevmezdi, bir puro yaktı. Rahvan bir tempoyla tekrar başladı yolculuk. Başlarında güneş şapkalarıyla tarlada çalışan iki kadın, patates dolu uzun bir çuval dizisinin ardından doktoru selamladı.

Bayırın tepesine varmalarına ramak kalmıştı. Hayvan birden şevke gelmişti, az sonra aşina tepenin uzun sırtından aşağı tırısa kalkacağı beklentisiyle başını kaldırdı. O anda karşıda, aydınlık ufkun önünde bir adam belirdi, bir göçebe; yanıp tutuşan maviliğin ortasında bir an özgür ve uzun boylu dikildi, tepeden bayır aşağı inmeye başladı derken, indikçe gri bir renge bürünüp küçüldü. Giderek yaklaştı; ufak sakallı, külüstür giysiler içinde, sıska, yolları besbelli kendine yurt edinmiş bir adam. Yorgun bir hali vardı, zahmetle yürüyordu; yine de şapkasını çıkarıp nazikçe selamladı Doktor Machold'u.

Doktor Machold verilen selamı aldı, arabanın yanından geçip giden yabancı adamın arkasından baktı; ansızın durdurdu

atı, ayağa kalkıp arabanın gıcırdayan tavanı üstünden başını çevirerek adamın peşinden seslendi: "Hey, siz! Bir dakika gelir misiniz!"

Toz toprak içindeki göçebe adam durdu, dönüp sesin geldiği yere baktı. Hafifçe gülümsedi, sonra yine yoluna devam edecek oldu, derken fikrini değiştirdi, çağrıya uyup dönerek arabaya yaklaştı.

Alçak arabanın yanı başına gelip durdu, şapkasını elinde tutuyordu.

"Nereye yolculuk, sorabilir miyim?" dedi Machold.

"Yol nereye götürürse. Anlayacağınız, Berchtoldsegg'e gidiyorum."

"Sizi gözüm ısırıyor bir yerden. İsminiz aklıma gelmedi. Ama siz benim kim olduğumu biliyorsunuz sanırım."

"Yanılmıyorsam Doktor Machold'sunuz."

"Gördünüz mü işte. Ya siz? Sizin isminiz?"

"Doktor Bey ismimi anımsayacaktır mutlaka. Bir zaman okulda öğretmen Plocher'in dersinde yan yana oturmuştuk; o zaman Latince ders notlarını benden kopya etmiştiniz."

Çarçabuk arabadan inen Machold, yabancı adamın gözlerinin içine baktı. Birden gülerek karşısındakinin omzuna vurdu.

"Tanıdım, tanıdım!" dedi. "Öyleyse sen o ünlü Knulp'sun, okul arkadaşıydık seninle. Dur da şu elini sıkayım, kocaoğlan! Rahat on yıl oluyor görüşmeyeli. Yine her zamanki gibi gezip dolaşıyor musun?"

"Evet, her zamanki gibi. İnsan yaşlanınca, alıştığı şeyden pek kopamıyor."

"Haklısın. Peki, şimdi nereye? Yine memleketi mi göreceğin tuttu?"

"Doğru tahmin ettin. Gerbersau'ya gidiyorum. Görülecek ufak bir işim var da."

"Demek öyle, demek öyle. Peki, hayatta kalan var mı sizinkilerden?"

"Hayır."

"Bakıyorum hiç de öyle genç denecek halin yok, Knulp. Oysa ikimiz de henüz kırklı yaşlarımızdayız. Yanımdan öyle düpedüz geçip gitmen de yakışık alır bir davranış değildi kuş-

kusuz. – Bilmem ama, bana sorarsan senin bir doktora ihtiyacın var derim."

"Amma yaptın! Hiçbir rahatsızlığım yok benim. Bir rahatsızlığım var ama, onu hiçbir doktor iyi edemez."

"Görürüz bakalım. Sen hele bin şimdi şu arabaya da benimle gel; daha rahat konuşuruz."

Biraz geriye çekilen Knulp şapkasını yeniden başına geçirdi. Doktor arabaya binmesine yardım etmeye kalkınca, mahcup bir yüzle hayır dedi, binmek istemedi.

"Ah, arabaya binmesem olmaz mı? Biz burada ayakta dikilmiş konuşurken, senin at arabayı alıp gitmez herhalde."

Bunu söylerken bir öksürük nöbeti çullandı Knulp'un üzerine, işi anlayan doktor onu tuttuğu gibi arabadan içeri soktu.

Yolda giderlerken, "İşte böyle," dedi. "Çok sürmez, tepeye ulaşırız, ondan sonra da tırısa kalkar bizim at, yarım saat içinde eve varırız. Şimdi sen böyle öksürürken sohbet etmemizin yeri yok, evde devam ederiz konuşmamıza. – – Nasıl? – – Hayır, şimdi sana hiç yararı olmaz bunun, hasta insanın yeri yataktır, yollar değil. Biliyor musun, bir zaman Latincede bana çok yardımın dokundu, şimdi bende sıra."

Tepeyi aşmış, bayır aşağı uzun yoldan gıcır gıcır öten fren sesiyle inmeye başlamışlardı. Karşıda, meyve ağaçlarının üstünden Bulach'ın evlerinin damları görünüyordu. Machold dizginleri kısmıştı, gözü yoldaydı. Knulp'a gelince, yorgun ve yarı rahat, arabayla yolculuğun ve kabule zorlanmış bir misafirliğin keyfine bırakmıştı kendini. Yeter ki kemiklerim dayansın, yarın, olmazsa öbür gün Gerbersau'nun yolunu tutarım yine, diye geçirdi içinden. Günleri ve yılları har vurup harman savuran, ele avuca sığmaz bir delikanlı sayılmazdı artık, hasta ve yaşlı bir adamdı, tek isteği ölmeden son bir kez memleketini görmekti.

Bulach'ta dostu kendisini ilkin oturma odasına aldı; içmesi için süt, yemesi için jambon ve ekmek çıkarıp koydu önüne. Knulp yiyip içerken, bir yandan da konuşup sohbet ettiler; giderek eskisi gibi senli benli bir hava oluştu aralarında. Ancak bunun üzerine doktor sorgulamaya başladı dostunu; Knulp da sorgulamayı iyi yürekli ve biraz alaylı bir tutumla karşıladı.

Yapılan muayenenin ardından, "Rahatsızlığının ne olduğunu biliyor musun?" diye sordu Machold. Bunu hafife alan, önemsemez bir edayla söylemişti; dolayısıyla, Knulp'un içinde bir minnettarlık duygusu uyandı doktora karşı.

"Evet, biliyorum, Machold; ince hastalık. Fazla bir zamanımın kalmadığının da farkındayım."

"Öyle söyleme, belli olmaz. Madem hastalığını biliyorsun, yatakta bakılman gerektiğini de bilmen gerekir. Şimdilik burada, benim yanımda kalabilirsin; ben de bu arada en yakın hastanede senin için bir yer sağlamaya çalışırım. Aklını mı kaçırdın sen, kuzum; bu işten bir kez daha yakayı sıyırmak istiyorsan, kendini toparlamaya bakmalısın!" Knulp, yeniden ceketini sırtına geçirdi. Sıska ve rengi uçmuş yüzünü muzip bir ifadeyle doktora döndürüp yumuşak bir sesle, "Sana çok zahmet veriyorum, Machold," dedi. "Ama sen nasıl istiyorsan öyle olsun. Ancak, benden fazla bir şey beklememelisin."

"Eh, göreceğiz bakalım. Şimdi bahçeye çıkıp, güneş çekilene kadar oturabilirsin. Lina bu arada yatağını hazırlar. Artık gözümüz senin üzerinde olacak, Knulpçuğum. Senin gibi bütün hayatını güneşte ve açık havada geçiren biri özellikle ciğerlerini mahvetsin, doğrusu akıl alacak şey değil."

Bu sözlerin ardından odadan çıkıp gitti Machold.

Kâhya kadın Lina serseri birinin misafir odasına alınmak istenmesinden memnun kalmamış, buna yanaşmak istememişti. Ama doktor onun sözünü kesti.

"Hoş gör, Lina," dedi. "Adamın fazla bir ömrü kalmamış, yanımızda biraz rahat etsin bari. Sonra, temizliğe her zaman dikkat eden biridir. Yatağa yatmadan da banyoya sokarız kendisini, olur biter. Benim geceliklerimden birini çıkar ver; kışlık terliklerimi de versen iyi olur belki. Ve şunu unutma ki, adam benim dostumdur."

Knulp on bir saat uyumuş, sisli sabahı yatakta uyur uyanık geçirmiş, nerede, kimin yanında bulunduğunun ancak yavaş yavaş bilincine varmıştı. Ancak güneş çıktığında dostunun yataktan kalkmasına izin verdi Machold. İki dost, yemeğin ardından bir kadeh kırmızı şarap içmek için güneşli balkona oturdu. Kuvvetli yemek ve yarım kadeh şarap Knulp'u canlandırıp ne-

şelendirmiş, konuşkan biri yapmıştı. Doktor da acayip dostuyla bir kez daha sohbet etmek, ayrıca bu sıradışı insanın yaşamına ilişkin belki biraz bir şeyler öğrenebilmek için çalışmasına bir saat ara vermişti.

"Yani sen yaşadığın hayattan memnunsun," dedi gülümseyerek. "O zaman her şey yolunda sayılır. Yoksa derdim ki, senin gibi bir adama doğrusu yazık olmuş. Bir rahip ya da öğretmen olmasan da fark etmezdi belki, ama bir doğa bilgini ya da belki bir şair olabilirdin. Bir zamanki yeteneklerinden yararlanıp yararlanmadığını, bunları geliştirip geliştirmediğini bildiğim yok, ama yalnızca kendin için harcayıp tükettin hepsini. Doğru değil mi yoksa?"

İnce sakallı çenesini avcuna yaslayan Knulp, şarap kadehinin arkasında, güneş vurmuş masa örtüsü üzerinde oynaşan kırmızı ışıklara baktı.

Yavaş yavaş, "Söylediklerinin hepsi doğru değil," dedi. "Senin sözünü ettiğin yetenekler, öyle fazla bir şey değil. Biraz güzel ıslık çalarım, biraz akordeon tıngırdatırım, bazen de şiire benzer biraz bir şeyler çiziktiririm; zamanında iyi de koşardım, kötü de dans etmezdim hani. Hepsi bu kadar. Ve bütün bunlarla da yalnız kendimi eğlendirmedim, çoklukla dostlar, ahbaplar oldu yanımda, bazen de genç kızlar ya da çocuklar. Benim bu hünerlerimden hepsi keyif aldı, kimi vakit bana teşekkür ettiler. Bu yaptığımı hoş görmeli, bundan memnunluk duymalıyız."

"Doğru," diye cevapladı doktor. "Öyle yapalım. Ama sana bir şey daha sormadan geçemeyeceğim. Beşinci sınıfa kadar seninle aynı Latince okuluna gitmiştik, hâlâ dün gibi hatırımda, öyle örnek bir çocuk değilsen de iyi bir öğrenciydin. Ama ansızın kayboldun ortadan; dediler ki, ilkokula gidiyormuşsun artık, o günden sonra ayrı düşmüştük birbirimizden. Ben Latince okulu öğrencisi, ilkokula giden bir dostumla bir arada bulunamazdım artık. Nasıl oldu bu iş? Daha sonra ne zaman senin adın geçse hep düşünmüşümdür, bir vakit bizlerden ayrılmasaydı her şey başka türlü olabilirdi, demişimdir kendi kendime. Anlat bakalım, nasıl oldu bu? Okuldan soğumuş muydun? Senin ihtiyar, okul parasını ödeyemedi mi artık? Yoksa başka bir neden mi vardı?"

Hasta Knulp kadehini esmer, cılız eline aldı; ama içmiyor, kadehin arkasından bahçenin yeşil aydınlığına bakıyordu; birden kadehi yeniden dikkatle masanın üzerine bıraktı. Bir şey demeden gözlerini yumup düşüncelere daldı.

"Bu konu üzerine konuşulmasından hoşlanmıyor musun?" diye sordu Machold. "Sen istemiyorsan konuşmayabiliriz de." Knulp, gözlerini açıp süzen bakışlarla uzun uzun Machold'un yüzüne baktı. "Hayır, konuşabiliriz," dedi duraksayarak. "Sanırım konuşmamız da gerekiyor. Çünkü şimdiye kadar kimseye anlatmadım. Ama artık birinin bunu benden işitmesi sanırım iyi olacak. Nihayet çocuksu bir öyküdür anlatacağım, ama benim için büyük önem taşıdı, yıllar yılı uğraştırıp durdu beni. Senin de özellikle bunu sorman ilginç doğrusu."

"Neden?"

"Son zamanlarda yine bunu sık sık düşünmekten alamadım kendimi, yeniden Gerbersau'nun yolunu tutmam da bu yüzden."

"İyi, anlat o zaman."

"Bak, Machold, o zamanlar can ciğer dosttuk seninle, en azından üçüncü ya da dördüncü sınıfa kadar böyleydi. Sonradan daha seyrek buluşmaya başladık, hatta senin bazen evimizin önüne geldiğin, bana ıslık çalıp elin boş döndüğün oldu."

"Hayret, doğru hepsi! Yirmi yıldan fazla bir zaman var ki, hiç düşünmedim bunu. Meğer senin ne güçlü bir belleğin varmış! Ee, sonra?"

"Bunun nasıl olduğunu şimdi anlatabilirim sana. Kabahat kızlardaydı. Kızlarla hayli erken bir dönemde ilgilenmeye başlamıştım. Sen hâlâ leylek masalına ve çocukların havuz içinden çıkarıldığına inanırken, ben oğlan ve kızlarla ilgili durumu artık iyice biliyordum. Bu da o zamanlar beni başlıca uğraştıran konu oldu, dolayısıyla sizin Kızılderili oyunlarınıza fazla katılmadım."

"O zamanlar on iki yaşındaydın, öyle değil mi?"

"On üçüme basacaktım neredeyse, ben senden bir yaş büyüğüm. Bir ara hastalanmış, yatakta yatıyordum; bir kuzinim misafir kalıyordu bizde, benden üç dört yaş büyüktü, benimle oynamaya başladı. İyileştikten sonra, bir gece yattığı odadan

içeri girdim. İşte o zaman bir kızın vücudunun nasıl şey olduğunu gördüm, fena halde korkmuştum, koşup çıktım odadan. Bundan böyle kuzinimle tek kelime konuşmak gelmedi içimden, kendisinden tiksinmiştim, ayrıca korkuyordum. Ama söz konusu yaşantı da kafama yerleşmişti, o günden sonra bir sürü kızın peşinden koşup durdum. Sepici Haasis'in ben yaşta iki kızı vardı; ayrıca, mahalleden başka kızlar da bize katılıyorlardı, karanlık bodrumlarda saklambaç oynuyor, kikirdeyip duruyor, birbirimizi gıdıklıyor, mahrem pek çok işler çeviriyorduk. Aramızda oğlan olarak çokluk benden başka kimse bulunmuyordu; kızlardan biri saçlarını örmeme ses çıkarmıyor, bazen bir başkası bana bir öpücük veriyordu; hepimiz daha çocuk sayılırdık, işin pek bilincine varmış değildik. Ama bütün davranışlarımızda flört havası esiyordu; kızlar yıkanırlarken çalılıkların arkasına saklanıp onları gözetliyordum. – Günlerden bir gün yeni bir kız daha çıkıp gelerek katıldı aramıza; kenar mahallelerden birinde oturuyor, babası bir trikotaj atölyesinde çalışıyordu. İsmi Franziska'ydı. Daha ilk gün pek hoşlanmıştım kendisinden."

Doktor, dostunun sözünü kesti. "Babasının adı neydi? Belki ben de kızı tanıyorumdur."

"Bağışla. Bunu sana açıklamayayım daha iyi, Machold. Benim asıl anlatacağım şeyle ilgisi yok. Sonra, başkalarının onun kim olduğunu bilmesini istemiyorum. – Biz anlatmaya devam edelim yine. Kız benden büyük, benden daha güçlü kuvvetliydi, zaman zaman birbirimizle kavga ediyor, boğuşuyorduk; böyle zamanlarda beni tutup da canım acıyıncaya kadar vücuduna sımsıkı bastırmayagörsün, sanki sarhoş olmuşum gibi başım dönüyor, içimde hoş duygular kabarıyordu. Kıza tutulmuştum; benden iki yaş büyüktü ve şimdiden, pek yakın tarihte bir sevgiliye sahip olmak istediğinden söz edip duruyordu; benim de tek arzum bu sevgilinin kendim olmasıydı. – – Bir gün onu tabakhanenin ırmak kıyısındaki bahçesinde tek başına otururken gördüm. Ayaklarını suya sarkıtmıştı, ırmakta yüzmüştü anlaşılan, üzerinde korseden başka bir şey yoktu. Yaklaşıp yanına oturdum. Ansızın bir cesaret geldi bana, sevgilisi olmak istediğimi ve olmam gerektiğini açıkladım. Ama o kestane

rengi gözleriyle acıyarak bana bakıp, 'Sen daha küçük bir oğlansın,' dedi. 'Baksana, kısa pantolon giyiyorsun, sevgiliden, sevmekten ne anlarsın!' Ben de, 'Neden anlayamayacakmışım, her şeyi biliyorum,' diye cevapladım. Sevgilim olamazsa hem onu, hem kendimi suya atacağımı söyledim. Bunun üzerine dikkatle beni süzdü, bir kadın gibi bana bakarak şöyle dedi: 'Eh, görelim bakalım. Peki, öpmesini biliyor musun?' Ben evet dedim ve hemen dudaklarına bir öpücük kondurdum, bu kadarı da yeter, diye geçirdim içimden. Ama o, başımı yakalayıp sımsıkı tuttu, bir kadın gibi bir güzel öptü, aklım başımdan gitti. Ardından o pes sesiyle gülerek dedi ki: 'Sen bana göre birine benziyorsun. Ama olmaz, hayır. Latince okuluna giden sevgili istemem. Bu okuldan doğru dürüst adam çıkmaz çünkü. Benim aradığım sevgili bayağı bir erkek olacak, bir zanaatkâr ya da işçi, okumuş biri değil. Yani sen sevgilim olamazsın.' Ama öte yandan beni çekip kucağına almıştı, o sımsıkı sıcaklığı öylesine tatlı, kendisini kollarımda tutmak öylesine hoştu ki, ondan vazgeçmeyi dünyada aklımdan geçiremiyordum. Kısacası, Franziska'ya söz verdim, Latince okuluna artık gitmeyecek, bir zanaatkâr olacaktım. Franziska güldü sadece, ama ben pes etmedim. Sonunda yeniden tutup öptü beni ve söz verdi, artık Latince okuluna gitmezsem, sevgilisi olabilecektim, bana iyi davranacaktı."

Knulp, durup bir süre öksürdü. Dostu karşıdan dikkatle kendisine baktı, ikisi de kısa bir zaman sustu. Ardından Knulp sürdürdü konuşmasını: "Evet işte, artık biliyorsun olup biteni. Tabii iş sandığım kadar çabuk olmadı. Artık Latince okuluna gitmeyeceğimi, gitmek istemediğimi açıklayınca, babamdan birkaç tokat yedim. Bir süre çaresizlik içinde kaldım; sık sık bizim Latince okulunu ateşe vermeyi kafamdan geçiriyordum. Çocukça düşüncelerdi bunlar, ama kafamdaki asıl düşünce konusunda ciddiydim. Sonunda bir çare geldi aklıma, başka bir çare de bilmiyordum. Kısacası okulda tembelliğe vurdum işi. Nitekim sen de fark etmişsindir."

"Doğru bak, anımsar gibi oldum şimdi. Bir süre hemen her gün okulda hapis cezasına çarptırılmıştın."

"Evet işte. Kimi dersleri asıyor, sınıfta bana yöneltilen sorulara kötü cevaplar veriyordum; ev ödevlerini yapmıyor,

okul defterlerimi kaybediyordum. Hiçbir gün yoktu ki, olaysız geçsin. Sonunda da bu durumdan zevk almaya başlamıştım, en azından o zamanlar öğretmenlere hayatı zehir ettiğimi söyleyebilirim. Latince olsun, öbür dersler olsun, zaten benim için fazla bir önem taşımaktan çıkmıştı. Biliyorsun, her zaman iyi koku almıştır burnum; yeni bir şeyin peşine düştüm mü, bir süre gözüm dünyada ondan başkasını görmüyordu. Beden eğitimi dersinde de aynı durumu yaşadım, daha sonra alabalık avında ve botanik dersinde. Aynı durum o zamanlar kızlarla ilişkide de başıma gelmişti. İçimdeki kurtları döküp hevesimi alana kadar gözüm onlardan başka şey görmedi. Aklım fikrim bir önceki akşam ırmakta yıkanan kızları gözetleyip gördüklerimdeydi, sınıfta oturup fiil çekimleri üzerinde çalışmaya budalalık gözüyle bakıyordum. – Bunun gibi şeyler işte. Öğretmenler belki farkındaydı durumun; beni genellikle severlerdi, ellerinden geldiği kadar kollayıp gözettiler. Belki kafamda tasarladıklarımın gerçekleşeceği yoktu; ne var ki, o sıra Franziska'nın erkek kardeşiyle arkadaş olduk. İlkokula gidiyordu, son sınıftaydı, kötü bir oğlandı; pek çok şey öğrendim kendisinden, iyi denecek hiçbir şey yok aralarında, başıma gelmedik şey kalmadı onun yüzünden. Aradan altı ay geçti, amacıma ulaştım sonunda, babamdan dayak yedim, ölesiye dövdü babam beni; Latince okulundan kovulmuş, Franziska'nın kardeşiyle aynı okula gitmeye başlamıştım."

"Ya o? Kız yani?" diye sordu Machold.

"Evet, işin hazin tarafı da bu. Franziska sevgilim olmamıştı. Bazen kardeşiyle evlerine gitmemden sonra, sanki değerim eskisine göre azalmış gibi bana kötü davranır olmuştu. Ancak ilkokulda okuyalı iki ay geçip de akşamları sık sık göze görünmeden evden dışarı çıkmaya başladıktan sonra gerçeği anladım. Bir akşam geç vakit Rieder Ormanı'nda dolaşıyordum; bir bankta oturan bir çifti görüp konuşmalarını gizlice dinlemeye koyuldum, daha önce de sık sık yaptığım şeydi bu. Çifte biraz daha yaklaşınca, baktım bankta Franziska bir makinist kalfasıyla oturuyor. Bana hiç aldırmadılar; oğlan kolunu Franziska'nın boynuna dolamıştı, elinde de bir sigara tutuyordu. Franzis-

ka'nın bluzu ise açıktı, kısacası manzara iğrençti. Anlayacağın, bütün çabalarım boşa gitmişti."

Dostunun omuzlarına vuran Machold, "Öyle söyleme," dedi. "Belki böylesi senin için daha hayırlı olmuştur."

Ama Knulp, sivri başını hızlı hızlı salladı. "Hayır, hiç de değil. Başka türlü olsaydı, bugün neler vermezdim bunun için. Franziska hakkında kötü bir şey söyleme bana, onun üzerine toz kondurmak istemem. İş düzgün gitseydi, sevgi denen şeyi güzel ve mutlu bir biçimde tanımış olurdum, belki bunun bana yardımı dokunur, okulla ve babamla aram düzelirdi. Çünkü –nasıl söylesem– bak, o günden sonra kimi dostlar, tanıdıklar, arkadaşlar edindim, ayrıca kimi aşklar yaşadım, ama bir daha bir kimsenin verdiği söze asla bel bağlamadım, ben de verdiğim bir söze kendimi bağlı hissetmedim. Bir daha asla. İşime geldiği gibi yaşadım hep, elimin altında bol bol özgürlük ve güzellik vardı, ama ben hep yalnız kaldım."

Knulp elini şarap kadehine uzattı, dibinde kalan son yudumu özenle içip ayağa kalktı.

"İzninle gidip yine yatacağım. Bu konudan daha fazla söz etmek istemiyorum. Senin de kuşkusuz yapacak başka işlerin vardır." Doktor, peki der gibi başını salladı.

"Bak ne diyeceğim, Knulp. Bugün bir mektup yazıp hastanede senin için bir yer ayarlamaya bakacağım. Belki senin işine gelmeyecek bu, ama mutlaka yapılması gerekiyor. Bir an önce gerekli bakımı görmedin mi, mahvolup gidersin."

"Adam sen de!" diye karşılık verdi Knulp alışılmadık bir tonla. "Mahvolacaksam mahvolayım bırak! Nasıl olsa bu hastalıktan kurtuluş yok artık, kendin de biliyorsun. Ne diye bir de odaya hapsettireyim kendimi?"

"Böyle konuşma, Knulp. Aklını başına topla! Seni bu halde buradan koyverirsem, iyi bir doktor gibi davranmamış sayılırım. Oberstetten'da mutlaka senin için bir yer bulacağız; ayrıca, bir mektup yazıp sana vereceğim, götürürsün; bir hafta sonra da kendim gelir, bir bakarım duruma. Söz!"

Göçebe Knulp, bir sandalyenin üzerine yığıldı. Ağladı ağlayacak haldeydi. Üşüyormuş gibi, incecik ellerini birbirine

sürtmeye başladı. Sonra, yakaran çocuksu bakışlarla doktorun gözlerinin içine baktı.

"Öyle olsun," dedi usulca. "Doğru değildi davranışım; benim için çok şey yaptın, hatta bana kırmızı şarap ikram ettin, fazlasıyla iyi ve naziktin bana karşı. Kızmazsan, senden büyük bir ricada daha bulunacağım."

Machold, kendisini yatıştırmak isteyerek Knulp'un omzuna vurdu. "Aptallık etme, ihtiyar dostum! Kimse kötülüğünü istemiyor senin. Söyle bakalım, neymiş rican?"

"Bana gücenmedin ya?"

"Ne münasebet! Hem niye güceneyim?"

"O zaman, Machold, bana büyük bir iyilikte bulunur musun? Beni Oberstetten'a yollamamanı istiyorum. İlle bir hastanede yatmam gerekiyorsa, bari Gerbersau'daki hastane olsun bu. Beni tanırlar orada, Gerbersau'da kendi evimdeyim demektir. Hem yoksul insanlara belki daha iyi bakarlar orada, nihayet benim doğup büyüdüğüm yer. Zaten –"

Gözleri ateşli ateşli yakaran Knulp, heyecandan pek konuşamıyordu.

Yine ateşlendi sanırım, diye geçirdi içinden Machold. "Bütün rican buysa, çok sürmez yerine getiririm. Yerden göğe hakkın var, Gerbersau'ya yazacağım. Şimdi sen gidip yat, fazla konuşmak yordu seni."

Knulp ayaklarını sürüye sürüye evden içeri girerken, Machold arkasından baktı. Birden o yaz geldi aklına; alabalığın nasıl avlanacağını Knulp'un kendisine öğrettiği yazı, onun arkadaşlarıyla ilişkide takındığı zekice ve hâkim tavrı, on iki yaşında soylu Knulp'un içinde yanan o sevimli ateşi düşündü.

Tatsız bir duygulanmışlıkla, zavallı adam, diye geçirdi içinden. İşine koyulmak üzere acele doğrulup kalktı.

Bir sonraki sabah sisliydi hava, Knulp bütün gün yataktan çıkmadı. Dostu Machold'un getirip önüne koyduğu kitaplara pek el sürmedi. Neşesiz ve sıkıntılı bir hali vardı, çünkü dostunun evinde özenle bakılıp rahat bir yatakta yatarak nefis yiyeceklerle beslendiğinden bu yana, artık sonunun geldiğini her zamankinden daha açık seçik hissediyordu.

Bir süre daha böyle yatıp kalırsam, diye düşündü keyifsiz, bir daha ayağa kalkamam. Artık hayatı fazla önemsediği yoktu,

son yıllarda yollar çekiciliğinden pek çok şey kaybetmişti. Ama Gerbersau'yu bir kez daha görmeden ölmek istemiyordu. Orada gizlice veda edeceği pek çok şey vardı; ırmak, köprü, pazar meydanı, bir zamanki bahçeleri ve Franziska. Franziska'dan ayrıldıktan sonra yaşadığı aşkları unutmuştu, zaten gerilerde kalmış uzun bir dizi oluşturan göçebelik yılları artık gözünde küçülüp önemini yitirirken, çocukluğun o gizemli çağı yeni bir pırıltı ve büyüyle öne çıkmıştı. Bulunduğu odayı dikkatle süzdü; pek çok yıl vardı ki böyle şahane bir odada kalmamıştı. Tarafsız bir bakışla süzüp parmaklarıyla yoklayarak yatak örtüsünü, boyasız ve yumuşak battaniyeyi, kibar yastık kılıflarını inceledi. Sert tahta döşeli zemin de, duvardaki fotoğraf da ilgisini çekmişti; camdan bir mozaik çerçeve içindeki fotoğrafta Venedik'teki Dukalar Sarayı görülüyordu.

Derken yine hiçbir şeye bakmadan, gözleri açık, uzun süre yorgun yattı yatakta, aklı hasta vücudunda sessizce olup bitenlerdeydi. Ama birden yine doğruldu, yataktan sarkıp aceleci parmaklarıyla çizmelerini kavrayarak dikkatli ve uzman bakışlarla gözden geçirdi. Çizmelerin iyi durumda olduğu söylenemezdi artık; ne var ki, henüz aylardan ekimdi, ilk kar düşene kadar dayanırlardı. Sonrası da zaten söz konusu değildi, her şey bitmiş olacaktı o zaman. Machold'dan bir çift eski ayakkabı rica edebileceğini düşündü. Ama hayır, dostunu kuşkulandırmaktan başka işe yaramayacaktı bu, hastanede ayakkabı gerekmezdi. Elini dikkatle çizmelerin derisindeki çatlamış yerlerde gezdirdi. Güzelce yağlandılar mı, en azından daha bir ay giderlerdi. Tasalanmaya gerek yoktu; bakarsın bu bir çift eski çizme onu gömer, kendisi yollara veda ettikten sonra bile hâlâ iş görebilecek durumunu korurdu.

Çizmelerini yerine bırakıp derin derin nefes almaya çalıştı, ama canını acıttı bu, öksürttü onu. Hiç kımıldamadan, bir beklenti içinde yattı; ufak ufak nefes alıp veriyor, son isteklerini gerçekleştirmeden durumunun kötüleşeceğinden korkuyordu.

Daha önceleri bazen yaptığı gibi ölümü düşünmeye çalıştı, derken başında bir yorgunluk hissedip birden uyudu. Bir saat geçip gözlerini açtığında, sanki günlerce uyumuş gibi bir zindelik ve dinginlik vardı üzerinde. Machold'a gitti aklı, buradan

ayrılmadan minnettarlığının bir işareti olarak onun için geride bir şey bırakması gerektiğini düşündü. Şiirleri arasından bir tanesini kâğıda yazıp bırakmayı geçirdi içinden. Çünkü dostu dün bir ara bunları sormuştu kendisine. Olacak bu ya, şiirlerinden hiçbirini tam olarak anımsayamadı ve hiçbirini beğenmedi. Pencereden bakınca, yakındaki orman üzerinde duran sise ilişti gözü, bakışlarını uzun süre oradan ayırmadı. Sonunda aklına bir düşünce geldi: Dün evin içinde bulup yanına aldığı bir kurşunkalemle, başucundaki komodinin gözüne yayılmış temiz, beyaz kâğıda birkaç satır bir şey çiziktirdi:

Bütün çiçekler kuruyup solar,
Sis çöktü mü üzerine,
Ve bütün insanlar gün gelir
Göçüp giderler bu dünyadan,
Konulurlar mezara.
Çiçeklere benzerler insanlar da,
Döner gelirler yeniden,
Yüz gösterdi mi ilkbahar.
Hastalık yüzü görmezler o zaman,
Bağışlanır işlenen tüm suçlar.

Durup, yazdıklarına göz gezdirdi. Doğru dürüst bir şiire benzemiyordu, uyaklardan yoksundu, ama söylemek istediği şey vardı içinde. Kurşunkalemi dudaklarında ıslatıp yazdı altına: "Sayın Doktor Machold'a; dostu K.'dan şükranla."

Sonra kâğıdı yine komodinin içine koydu.

Ertesi gün sis daha da yoğunlaştı, ama acı bir soğuk vardı, öğleyin güneşin çıkacağı beklenebilirdi. Ricalarına dayanamayarak dostu Knulp'un yataktan kalkmasına izin verdi Doktor Machold. Gerbersau'daki hastanede bir yer bulduğunu ve kendisini orada beklediklerini müjdeledi.

"Hemen öğle yemeğinden sonra yola çıkarım," dedi Knulp. "Dört saat sonra oradayım, beş saat de sürebilir bakarsın."

"Bir bu eksikti!" diye sesini yükseltti Machold gülerek. "Yayan yapıldak yollara düşmek sana göre değil artık. Başka seçe-

nek bulamadık mı, arabaya atlayıp gideriz seninle. İlkin muhtara haber yollayayım, olur da meyve ya da patates yükleyip kasabaya iner yarın. Bir gün önce, bir gün sonra fark etmez artık."

Knulp sesini çıkarmadı. Ertesi gün muhtarın uşağının iki buzağıyla Gerbersau'ya gideceğinin öğrenilmesi üzerine, Knulp'un da onunla gitmesine karar verildi. "Ama şöyle kalınca bir ceket gerekli sana," dedi Machold. "Benim ceketlerden biri sana olur mu? Yoksa fazla bol mu gelir?"

Knulp hiç itiraz etmedi; getirilen ceketi giyip baktı, ceket oldu üzerine. Ceketin iyi bir kumaştan yapıldığını, yeni gibi durduğunu gören Knulp, eski çocuksu uçarılığıyla hemen düğmeleri yanlış iliklemeye koyuldu. Dostunun davranışı neşelendirdi doktoru, Knulp'a bir de gömlek verdi. Öğle üzeri Knulp yeni giysileri kimse görmeden sırtına geçirip denedi. Giysiler güzel göstermişti kendisini. Son zamanlarda tıraş olmayı savsakladığına üzüldü. Kâhya kadın Lina'dan dostunun usturasını istemeyi göze alamadı, ama köydeki demirciyi tanıyordu, ona bir gidip başvurmayı düşündü.

Çok geçmeden buldu demirciyi; atölyeden içeri girip o eski esnaf selamını vererek, "Yabancı bir demirci iş arıyor," dedi.

Demirci, soğuk ve süzen bakışlarla Knulp'a baktı.

"Sen demirciye benzemiyorsun," dedi serinkanlılıkla. "Külahıma anlat bunu!"

"Yalan değil," diyerek güldü Knulp. "Gözlerine diyecek yok henüz. Yok ama, yine de beni tanıyamadın. Unuttun mu, bir vakit Haiterbach'ta bir lokalde akordeon çalardım, sen de cumartesi akşamları oraya gelip dans ederdin."

Demirci kaşlarını çattı; elindeki eğeyi birkaç defa daha çalıştırdıktan sonra, Knulp'u tutup ışığa çekti ve dikkatli dikkatli baktı kendisine. Kısa bir gülüşten sonra, "Evet, evet, bildim şimdi," dedi. "Öyle ya, Knulp'sun sen. Birbirimizi görmeyeli çok zaman geçti. Ah, yaşlanıyor insan. Bulach'ta ne arıyorsun bakayım? Bir onluğu gözden çıkarıp bir bardak şıra içmeye buyur edebilir miyim seni?"

"Çok naziksin, içmiş kadar oldum. Ama ben başka bir şey istemeye geldim senden. Bir on beş dakika için bana usturanı verebilir misin? Bu akşam dansa gideceğim de."

Usta, ah seni, ah seni der gibi işaretparmağını oynattı.

"Yalancının tekisin sen, kaşarlanmış bir yalancı. Bana sorarsan, dansa falan gidecek hal yok sende."

Knulp keyifli keyifli kikirdedi.

"Senin gözünden de bir şey kaçmıyor! Aslında polis şefi olacakmışsın. Doğru, yarın hastanenin yolunu tutacağım. Doktor Machold hastaneye yolluyor beni; biliyorsun, oraya da böyle saç sakalla gidilmez. Şu usturanı ver sen, yarım saat sonra geri getiririm."

"Ya? Usturayı alıp nereye gideceksin bakayım?"

"Doktor Machold'a, onun evinde kalıyorum. Tamam mı, verecek misin usturanı?"

Knulp'un sözleri demirciye inandırıcı gelmedi, bir kuşku düştü içine.

"Veririm vermeye ya, biliyor musun, öyle sıradan bir şey değil benimkisi, hakiki Solinger markadır. Onu kaybedeyim istemem, anlıyor musun?"

"Hiç merak etme sen."

"Pekâlâ, merak etmeyeyim. Ama bakıyorum sırtında iyi bir ceket var, sevgili dostum. Tıraşta sana gerekmeyecek nasıl olsa. Ne diyeceğim biliyor musun, çıkar ceketi, burada bırak, usturayı getirince alırsın yine."

Knulp yüzünü buruşturdu.

"Pekâlâ. Hani nazik bir davranış değil seninkisi, ama dediğin gibi olsun."

Bunun üzerine demirci usturayı alıp geldi, Knulp da karşılığında ceketini rehin bıraktı, ama ustanın isli paslı eliyle cekete dokunmasına da izin vermedi. Yarım saat sonra dönüp geldi yine, Solinger marka usturayı demirci dostuna geri verdi; orman gibi olmuş sakalının yerinde yeller esiyordu şimdi, bambaşka bir insana dönmüştü.

Demirci, bir takdir edasıyla, "Bir de kulağının arkasına bir karanfil yerleştirdin mi tamam. Kız tavlamaya gidebilirsin artık," dedi.

Ama Knulp için şakanın sırası değildi; ceketini sırtına geçirdi, ustaya kısaca teşekkür ettikten sonra atölyeden ayrıldı.

Evin önünde geldiğinde dostu Machold'a rastladı; hayrete kapılmış dostu onu durdurup sordu:

"Nerelerde dolaşıyorsun böyle? Sonra, ne olmuş sana kuzum! – Ha anladım, tıraş olmuşsun! Hay Allah, bir çocuktan kalır yerin yok!" Ama Machold durumdan hoşlanmamış da değildi, Knulp'a akşamleyin yine bir kadeh kırmızı şarap ikram etti. İki okul arkadaşı ayrılıklarını kutladı, her biri alabildiğine neşeli görünüyordu, ikisi de sıkıntısını biraz olsun belli etmemeye çalışıyordu.

Sabahleyin erkenden muhtarın uşağı arabayla çıkıp geldi; araba üzerine yerleştirilmiş tahta bölmelerde iki buzağı duruyor, sabahın ayazında dizleri titreyerek keskin gözlerini dikmiş bakıyordu. Çayır çimenlere ilk kırağı düşmüştü. Knulp sürücü yerine, uşağın yanına oturtuldu; verilen bir battaniyeyi dizlerinin üzerine örttü; dostu Machold, Knulp'la tokalaşıp uşağın eline bir yarım mark tutuşturdu; araba tıngır mıngır yola koyulup ormana yöneldi. Bu arada uşak bir pipo yaktı; Knulp gözlerini mahmur mahmur kırpıştırıyor, sabahın açık mavi serinliğine bakıyordu.

Derken güneş çıktı. Öğle vakti hava ısındı iyice. Sürücü yerinde uşakla Knulp güzel güzel sohbet ediyordu. Gerbersau'ya vardıklarında, uşak buzağı yüklü arabayla yolu uzatıp hastane önünden geçmeye kalktı. Ne var ki, Knulp çok geçmeden onu bu fikrinden vazgeçirdi; kasabanın girişinde dostça birbirlerinden ayrıldılar. Knulp, oracıkta durup arabanın arkasından baktı; araba hayvan pazarının yanı başındaki ardıç ağaçlarının altında gözden kayboldu.

Knulp gülümsedi, yalnızca kasabada oturanların bildiği, çitler arasındaki bir yola saptı. Özgürlüğüne yeniden kavuşmuştu! Hastanedekiler biraz bekleyebilirlerdi.

Gerbersau'ya dönen Knulp memleketinin ışığını, kokularını ve seslerini bir kez daha keyifle algıladı, vatanında bulunuyor olmanın bütün heyecan verici ve doyurucu aşinalığını keyifle yeniden yaşadı: Köylüler ve kasabalılarla kaynayan hayvan pazarı, kahverengi kestane ağaçlarının güneşe doymuş gölgeleri, surların bitişiğinde koyu renkleriyle güz kelebeklerinin gecik-

miş uçuşları, dört ağızlı pazar çeşmesinden akan suyun şırıltısı, fıçı ustasının bodrumdaki atölyesinden gelen çekiç darbeleri ve şarap kokusu, her biri bir sürü tedirgin anıyı barındıran çok iyi bildiği sokak isimleri. Göçebe Knulp memleketinde olmanın, her şeyi tanımanın, bilmenin, anımsamanın, bütün köşe başlarıyla, bütün işaret taşlarıyla arkadaşlığın çok yönlü büyüsünü tüm duyularıyla höpürdete höpürdete içine çekti. Yorgunluk nedir bilmeksizin bütün bir öğle sonrasını tüm sokakları gezip dolaşarak geçirdi, ırmak kıyısındaki bileyicinin tezgâhından yükselen sesleri dinledi, torna atölyesinin penceresinden bir göz attı içeri, yeni tabelalarda çok iyi bildiği ailelerin eski isimlerini okudu, pazar meydanındaki çeşmenin taş havuzuna elini daldırdı, ama susuzluğunu aşağıdaki küçük manastır pınarından giderdi. Pınar, bütün o geride kalmış yıllar öncesindeki gibi hâlâ gizemli bir şekilde çok eski bir evin zemin katından kaynıyor, söz konusu yerin tuhaf denecek kadar saydam loşluğunda taşlar arasından çağıl çağıl akıyordu. Irmak kıyısında uzun süre dikilip durdu Knulp, akıp giden suyun kenarındaki ahşap korkuluğa yaslandı; sular içinde koyu renkli sazlar uzun saçlarıyla dalgalanıyor, titreşen çakıl taşları üzerinde daracık sırtlarıyla balıkların kara ve sessiz dinlendiği görülüyordu. Eski köprünün üzerinden geçti Knulp, çocukken yaptığı gibi küçük köprünün o hassas, diri ve esnek karşı koyuşunu duyumsamak için orta yerde diz çöktü.

Acele etmeden yürümesine devam etti, hiçbir şeyi unutmadı, ne küçük çimenliğiyle kilise ıhlamurunu, ne yukarıdaki değirmen bendini, bir zamanki en sevdiği yüzme yerini. Çok zaman önce oturdukları evceğizin önünde durdu; kısa bir süre sırtını sevecenlikle evin eski kapısına yasladı, bahçeyi de görmeden geçmedi, sevimsiz, yeni tel örgü üstünden yeni ekilmiş bitkilere baktı. Ama yağmur yiye yiye çukurlaşmış taş basamaklar ve kapının yanı başındaki o yusyuvarlak, gürbüz ayva ağacı hâlâ eskisi gibi duruyordu. Kendini Latince okulundan kovdurmadan önce en güzel günlerini bu evde geçirmiş, bir zaman katıksız bir mutluluğu bu evde tatmış, tüm isteklerine burada, acılara yer vermeyen tüm bahtiyarlıklara burada kavuşmuş, kiraz yazlarını, bir bahçıvan gibi çiçeklerin bakımını ya-

pıp seslerine kulak verişlerin geçmişe gömülmüş saadetini burada yaşamıştı. O gözde düğün çiçekleri, şen gündüz sefaları, kadifeden nazlı menekşeler hep bahçedeydi; tavşan kulübeleri, atölyesi ve uçurtmalarını yaptığı yer buradaydı. Mürver ağacının gövdesinden su yolları, iplik makaralarından değirmen dolapları, arduvaz parçalarından dolap kanatları burada yapılmıştı. Üzerinde dolaşan kedileri tanımadığı hiçbir dam, meyvelerinin tadına bakmadığı hiçbir bahçe, tırmanıp tepesinde kendisine düşlerden yeşil bir yuva kurmadığı hiçbir ağaç yoktu. Bu dünya parçası hep onun olmuş, bu dünyayla alabildiğine bir mahremiyet havası içinde yaşamış, bu dünyayı sevmişti; buradaki her fidan, her bahçe çiti onun için bir önem ve anlam taşımış, bir öyküyle donatılmıştı; burada yağan her yağmur, düşen her kar ona bir şeyler söylemiş, burada hava ve toprak düşlerinde ve isteklerinde yaşamış, hepsinin konuşmalarına karşılık vermiş, hepsinin hayatını paylaşmıştı. Ve bugün bile, diye geçirdi içinden Knulp, belki bütün çevrede hiçbir ev, hiçbir bahçe sahibi yoktu ki, bütün bunlara kendisinden daha çok sahip çıkmış, kendisinden daha çok değer vermiş, bütün bunlar kendisine daha çok şey söylemiş, daha çok cevap vermiş, kendisinde daha çok anı uyandırmış olsundu.

Çevredeki damlar arasından daracık bir evin gri çatısı sipsivri başını çıkarmış, bir hayli yükseğe tırmanıyordu. Çok zaman önce Sepici Haasis oturmuştu bu evde, ve Knulp'un çocuk oyunları ve çocuksu zevkleri, ilk mahremiyetlerin ve kızlarla sevecen ilişkilerin arasında bu evde son bulmuştu. Bazı akşamlar oradan çıkıp, yavaş yavaş karanlığa gömülen sokaktan geçerek, gönlünde filizlenen sevgi hazlarına ilişkin sezgiler, evine dönmüş, Haasislerin evinde sepici kızlarının saç örgülerini çözüp dağıtıp güzel Franziska'nın öpücükleriyle yalpalamıştı. Daha sonra, akşam vakti gidecekti o eve; belki de yarına bırakırdı bunu. Ama şimdi oraya ilişkin anılar kendisine pek çekici gelmiyordu; daha öncelerde kalmış çocukluk çağının bir tek saatinin yaşantısını belleğinde canlandırabilmek için, bu anıların tümünü çıkarabilirdi elden.

Bir saat kadar, hatta daha uzun bir süre çit önünde dikilip bahçeye baktı; gördüğü şey, önünde serilmiş yatan ve körpe bö-

ğürtlen ağaçlarıyla artık güz mevsimine özgü bir manzaraya bürünmüş, bomboş, yeni ve yabancı bahçe değildi. Kendi bahçelerini görüyordu Knulp; küçük tarh içinde çocukluk çiçeklerini, paskalya günü ekilmiş ayı pençelerini ve cam gibi saydam kına çiçeklerini, bahçede ufak ufak taşlardan oluşturulmuş küçük tepecikleri görüyordu; yakaladığı kertenkeleleri yüzlerce kez alıp bu tepeciklerin üzerine bırakmış, hiçbirinin koyduğu yerde kalmayışından, burayı yuvası belleyerek evcil bir hayvana dönüşmek istemeyişinden mutsuzluk duymuş, öyleyken yeni bir kertenkeleyle eve her dönüşünde beklentisinin gerçekleşeceği umudunu taşımaktan geri kalmamıştı. Dünyadaki tüm evler ve bahçeleri, tüm çiçekler ve kertenkeleleri, tüm kuşları kendisine bağışlasalar, bir zaman bahçeciğinde büyüyen ve tomurcuklarından güzel taç yaprakların usul usul yüz gösterdiği bir tek yaz çiçeğinin büyüleyici parıltısı yanında hiç kalırdı. Hele o bir zamanki frenk üzümü ağaçları; her biri daha dün gibi belleğindeydi. Hepsinin yerinde yeller esiyordu şimdi, dünya durdukça var olamamış, bir yokoluşun elinden kendini kurtaramamıştı, rasgele biri onları kökünden söküp götürmüş, toprağı kazarak yerlerinden çıkarıp almış, onlarla bir ateş yakmıştı. Gövdeleri, kökleri ve solmuş yaprakları hep birlikte yanıp kül olmuş, kimse de arkalarından ağlayıp sızlamamıştı.

Evet, bu bahçeye Knulp sık sık arkadaşı Machold'u alıp getirmişti. Machold doktordu şimdi, bir beyefendiydi, tek atlı arabasıyla hastalarını dolaşıyordu; öte yandan, o eski iyi kalplilik ve dürüstlüğünden bir şey yitirmemişti; ama o da, bu akıllı ve dinç adam da, bir zamanki o saf, ürkek, içi beklentilerle dolup taşan narin oğlanın yanında neydi ki! Knulp, sinekler için nasıl kafesler, çekirgeler için nasıl ince tahta parçalarından kuleler çatılacağını bu bahçede ona öğretmişti. Machold'a hocalık yapmış, onun dostu, ondan daha büyük, daha akıllı, hayranlık duyulan dostu olmuştu hep.

Komşu evin bahçesindeki leylak ağacı yaşlıydı; yosun tutmuş, kuru ve cılız bir durumdaydı. Öbür bahçedeki, latalardan çatılmış kulübe ise yıkılıp gitmişti. Yerine ne yapılırsa yapılsın, bir zamanki kulübe kadar güzel, derli toplu bir şey olmayacak, insana mutluluk sağlamayacaktı.

Ortalık kararıp serinlemeye başlamıştı ki, Knulp otlarla kaplı bahçe yolundan ayrıldı. Kasabanın manzarasını değiştirmiş yeni kilisenin kulesinde çalan yeni bir çanın gür ve tok sesi geldi kulağına.

Kimseye görünmeden kapısından girip tabakhanenin bahçesine çıktı. İşçiler paydos etmişlerdi, ortalıkta kimseler yoktu. Sessiz adımlarla yumuşak zemin üzerinde yürüyüp, derilerin ilaçlı suya yatırıldığı, ağızlarını açmış bekleyen çukurların önünden geçti, yosun bağlamış yeşil taşların yanından ırmağın o saatte karanlık akıp gittiği duvara kadar sokuldu. Bir akşam, çıplak ayaklarını suda şıpırdatarak Franziska'yla bir saat bu duvar üzerinde oturmuşlardı.

Franziska beni boş yere bekletmeseydi, diye düşündü Knulp, şimdi her şey başka türlü olabilirdi. Latince okulunda ve üniversitede okuma fırsatını kaçırmış olsam da, gereken güç ve iradeyi yine ortaya koyabilir, bir baltaya sap olabilirdim. Yaşam ne kadar yalın, ne kadar parlaktı! O zamanlar kendini harcamış, yaşam denilen şeye tümüyle gözlerini kapamıştı. Yaşam da buna uymuş, kendisine hiçbir istek yöneltmemişti. Bunun sonucu olarak toplumdan soyutlanmış, işi haylazlığa vurmuş, yaşamın dışında sadece bir seyirci konumunda bulunmuştu; gençlik döneminde sevilip aranmış, ama hastalık ve yaşlılık yıllarında tek başına kalmıştı.

Üzerinde büyük bir yorgunluk hissedip alçak duvarın üzerine oturdu; ırmak karanlık çağıltılarıyla düşüncelerinden içeri sızıp geliyordu. Başının üstünde ansızın bir pencere aydınlandı ve Knulp'a artık vaktin geç olduğunu, bu saatte kendisini bahçede görmelerinin uygun kaçmayacağını hatırlattı. Sessiz bahçeden ayrılıp tabakhanenin kapısından çıktı dışarı, ceketinin düğmelerini ilikledi, bir yerde yatıp uyumak istedi. Para vardı yanında, dostu Machold vermişti, kısa bir süre düşündükten sonra rasgele bir pansiyondan içeri daldı. "Melek"te ya da "Kuğular"da da geçirebilirdi geceyi, ama buralarda kendisini bir tanıyan çıkabilir, buralarda dostlara rastlayabilirdi; şu sıra böyle bir şey işine gelmiyordu.

Kasabada pek çok şey değişmişti, eskiden olsa en ufak bir değişiklikle ilgilenmeden yapamazdı, ama bu kez eski günlere ilişkin şeyler dışında ne bir şey görmek, ne bir şey bilmek isti-

yordu. Bir iki soruşturarak Franziska'nın artık hayatta olmadığını öğrendikten sonra, her şey sararıp soldu gözünde; sanki yalnızca Franziska için kalkıp gelmişti buraya. Hayır, burada sokaklarda ve bahçeler arasında dolaşmanın, kendisini tanıyıp seslenenlerin acımaklı latifelerine katlanmanın anlamı yoktu. Daracık Postane Sokağı'nda belediye doktoruna rastlayınca aklına geldi birden, yukarıdaki hastanede yokluğunu fark edip onu aramaya çıkacaklarını düşündü. Hemen bir fırından iki çörek alıp ceketinin ceplerine tıktı; daha öğle olmamıştı ki, kasabadan çıkarak sarp bir tepenin yolunu tırmanmaya koyuldu.

Yukarıda, orman kenarındaki son büyük yol ayrımında, toz toprağa bulanmış bir adam bir taş yığını üzerinde durmuş, elindeki uzun saplı çekiçle gri-mavi bir kireçtaşını kırmaya çalışıyordu.

Knulp selam vererek adamın yanı başına gelip durdu.

"Hoş geldiniz," dedi adam; başını kaldırmadan çalışmasını sürdürdü.

Knulp, adamı konuşturmak için, "Sanırım hava uzun zaman böyle kalmayacak," dedi.

"Olabilir," diye mırıldandı taşçı ve ışıl ışıl yansıyan öğle güneşinden kamaşan gözlerini bir an kaldırıp Knulp'a baktı. "Yolculuk nereye?"

"Roma'ya, Papa'ya," diye karşılık verdi Knulp. "Daha çok yol var mı oraya kadar?"

"Bugün dünyada varamazsınız. Her yerde böyle durur, herkesi iş başında rahatsız ederseniz, bir yılda bile ulaşamazsınız gideceğiniz yere."

"Ya, demek siz böyle diyorsunuz. Eh, benim de acelem yok. Tanrıya şükür. Siz çalışkan birisiniz, Bay Andres Schaible."

Taşçı, elini gözlerine siper ederek göçebe Knulp'u baştan aşağı süzdü.

"Anlaşılan beni tanıyorsunuz," dedi düşünceli düşünceli. "Ve öyle sanıyorum, ben de şimdi tanıdım sizi. Sadece isminizi çıkaramadım henüz."

"O zaman Karides Meyhanesi'nin sahibine gidip soracaksınız; doksan yılında her akşam oradaydık sizinle. Ama meyhanenin sahibi hayatta değildir artık."

"Çok oldu öleli. Ama dur, ismini hatırladım, koca herif! Knulp'sun sen. Biraz otur bakalım şöyle, hoş geldin!"

Knulp oturdu; yolu gereğinden hızlı tırmanmıştı, güçlükle nefes alıyordu; aşağıda serilmiş yatan kasabanın güzelliğinin ancak o anda farkına vardı; pırıl pırıl mavi ırmak, kırmızı-kahverengi çatı kalabalığı, aralarda da yeşil ağaçlardan küçük adacıklar.

"Senin bu yukarıda durumuna diyecek yoktur," dedi Knulp rahat bir nefes alarak.

"İdare ediyoruz işte, şikâyetçi değilim. Ya sen? Eskiden yokuş çıkarken zorlanmazdın bu kadar, öyle değil mi? Nefes alıp verişini hiç beğenmedim, Knulp. Yine memleketi görmeye mi geldin?"

"Evet, Schaible, ama bu sonuncusu olacak."

"Nedenmiş o?"

"Ciğerlerde hayır kalmadı çünkü. Bildiğin bir ilaç var mı?"

"Memleketinde kalsaydın da, sevgili dostum, güzel güzel çalışsaydın, ev bark sahibi olup her gece kendi yatağında yatarak uyusaydın, belki durumun başka türlü olurdu şimdi. Benim bu konudaki görüşümü eskiden beri biliyorsun işte. Ama artık geçmiş ola. Gerçekten o kadar kötü mü durumun?"

"Ah, bilmem ki. – Ama hayır, biliyorum hanidir. Tepetaklak yuvarlanıp gitmekteyim, her geçen gün de biraz daha hızlı. Bu durumda en iyisi tek başına yaşayıp kimseye yük olmamak."

"Nasıl istersen; bu kendi sorunun. Ama senin hesabına üzülüyorum doğrusu."

"Üzülmen gereksiz. Herkes ölecek günün birinde. Hatta taşçılar da ölümden yakalarını kurtaramayacaklar. Evet, ihtiyar, şimdi ikimiz oturuyoruz burada, fazla hayale kapılacak durumda değiliz. Senin de bir vakit başka düşünceler vardı kafanda, demiryolu işletmesinde çalışmak istemiştin sanırım."

"Ah, eskilerde kaldı hepsi."

"Çocuklar iyiler ya?"

"Bildiğim kadarıyla iyiler. Jakob'un artık eli ekmek tutuyor."

"Bak sen. Zaman nasıl da çabuk geçiyor. Eh, ben yola düşeyim yine."

"Acelen ne? Çoktan beri görüşmedik. Söyle, Knulp, sana bir yardımım dokunabilir mi? Yanımda fazla para yok, yarım mark bir şey var, o kadar."

"Sen kendin için harcarsın onu, dostum. Kalsın, eksik olma."

Knulp bir şey daha söylemek istiyordu ki, kalbinde bir sızı duyup sustu. Taşçı dostu da birkaç yudum alması için şıra şişesini uzattı. Bir süre ikisi de gözlerini dikip aşağıdaki kasabaya baktı; güneş ışığı değirmen kanalında ışıl ışıl parıldıyordu. Taş köprüden bir yük arabası ağır ağır geçti derken. Seddin altında bir kaz sürüsü tembel tembel yüzüyordu. "Eh, dinlendim, ben gideyim artık," dedi Knulp yeniden.

Düşüncelere dalmış oturan taşçı, başını iki yana salladı.

"Biliyor musun, Knulp, sen sağda solda dolaşan zavallı bir göçebeden daha üstün biri olmalıydın aslında. Yazık, hem de çok yazık oldu sana. Bak, dostum, ben kuşkusuz fazla dindar değilim, ama İncil'de yazılanlara inanırım. Senin de düşünmen gerekir bunu. Yaptıklarının hesabını vereceksin, o kadar kolay değil işin. Başkalarından daha üstün yeteneklerle donatılmıştın, ama bir baltaya sap olamadın. Böyle söylediğim için sakın kızma bana."

Knulp gülümsedi bunun üzerine, gözlerinde o eski muzipliğinden bir parıltı belirdi. Taşçının koluna dostça dokunup ayağa kalktı.

"Göreceğiz bakalım, Schaible. Aziz Tanrı, neden belediye başkanı olmadın diye hiç sormaz belki bana. Belki sadece şöyle der: Dönüp geldin mi, aptal çocuk? Ve bana yukarıda kolay bir iş buyurur, çocuklara göz kulak olmakla ya da buna benzer bir işle görevlendirir beni."

Andres Schaible, mavi-beyaz damalı gömleğinin altında kalan omuzlarını silkti.

"Seninle ciddi konuşulmaz zaten. Yani sence, Knulp, huzuruna çıktığın zaman Yüce Rabbimiz seninle şakalaşacak sadece, öyle mi?"

"Yok canım! Ama bakarsın onu da yapabilir, yapamaz mı?"

"Böyle konuşma!"

El sıkıştılar ardından, bu arada taşçı, pantolonunun cebinden kendisine sezdirmeden çıkardığı ufak bir parayı Knulp'un eline sıkıştırdı. Knulp da, bundan duyacağı keyfi dostuna çok görmemek için itirazsız alıp kabullendi parayı.

Memleketinin eski ovasına yeniden bir göz attı, ardından dostu Andres Schaible'ye dönüp başını eğerek bir kez daha veda etti. Derken yine öksürmeye başladı, adımlarını hızlı hızlı atarak çok geçmeden ormanın yukarı ucunda gözden kayboldu.

On beş gün geçti aradan; sisli soğuk günleri güneşli günler izledi, geç açan çan çiçekleri ve olgunlaşmamış serin ahududularıyla; derken kış bastırdı ansızın. Ayaz hava dona çekti, üçüncü gün sert hava yumuşadı biraz, aceleci bir kar yukardan yumak yumak dökülmeye başladı.

Knulp bütün bu zamanı yollarda geçirdi, hep memleketinin çevresinde amaçsız dolanıp durdu; iki kez, ormanda saklandığı yerden, neredeyse burnunun ucunda çalışan dostu Andres Schaible'yi görüp izledi, ama bir daha kendisine seslenip de konuşayım demedi. Hep düşündü durdu; uzun, zahmetli, insana yararı dokunmayan yollarda, azgın dikenli çalılıkların içine düşer gibi, çarçur edilmiş yaşamının karmaşası içine giderek daha çok gömülmüş, ama yaşamına anlam kazandırıp kendisine bir avuntu sağlayacak bir şey ele geçirememişti. Derken hastalık yeniden üzerine çullanmış, az kalsın günün birinde her şeye karşın Gerbersau'nun yolunu tutacak, hastanenin kapısını çalacak gibi olmuştu. Ama günlerce süren bir yalnızlıktan sonra, aşağılarda serilmiş yatan kasabaya yeniden gözleri ilişince, oradaki her şey yabancı ve düşmanca geldi kendisine, artık oraya ait olmadığını anlamıştı. Zaman zaman köyün birinden biraz ekmek satın alıyordu, ayrıca yeteri kadar fındık vardı yanında. Geceleri, orman işçilerinin blok halindeki barakalarında ya da tarlalardaki ot demetleri arasında geçiriyordu.

Sonunda şiddetli tipi içinde yürüye yürüye Kurt Dağı'ndan vadideki değirmene gelmişti, çökmüş, ölesiye yorgun, yine de hep ayakta; sanki ömrünün kalan küçük parçasından

yararlanabildiği kadar yararlanmak, orman kenarlarını ve orman yollarını izleyerek yürümek, yürümek, yürümek istiyordu. O kadar hasta olup yorgun düşmesine karşın, gözleri ve burun kanatları duyarlılığını yine de yitirmemişti; gözleriyle etrafı kolaçan edip burnunu çeke çeke hassas bir av köpeği gibi havayı kokluyor, artık kendisi için hiçbir hedefin söz konusu olmadığı şimdi bile yerdeki her çukuru, her esintiyi, her hayvan izini saptayabiliyordu. İstem gücü, çalışmasını tatil etmişti; bacakları kendiliğinden hareket ediyordu.

Birkaç gündür düşüncelerinde hep Tanrının huzurunda dikilmiş duruyor, onunla durmadan konuşuyordu. Korku diye bir şey yoktu içinde. Tanrının bize bir kötülükte bulunmayacağını biliyordu. Ama onunla yüz yüze, şimdiye kadar sürdürdüğü yaşamın bir amaçtan yoksunluğu, nasıl bu yaşamın bir başka türlü yaşanabilecek olduğu, neden falan ya da filan şeyin başka türlü değil de öyle gerçekleştiği üzerine sohbet ediyorlardı.

"O zamanlar olup bitti her şey," diye dönüp dolaşıp ısrarla belirtiyordu Knulp. "O zamanlar, ben daha on dördündeyken Franziska'nın beni yarı yolda bıraktığı vakit. Nasıl biri olmak istesem olabilirdim. Ama o bana sırt çevirince içimde bir şey kırılıp koptu ya da berbat olup gitti. O günden sonra da kendisinden hayır gelmez birine dönüştüm. – Ama hayır, hata on dört yaşında canımı almamanda saklı düpedüz! Bunu yapsaydın, olgun bir elma gibi güzel ve kusursuz bir hayatım olurdu."

Ne var ki, Aziz Tanrı hep gülümsüyor, arada bir yüzü kar fırtınasından görünmez oluyordu. "Bak, Knulp!" dedi uyararak. "Delikanlılık zamanını düşün bir, Oden Ormanı'nda geçirdiğin yazı, sonra Lächstetten günlerini düşün! O zamanlar bir karaca çevikliğiyle dans edip, güzelim yaşamın tüm düşüncelerinde çakıp söndüğünü duyumsamadın mı? Ezgiler söyleyip akordeon çalarak kızları gözlerinden yaş gelecek gibi duygulandırmadın mı? Bauerswil'deki güneşli günleri unuttun mu? Sonra, ilk sevgilin Henriette'yi? Peki, bütün bunlar senin için boş şeyler miydi?"

Knulp düşüncelere daldı; gençliğin hazlarının, sevinçlerinin uzak dağlarda yanan ateşler gibi karanlık bir güzellik

içinde ışıl ışıl parıldadığını hissetti, bal ve şarap gibi ağır ve tatlı kokularını duydu, ilkbahar başındaki gecelerin birinde esen ılık rüzgâr gibi pes perdeden yankılandığını işitti. Ulu Tanrım, güzeldi hepsi, hazlar güzel, elemler güzeldi; içlerinde bir tek gün bile eksik olsa yazık, hem de çok yazık olurdu doğrusu.

"Doğru, güzeldi," diye itiraf etmeden durmadı Knulp, ama yine de yorgun düşmüş bir çocuk gibi mızmızlanır bir hali vardı, içi itirazla dolup taşıyordu. "Güzeldi o günler. Kuşkusuz, hataları ve hüzünleri de barındırıyordu. Ama o yıllara diyecek yoktu. Benim gibi öyle kadehler boşaltmış, öyle danslar etmiş, öyle aşk geceleri yaşamış fazla kimse gösterilemez. Ama ardından, ardından bunlar son bulmalıydı! Zaten o zamanki mutlulukta bile buruk bir taraf vardı, hâlâ çok iyi aklımdadır; ileride de, o bir şeye benzeyen günler asla dönüp gelmedi artık. Hayır, bir daha asla!"

Aziz Tanrı, tipi içinde uzaklara kayıp görünmez olmuştu. Bunun üzerine Knulp biraz durdu, yeniden soluklanıp tükürdü yere, karın üzerinde birkaç küçük kan lekesi belirdi. Derken Tanrı ansızın yeniden dikildi karşısına ve Knulp'un sözlerini cevaplandırdı.

"Söylesene, Knulp, bu seninki biraz nankörlük sayılmaz mı? Senin bu unutkanlığına gülmemek elde değil! Dans pistlerinin kralı olduğun zamanı, ayrıca sevgilin Henriette'yi hatırımıza getirmiştik, sen de o günlerin iyi ve güzel olduğunu, hoşuna gittiğini, senin için bir anlam taşıdığını ister istemez kabullenmiştin. Sen Henriette'yi böyle anımsarsan, azizim, o zaman Lisabeth'i nasıl anımsayacaksın bilmem. Yoksa onu büsbütün unuttun mu, ha?"

Ve geçmiş yaşamından bir parça, uzak bir dağ gibi yeniden Knulp'un önüne gelip dikildi. Bu yaşam parçası önceki kadar neşe ve haz dolu değilse de, daha gizemli ve daha içli ışıldıyordu, kadınların gözyaşları arasında gülümsemeleri gibiydi adeta. Derken, hanidir aklına getirmediği günler ve saatler mezarlarından doğrulup kalktı ayağa. Orta yerde güzel ve hüzünlü gözleriyle Lisabeth duruyor, kucağında küçük bir oğlan çocuğu tutuyordu.

Knulp, "Ne kötü adammışım ben meğer!" diye yeniden başladı yakınmaya. "Yo, Lisabeth öldükten sonra benim de artık yaşamamam gerekirdi."

Ama Tanrı onun daha fazla konuşmasına fırsat vermedi. Işıl ışıl gözlerini Knulp'a dikip, "Yeter artık!" dedi. "Lisabeth'e çok acı çektirdin, bu böyle. Ama pek iyi biliyorsun ki o, kötülükten çok, sevgi ve yakınlık gördü senden, sana bir an bile kızıp darılayım demedi. Hâlâ bütün bunların ne anlama geldiğini görmüyor musun, koca çocuk? Her gittiğin yere biraz çocuk sersemliği ve çocuk gülüşü taşıyıp götürmen için haylaz ve göçebe biri olman gerektiğini anlamadın mı daha? Dört bir tarafta insanlar seni biraz sevsinler, sana biraz takılsınlar, sana biraz minnettarlık duysunlar diye?"

Biraz sustuktan sonra, sesini alçaltarak, "Nihayet hepsi doğru bunların," diye cevapladı Knulp. "Ama hepsi eskiden oldu, ben henüz gençken! Ne diye bütün bunlardan ders alıp doğru dürüst bir adam olamadım sanki? Oysa vakit henüz geç değildi."

Yağan karda bir ara konuşma kesildi. Knulp bir an mola verdi yeniden, şapka ve giysilerinde birikmiş karları silkecek oldu, ama vazgeçti sonradan, dalgın ve yorgundu; Tanrı ise şimdi hemen burnunun ucunda duruyor, ışıldayan gözleri iri iri açılmış, güneş gibi parıldıyordu.

"Sızlanıp yakınmayı bırak artık," dedi Tanrı uyararak. "Sızlanıp yakınacaksın da eline ne geçecek? Her şeyin hayırlı bir yol izleyip olması gerektiği gibi olduğunu, hiçbir şeyin başka türlü olamayacağını gerçekten göremiyor musun? Yoksa şimdi bir bey ya da bir zanaatkâr kimliğiyle çoluk çocuğa karışmış olmayı, akşamları evinde oturup haftalık gazeteye göz atmayı mı isterdin? Böyle oldu diyelim, yine fazla beklemeden evden kaçıp gitmeyecek, ormanda tilkilerle uyumayacak, kuşlara ökseler hazırlamayacak, kertenkeleleri evcilleştirmeye çalışmayacak mıydın?"

Knulp yeniden yola koyuldu; yorgunluktan yalpalaya yalpalaya yürüyor, ama bunu hiç fark etmiyordu. Kendini eskisinden çok daha rahat hissediyordu şimdi; Tanrının bütün söylediklerini şükranla başını eğip onaylıyordu.

"Bak," dedi Tanrı, "senden olduğundan değişik bir insan gibi yararlanamazdım. Benim adıma göçebe bir yaşam sürdün, yerleşik insanlara biraz özgürlük özlemi taşıyıp götürme misyonunu üstlendin. Benim adıma sersemce işlere kalkıştın, başkalarının seninle alay etmelerine ses çıkarmadın; senin şahsında benimle alay edip bana sevgi gösterdiler. Nihayet sen benim çocuğumsun, benim kardeşimsin, benden bir parçasın; hiçbir zevk, hiçbir acı yoktur ki, senin şahsında ben de yaşamış olmayayım."

"Doğru," dedi Knulp ağır ağır başını sallayarak. "Evet, öyle, her zaman sezdim bunu." Karlar üzerine uzanmış dinleniyordu; yorgun kolları, bacakları, her tarafı kuş gibi hafiflemişti; kızarmış gözleri gülümsüyordu.

Biraz uyumak için yumdu gözlerini, hâlâ Tanrının sesini işitiyor, onun parlak gözlerinin içine bakıyordu.

"Yani artık sızlanıp yakınmalara paydos mu?" diye sordu Tanrının sesi.

"Paydos," diyerek başıyla onayladı Knulp, mahcup bir edayla güldü.

"Ve her şey iyi mi artık? Her şey olması gerektiği gibi mi?"

"Evet," diyerek başını salladı Knulp. "Her şey olması gerektiği gibi."

Derken Tanrının sesi hafifledi ve çok geçmeden bazen annesinin, bazen Henriette'nin sesi, bazen de Lisabeth'in tatlı ve yumuşak sesi gibi yankılanmaya başladı.

Knulp gözlerini bir kez daha açtığında güneş çıkmıştı; öylesine göz kamaştırıyordu ki, gözkapaklarını çarçabuk indirmek zorunda kaldı. Elleri üzerine karların bütün ağırlığıyla bastırdığını hissetti, ellerinden silkip uzaklaştıracak oldu karı, ama içindeki uyuma isteği diğer tüm isteklerden daha baskın çıktı.

HESSE'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA BULUNAN YAZILARI İÇİNDE KNULP'LA İLGİLİ FRAGMANLAR

Göçebeler Üzerine

Kimsenin ağzına bakmadan, yalnızca hava ve mevsim koşullarına bağımlı, önlerinde bir hedef, başları üstünde bir dam olmaksızın, her türlü servete sırt çevirmiş ve tüm rastlantılara kapıları açık, çocuksuluk ve gözüpeklik taşıyan yoksul ve güçlü yaşamlarını sürdüren yersiz yurtsuzlar, cennetten kovulmuş Âdem'in oğullarıdır, kimseye zararı dokunmayan hayvanlarla kardeşlerdir. Her saat başı Tanrının kendilerine sunduğu şeyleri; güneşi, yağmuru, sisi, karı, sıcağı ve soğuğu, rahatı ve sıkıntıyı onun elinden şükranla alıp kabullenirler. Onlar için ne zaman, ne tarih, ne hırs söz konusudur, ne de başlarını sokacak bir evi olanların öylesine inanıp taptıkları gelişim ve "ilerleme" denen putu tanırlar. Yersiz yurtsuz göçebe biri kaba ya da ince, maharet sahibi ya da beceriksiz, yürekli ya da ürkek biri olabilir, ama her zaman bir çocuk kalbi taşır sinesinde, her zaman dünyanın yaratıldığı ilk günde, her türlü tarihin öncesinde yaşar, her zaman yalın bir nitelik taşıyan az sayıda içgüdünün kılavuzluğunda sürdürür yaşamını. Hayatın tümüyle ne çok kırılgan ve geçici olduğuna, ve tüm canlıların kendilerindeki o birazcık sıcak kanı dünyanın buzsu mekânları içinden nasıl bir sefalet ve korkuyla taşıyıp götürdüklerine varlığının derinliklerinde aşinadır. Ya da göçebe biri sadece çocuksu ve açgözlü bir davranışla zavallı midesinin buyruklarını yerine getirir. Her iki durumda da, ondan nefret eden, onu horlayan ve ondan korkan mal mülk sahiplerinin ve yerleşik düzende yaşayanların karşısında yer alır, onların azılı düşmanıdır; çünkü söz konusu

kişiler tüm varoluşun geçiciliğinin, tüm yaşamın sürekli sararıp soluşunun, çevremizdeki tüm evreni dolduran o buzsu soğukluğuyla amansız ölümün kendilerine anımsatılmasını istemezler.

Knulp'un Sonu

Stammheim rahibi bahçesinde bulunan domates tarhındaki domatesleri topluyordu, ekim ortalarıydı çünkü, her gece havanın dona çevirmesi beklenebilirdi. Son kalan birkaç kırmızı domatesi özenle koparıp almış, tarhın taş kenarına koymuştu, domatesler buradaki yosun bağlamış lav taşları üstünde kızıl kor halinde yanıp duruyor, parıltısıyla kavak yapraklarının altın sarısını ve kiraz ağacının şarap kırmızısını bastırıyordu. Rahip, solup kuruyarak meşin gibi sertleşmiş bitki köklerini yerlerinden çıkarıyor, onları çam dalı payandalarından söküp alıyor, solgun ve küçük köklerinden toprağı eliyle vura vura uzaklaştırıyordu. Yanı başındaki ince bir fıskiyeden sular oval mermer havuzun içine şıpır şıpır dökülmekteydi; iri karatavukların duvar dibindeki sıra sıra dizilmiş meyve ağaçlarında hışırtıyla gezinmesinden kahverengi yapraklar sağa sola savruluyor, tarlalarda yakılan patates ateşinin ince dumanı güneşli-tatlı, sessiz-altın ekim rüzgârıyla yorgun ve mavi esip geliyor, tıpkı sabah sisi ve bulut bulut göçmen kuşlar gibi güz mevsimine ait olan yanıksı, keskin bir kokuyu beraberinde getiriyordu.

Kırkını biraz geçkin rahibin şakaklarına düşen saç telleri şimdiden kırlaşmıştı; ama iyi görünen bahçıvan yüzü, sağlıklı ve dinç vücudunun her devinimi doğanın bu oyunuyla eğlenir gibiydi. Kimse bir din adamı demezdi onun için; dış görünüşü daha çok taşrada görevli bir vergi memurunu ya da postanede sekreterlik yapan birini andırıyordu; iç huzurunu seven, çalış-

ma masasının üzerinde renk renk bahçecilik katalogları duran, kalemden çok çit makasıyla iş görmeyi yeğleyen bir adamdı.

Kendini kaptırdığı keyifli çalışmasını dışardan gelen bir ses böldü. Elinde şapkası, çitin önünde dikilmiş duran birinin, "Günaydın, Rahip Efendi!" dediğini işitti.

Rahip güneşe karşı gözlerini kırpıştırarak çitten yana baktı, ses tanıdık gelmişti kendisine; yere vura vura ayaklarından bahçe çamurunu uzaklaştırıp adama doğru yürüdü. Ancak gelip durarak gözlerini gördükten sonra tanıdı: Bu, Knulp'tan başkası değildi.

"Tanrının selamı üzerinize olsun, Rahip Efendi," dedi Knulp. "Biraz içeri girmeme izin var mı? Ama sizi rahatsız etmezsem tabii. Şu sıra harıl harıl çalışıyorsunuz da."

Rahip, çit üzerinden, ince böğürtlen sürgünleri arasından Knulp'a elini uzattı.

"Knulp!" diye yükseltti sesini gülümseyerek. "İyi ama, neden bana siz diyorsun, bilmem. Latince okulunda ödevlerimizi birbirimizden kopya ederek yazdığımızdan bu yana hep sen diye konuştuk."

"Öyle yaptık," dedi göçebe Knulp başını sallayarak. "Ama her şey bir gün gelip son bulabilir. Kendileriyle okula gittiğim bazı kişiler var ki, beni şimdi bayağı tanımazlıktan geliyorlar."

"Saçma, Knulp, biliyorsun ben böyle biri değilim! Ama şimdi gel de içeri, karşılıklı şöyle bir bakalım birbirimize. Sen ortalarda görünmeyeli dünya zaman oldu. Eminim arada bazen bizim köyden geçmiş, ama seni görme şerefini bana çok görmüşsündür!"

"Fazla sık değil, hayır; birkaç defa sadece. Hiç vakit bulup sana uğrayamadım. Sonra, seni rahatsız ederim diye de çekindim."

Her biri çitin bir kenarında, yürüyerek eve geldiler.

"Sen arka tarafı dolanıp mutfaktan girersin içeri," dedi rahip. "Ben şimdi geliyorum."

Eve giren rahip, mutfak kapısının önünde bekleyen Knulp'a kapıyı açtı.

Kendisi eşikten ayrılmamıştı, içeri giren Knulp'u omuzlarından tutup yüzünü ışığa doğru çevirdi.

Korkuya kapılmış, "Ama bu halin ne böyle!" diyerek çıkıştı dostuna. "Çok mu kötü durumdasın? On yaş ihtiyarlamışsın bakıyorum."

Knulp cevap vermedi. Hafifçe gülümsedi; sağ elini, üzerindeki tozları uzaklaştırmak ister gibi ceketinin kolunda gezdirdi. Hayli perişan görünüyordu. Gözleri iyice çukurlarına gömülmüş, kendisi ufalıp küçülmüştü; henüz kır düşmemiş saçları başında seyrek ve çirkin duruyordu; kırış kırış bir pantolon içindeki cılız bacaklarıyla ayakta güç durabilmekteydi. Sırtında da kendisinde görülmeye alışılmamış külüstür bir giysi vardı, ama o şuh temizlik ve zarafeti birazcık da olsa yine her halinde kendini belli ediyordu. Knulp'u çok iyi tanıyan rahip kuşkusuz farkına varmamış değildi: Knulp sefalete düşmemişse de yaşlanmıştı ve ağır hasta görünüyordu.

Rahip, Knulp'u alıp açık pencereleri mavilikler ve güneş ışığı içinde yüzen –pervazların üzerinde dizi dizi sarı ve olgun salatalıklarla kırmızımsı kabaklar duruyordu– çalışma odasına götürdü ve bir sandalye çekti.

"Karnın aç mı? Susadın mı?" diye sordu rahip cesaretlendirici bir edayla. Knulp birazcık süt isteyince, hemen koşarak süt ve ekmek getirdi. Yorgun Knulp teşekkür ederek bir fincan sütü içti. Bundan duyduğu memnunluk yüzünde açıkça belli etti kendini.

O eski, çocuk gülümsemesiyle, "Eh, bu, cana değdi işte," dedi. "Bir sakıncası yoksa, bana bir fincan sütle biraz ekmek daha getirebilir misin? Bunların yerini tutacak bir başka şey yoktur. Ulu Tanrım, on iki yaşımda yüzmeden ya da paten kaymadan eve döndüğüm zamanlar nasıl da çavdar ekmeğini süte banıp yemiştim! O vakitler hep kısaca öyle olması gerektiği düşünülmüş, bunun hayatta ele geçirilebilecek en kaliteli ve en temiz yiyecek olduğu akıldan geçirilmemişti... Evet, rahip dostum, ihtiyarladım. Artık hayır kalmadı bende."

"Görüyorum ki hastasın, Knulp. Ama çaresine bakacağız. Senin gibi biri! – Rahatsızlığının ne olduğunu biliyor musun? Yoksa sadece doğru dürüst bir hayat sürmeyişinin bir sonucu mu bu?"

Knulp, elindeki bir parça ekmeği özenle önündeki süte ba-

tırdı; ekmeğin sütü nasıl emdiğine, beyaz sütün ekmek içinde nasıl yukarılara doğru yol aldığına baktı. Rahip, dostu Knulp'a çevirmişti gözlerini; dostunun örneğin saman çöpü üzerine bir böceğin tırmanışı, ya da suyun akışı, çeşitli meslek kollarındaki insanların çalışmaları gibi en basit şeyleri derin bir dikkatle, kendini vererek incelemeye daha çocukken alıştığını anımsadı. Şimdi de sütün ekmeğin gözenekleri içinde nasıl yukarılara doğru çıktığını yine öyle kendini vererek, ciddi ciddi, meraklı gözlerle, sanki dünyanın en ilginç olayı karşısında bulunuyormuş gibi inceliyordu. Bir süre sustular; pencere önünde öten bir isketenin sesi işitiliyordu. Güz ateşlerinin burun sızlatıcı kokusu, ince ve buruk, rahibin güneşli odasından içeriye kadar sızıp geliyordu.

Rahip sorusunu yineleyince, Knulp gözlerini kaldırıp dostuna baktı; benzi solmuş ve yaşlanmış görünmesine karşın, sevimli gözlerinde hâlâ bir muziplik ve çocuksuluk kıvılcımı yine de eksik değildi.

"Evet, biliyorum," dedi kayıtsızca. "Benimkisi ince hastalık. Bir ara yatağa düşürdü beni, ama sonra yine ayağa kalktım. Kim bilir, belki yine kalkarım ayağa."

"Belki mi? Kesin bir şey bu. Yoksa kış kapıda diye korkuyor musun?"

Knulp, başını sallayarak onayladı.

"Öyle; bu da var işin içinde. Bu da var."

"Peki, başka neden korkuyorsun? Söyle haydi!"

"Adam sen de, önemli değil! Sadece demek istediğim, eskiden hastalığı atlattımsa, içimde bir güç yaşıyordu da ondan. Motorda benzin vardı anlayacağın!"

"Şimdi yok mu peki?"

"Hayır. Yaşamaya karşı fazla bir istek duymuyorum artık. Ansızın miskin, mımıntı biri olup çıktım."

Rahip, ayağa kalkıp sert adımlarla odanın içinde gidip gelmeye başladı. Derken Knulp'un önüne gelip durdu ve emreder gibi bir sesle, "Ver elini de şu nabzına bir bakayım!" dedi.

Knulp, uysallıkla kolunu kaldırıp uzattı. Rahip, kendi sıcak ve iri elinden aşağı sarkan bu ince ve cılız bileği görünce irkildi birden. Bu, iyiye işaret değildi. Ama bir şey belli etmedi Knulp'a,

nabzına baktı; ateşli bir durumun varlığını göstermiyordu nabız, ama zayıf ve düzensizdi.

Bunun üzerine rahip yeniden odada ileri geri gezinmeye koyuldu. İyilik taşan yüzü daldığı düşüncelerle bulutlanmış, adeta öfkeli bir ifadeye bürünmüştü. Birden durdu, henüz kendi kafasındaki itirazlar ve kuşkularla konuşur gibi, gereksiz bir sertlikle yükseltti sesini: "Sen burada kalıp yataktan çıkmayacaksın!"

Knulp, dostu rahibin yüksek sesi karşısında biraz siner gibi oldu.

"Rahip Efendi," dedi, "sen iyi bir insansın. Ama bak, bu söylediğin şey olacak gibi değil. Zaten, kış kapıya dayanır dayanmaz gidip hastaneye yatmayı düşünüyorum."

Ama rahip bir kez karar vermişti, kararından dönmedi.

Sertçe, "Hastaneye her zaman gidebilirsin," diye cevapladı. "Şimdilik burada sıcacık yatağa yatıp dinleneceksin. Sonra da doktor çağıracağım, bir görecek seni."

Yeniden düşünüp taşınan rahip güldü ansızın. "Öyle, şimdi bir kadının da olması gerekirdi burada; bir hanım, otlardan çay yapıp kompresler uygulayacak bir rahip hanımı. Ama nereden bileceksin, bir hanım olsa evde, bakarsın hoş karşılamazdı burada olmanı, birbirimize girerdik. Eh, durum böyleyken böyle, doğrusu da bu. Dinle, Knulp, bitişikte bir sundurma var, bir oda, benden önceki rahipler burada hizmetkârlarını yatırmışlar. Yanlarında bir hizmetkâr bulundurmalarını sağlayacak parayı nereden bulduklarını bilmek isterdim doğrusu! Diyeceğim, orası boş, bir karyola duruyor içinde, ben de sana bir şilte veririm, olur biter. Hem de nasıl! Seni evde barındıramam, bunu anlamalısın; misafirlere ayrılan yatakta başrahip teftişe geldiğinde yatıyor."

"Peki, senin kâhya kadın?" diye sordu Knulp kuru bir sesle.

"O kendi işine bakar," diye sesini yükseltti rahip, kızgın. "Göreceğiz bakalım. Senin için kendisine ayrıca ricada bulunmak zorunda değilim!"

Knulp, boynunu büküp sustu. Sıcacık bir yatağa yatıp biraz dinlenmeye diyeceği yoktu; bunun keyfini şimdiden yaşar

gibi yorgun gözlerini kapadı, huzura kavuşacak olmanın mutlu düşlerini kurdu kafasında. Ama uzun sürmeyeceğini seziyordu, efendisinden daha sert bir karaktere sahip olduğunu bildiği kâhya kadına güvenemiyordu. Eh, anlaşılacaktı bakalım.

Rahip, kâhya kadın Lene'yi çağırmak için zile bastı, ardından bir ikinci kez zili çalması üzerine, önünde temiz bir önlükle Lene göründü, efendisinin ne arzu ettiğini sordu.

"Bir misafirim var," dedi rahip. Ama Lene biliyordu bunu.

"Bay Knulp," diyerek çenesiyle Knulp'u gösterdi.

"Evet, okul arkadaşım Knulp; kendisi hasta, Lene, doktor gelip görünceye kadar bir yatakta yatıp dinlenmesi gerekiyor, ondan sonra bakacağız duruma."

Lene sesini çıkarmadı.

"Sundurmadaki odada karyola var nasıl olsa."

"Ama oraya elmaları koymuştuk," dedi Lene.

"Evet, elmalar dışarı çıkarılacak tabii. Zangoç yardım eder sana. Hemen git getir kendisini. Sonra da, misafirler için ayrılan yatakların ikincisinden şilte ve diğer gerekli şeyleri alıp odaya götürürsünüz."

"Şilte eski karyolaya uymaz, mümkün değil," diye cevapladı Lene.

"Uyar, uyar. Baktık ki uymuyor, marangozu çağırırız."

"Öyle ama, ben buradan ayrılamam, ayvalar ateşte çünkü!"

"O zaman ben gider, zangocu alıp gelirim, sen de yatağı yaparsın. Fazla bekleyemem, bir hasta söz konusu, anlayacaksın sanırım. Haydi bakalım, şimdi sen ayvalarına bak, ben de zangocu alıp geleyim."

Rahibin sesinde sinirlendiğini bildiren bir hava vardı; Knulp gülümsedi. Ama rahip o coşkuyla zangoca koştu, zangoç da şiltenin sundurmaya taşınmasına yardım etti, elma dolu sepetler Lene'nin itirazına karşın şimdilik odunluğa yerleştirildi. Aradan bir saat geçmişti ki, Knulp hizmetkâr odasında temiz bir yatağa yatmış bulunuyordu; rahip dostunun geceliklerinden birini sırtına geçirmiş, geceliğin kendisine bol gelen yakasından zayıflamış ve kırış kırış boynu upuzun dışarı fırlamıştı.

"İşte böyle," dedi rahip. "Sen şimdi uyu da bir dinlen bakalım, ben de bu arada bahçedeki işimin başına döneyim." Ancak bahçeye çıkmadan oturup belediye doktoruna bir kart yazdı, bu günlerde yolu köye düşerse, bir ara kendisine uğramasını rica etti.

Knulp memnundu. Çocukluk arkadaşına gelişi boşuna değildi; ne berbat durumda olduğunu rahibin fark edip kendisi için bir şeyler yapmaya çalışacağını beklemişti zaten. Giderek ihtiyarlamış göçebe Knulp, durumunun hiç de iç açıcı sayılmayacağını seziyordu, uzunca bir zamandır kan tükürmekteydi ve ateşi vardı, çoktan memleketi Gerbersau'daki hastanenin yolunu tutması gerekiyordu; hastanedekiler ister istemez onu alıp yatıracaklardı. Ne var ki, havanın açıkta yaşamasına izin verdiği sürece bundan yararlanmak istiyordu Knulp; bu kez işin artık şakaya gelmediğini, hastanenin bundan böyle son barınacağı yer olacağını kesinlikle hissettiği ölçüde, mavi gökyüzüyle bu ılıman sonbahar günlerini hastanede yatarak geçirmek gözüne o kadar acınacak bir davranış görünüyordu.

Neşesiz bir hali vardı. Oberhausen'dan Stammheim'a kadar olan kısa yolu bugün dört saatte alabilmiş, sonra her molanın ardından kalkıp yeniden yola koyulmak giderek tatsızlaşmıştı. Ölümün nasıl bir şey olduğunu biliyordu, bazen ölen insanları izlemişti, ve yine biliyordu ki, pek çok kişi için ölüm bir sönüp gidiş ve uykuya dalış değil, uzun süren umarsız bir uğraştı. Bir zamandır yattığı her yatakta, bakarsın bu gece ansızın çıkıp gelebilir gibi tatsız bir kuşku eksik olmamıştı içinde.

Yatağın sıcaklığı ona iyi gelmişti, böyle rahat bir döşekte hanidir yattığını anımsamıyordu. Uykusu geldi derken, tüm dert ve tasalar aklından çıkıp gitti. Gözleri yarı kapalı, o andaki rahatlığının keyfini yaşayarak sessizce yattı yatakta, dün Gengstett Ormanı'nda içine doğan dizeleri anımsamaya çalıştı:

Uçar gider kırlangıçlar,
Yapraklar dökülür ağaçlardan,
Çok geçmeden her şey sararıp solar...

Bütün dizeleri bularak bir araya getiremediyse de, dün ormanda sararmış yapraklar altında yatarken, ölümün artık kapıda olduğunu düşündüğü zaman içinde öylesine güçlü hissettiği aydınlığın avutucu duygusunun bu dizelerde yeniden yankılandığını işitti. Yaprakların ve mevsimin de kendisi gibi öldüğü düşüncesi ona işte öylesine avutucu gelmiş, müzik gibi bir duygunun bu avuntuda titreştiğini duyumsamıştı. Kuşlarla, ağaçlarla ve toprakla yitirilmiş kardeşliği yeniden ele geçiren insanın müziği, ölümle iç içe geçmiş, ölümsüz yapamayan yaşamın müziğiydi bu; söken şafağı ruhunun tümünü kapsamayan, ama hepsi de bir barış ve rahatlık sezgisini içeren tınılardan ve düşünce dokularından oluşuyordu. Karar verdi, rahip dostuyla bu konu üzerine konuşacaktı. Derken uyuyakaldı.

Kendisini misafir eden rahip, bu arada bahçedeki tarhları birer birer elden geçirmişti. Fasulyelerin yerinde bir dahaki yıl lahana yetişecek, artık verimsiz ve değersiz olan ebegümecinin yerine yıldız çiçekleri ekilecekti. Bahçede yapılabilecek daha bir sürü iş bekliyordu, ispalyalar henüz budanmamış, çileklerin yerleri temizlenmemişti; ahududular, kurumuş gövdeleriyle hâlâ olduğu gibi duruyordu; dalya kökleri topraktan çıkarılmamıştı henüz. Ama düşüncelerinin bir bölümü başka yerdeydi; bahçeye salata almak için gelen Lene'nin gençlik denen şeyi asla yaşamamış yüzünde buz gibi bir hoşnutsuzluk ve aşağılanmışlıktan kaynaklanan kararlılık ifadesini görünce içerledi, ahududu fidanlarını topraktan söküp söküp çıkarmaya koyuldu, Knulp'un rahat etmesi için elinden geleni yapacağına kendi kendine ant içti, Lene'ye yol vermesi gerekse bile böyle davranmaktan geri kalmayacaktı. Doğru, Lene evle, mutfakla ve çamaşırla ilgilenmekle kalmıyor, rahibin görev alanındaki cemaatin yarısını ve tümüyle Genç Kadınlar Derneği'ni bir arada tutuyordu. Ama fark etmezdi, bu kez Lene'nin onun sözünden çıkmaması gerekiyordu, yoksa – kafasından, Genç Kadınlar Derneği hakkında rahip olarak kendisine yakışmayacak düşünceler geçirdi.

Ortalık kararmaya başlayıp da rahip eve dönerken, Knulp'un kaldığı odaya bir göz attı, kendisini uyuyor buldu. Neredeyse sevecen bir ilgiyle hasta dostuna baktı. Knulp'u se-

viyordu. Ona gereği gibi arka çıkmış, ona vaazda bulunmuş ve vicdanına seslenmişti, ama Knulp'u doğru yola çekemeyişi de hoşuna gitmişti. Bu göçmen adamın kendisine çocukluğunu anımsatmasını seviyordu, ondaki sınırsız özgürlük tutkusuna saygı gösteriyor, neredeyse gıpta ediyordu; bu özgürlük tutkusunu anlayışla karşılıyor ve içen içe onaylıyordu. Kendisi de gençlik döneminde yaşamıştı aynı tutkuyu. Ama şimdi hanidir güler yüzlü, işe yarar bir köy rahibi olarak çalışıyordu ve bunun irili ufaklı ne çok özveriye mal olduğunu hesap edecek durumda değildi. Ama bir zaman okuldaki Latince dersinde kendisinden üstün olan bu çaresiz ve mağrur adamdan, bu ürkek ve inatçı insandan yardımını esirgemeyecek, elden gelen iyiliği yapmaktan geri kalmayacaktı. Nihayet, her pazar İncil'i vaaz edip duran bekâr bir rahip, hemcins sevgisini, gelip kendisini bulmuş yersiz yurtsuz ve hasta bir insan karşısında açığa vurmayacak da nerede vuracaktı? Kaldı ki bu kişi çocukluk arkadaşıydı.

Akşam yemeğinde Lene'den, bir tas çorbayla bir fincan süt alıp Knulp'a götürmesini istedi.

Lene sitemli bir ifadeyle efendisine baktı ve gururu incinmiş bir edayla, "Ama Rahip Efendi benden nasıl böyle bir şey isteyebilir," dedi.

"Anlamadım. İsteyemem mi? Nedenmiş o bakayım?"

"Rahip Efendi bunu benden kuşkusuz daha iyi bilir, namuslu dul bir kadın bir erkeğin odasından içeri giremez, eğer..."

"Eğer ne?"

"– eğer yatakta yatıyorsa. Bir serseriyse sonra, evet, ve genel olarak – – –"

Rahip, önündeki tabağı itip ayağa kalktı; kötü sözler geldi dilinin ucuna, ama kendisini tuttu, birkaç kez odanın içinde hızlı hızlı gidip geldi, sonra Lene'nin karşısına gelip durarak yapmacık bir serinkanlılıkla, "Güzel, Lene, bakıyorum hemcins sevgisini pek umursadığın yok," dedi. "Elinden gelse belki hasta adamı açlıktan öldürür, bunu da sırf ona değer vermediğini bana göstermek için yapardın. Pekâlâ, yemeğini ben kendim götüreceğim ona."

Lene karşı çıkacak oldu, ama rahip onun sözlerine kulaklarını tıkamıştı, Lene'ye dışarı çıkmasını işaret etti; iki kez, üç kez yineledi isteğini, Lene de sonunda odadan çıkıp gitti. Bunun üzerine rahibin kendisi kalkıp mutfağın yolunu tuttu, akşam yemeği olarak çorbayla sütü alıp Knulp'a götürdü. İlkin onu uyandırması gerekiyordu, usulcacık seslendi ismini; kulakları hassas Knulp o saat gözlerini açıp kırpıştırarak, çıtırtıyla yanan muma baktı. Aradan bir dakika bile geçmeden, daha demin ciddi ve acılı bir ifadeye bürünmüş yüzüne, kötü zamanlarda bile vazgeçmediği neşeli ve kaprisli ifadeyi yerleştirdi.

Yemeğini rahip dostunun bizzat alıp getirmesine bir an şaşırmıştı, derken Lene geldi aklına ve her şeyi kavradı.

"Ben çok iyiyim," dedi yapmacık bir neşeyle. "Yarın mutlaka yine yola koyulabilirim."

Ama rahip dostu buna kesinlikle karşı çıktı. Çorbayı ve sütün hepsini içip bitirmesini istedi Knulp'tan. Sonra mumu dostunun yanında bırakıp eve döndü.

[Ne var ki, Knulp gece yine bir düş gördü. Kendisine ait olan ve vakit vakit dönüp gelen pek çok düş vardı bunun gibi, her seferinde birkaç değişiklikle ve yeni imgelerle karşısına çıkıyordu.

Bu defaki, okul düşü diye nitelediği düşlerden biriydi.

Düşünde bir okulda bulunuyordu çünkü. Latince okulunun eski ve alçak tavanlı sınıfındaydı, ve öğretmen Brüstlein ders veriyordu. Bir zamanki öğrencilerin hepsi oturuyordu sıralarda, ve içlerinden pek çoğu tıpkı otuz yıl öncesindeki oğlanlardı. Ötekilere gelince, Knulp da vardı aralarında, başlarında şapkalar, yüzlerinde sakallarla erkeklerden oluşuyorlardı.]*

Knulp fazla tanımadığı bir yerde koşuyordu, sefil bir durumdaydı

(Burada fragman sona eriyor)

* Manüskride çizilmiştir.

Tüm yaşamı yollarda geçen ve yine yollarda sona eren bir göçebenin hikâyesi *Knulp*. Canının çektiği yere "konan", ama çok duramayıp yine "uçan" bir özgür ruhun kısacık destanı.

Hermann Hesse'ye göre, Knulp gibi figürlerin "kimseye yararı dokunmasa da, yararı dokunan kimilerine oranla çok daha az zararı dokunur. Knulp gibi yetenekli ve hayat dolu insanlar, yaşadıkları çevrede kendilerine yer bulamıyorlarsa, bunda onlar kadar çevreleri de suçludur."

Hesse, tıpkı Knulp gibi, uzun yürüyüşlere çıkmaktan ve doğayla baş başa kalmaktan hoşlanan biriydi. Bu anlamda onun ruhunun uçarı yanını da simgeleyen *Knulp*, temel olarak üç öyküden oluşuyor. Elinizdeki kitap, bu öykülere ek olarak, Hesse'nin ölümünden sonra gün ışığına çıkan iki fragmanı da içeriyor.

Hesse'nin ilk dönem düzyazıları içinde ışıldayan küçük bir mücevher *Knulp*.

Kapak İllüstrasyonu:
Karl Walser, *Knulp*'un Almanya'da yayımlanan resimli baskısından.

ISBN 978-975-08-0789-8
7 TL
9 789750 807893